

סיון תשנ"ה - יוני 1995

ספרות ילדים והורעך

ענת העלים והחת

חברת י. (84)

עיון ומחקר

זמן ומוסר בשיר "אינוי רודף לטאות" מאת

עאת: עיכל לוזנבלג

א. בין התלטה לחוק

כותרתו של השיר "אינוי רודף לטאות" - היא אמירה שרצינותה קומית. זאת משום שהיא מצהירה, באופן חגיגי אך תמוה ובלתי צפוי שתוכנה ה"נמוך" אינו מחייב עם הטון הגבוה של האמירה, שהיא מוחלטת ובעלת תוקף והתכוונות עצמית שלמה. ככלות הכל, רדיפה אינה אלא מעשה שובבות של ילדים, מה גם שמושיא הרדיפה, הלטאה כגון אינם נושאים עמם מטען סמלי המעורר רגשות קיבוציים קמאיים כגון איילה, למשל.

מובן כי תגובות אפשריות מחייכות אלה אינן בהכרח תגובותיו של הפיקטיבי, הילד, שעדיין לא ספג במלואם את המטענים התרבותיים את תודעתנו להבחנות שבין הנשגב והנקלה, ואשר מהם מתחייב האפקטים הריוניים הפועלים עלינו. דושה ראשוני קומי זה, שמתוחכם, הולך ודוהה במהלך השיר, ומוחלף בתבונה מחדשת של החיים והמוות, דווקא משום שהמספר "אינו יודע" את האמיתות הצבורות של התרבות, והוא מגלה אותן גילוי ראשון.

הכותרת "אינוי רודף לטאות" מכפילה את עצמה בשורה הראשונה המהווה אף היא מעין כותרת חוזרת, בהיותה מנותקת בזמן, ובהקשר רצף האירועים המתואר בשיר. הנקודה המפסיקה את השורה הזו אינה רק את אחדותה הפנימית של יחידת המשמעות, אלא גם את הפירוש כתוצאה מן הסגירות הפנימית של ההצהרה, בינה לבין שרשרת המחוברת אליה ברצף הסיפר. לכן שורה זו תמוהה בריחוקה ובניגוד מבקשת פענוח.

החיבור הסופי שבין השיר לכותרתו אמנם יתממש עם מילות הסיום שחן חזרה על מילות הפתיחה בעיצוב צורני אחר: "אינוי רודף לטאות"

א) זאב, "אינוי רודף לטאות", פרחי בר, הקיבוץ המאוחד תשכ"א עמוד 97

ספרים
המכללה לחינוך
ע"ש דוד ילין
ירושלים

משך החינוך והתרבות, המזכירות הפדגוגיות, המודרן לספרות ילדים
קרן ספריות לילדי ישראל מייסודה של רחל ינאית בן-צבי

המערכת: גרשון ברגסון (עורך), ד"ר מירי ברוד (יועץ מדעי), נחמה בן אליהו
ד"ר אסתר טרסי-גינא, אביבה לוי, עדה קרן, דליה שטיין
מזכירת המערכת: חיה מטבייב

©
כל הזכויות שמורות

הוצאת משרד החינוך והתרבות, המודרן לספרות ילדים, ירושלים,
רח' דבורה הנביאה, בנין לב-דס טל" 02-293801/2

ISSN 0334 - 276 X

דפוס חרב "יד עזה" רח' עזני 3 ירושלים טל. 829688 814690 - 02

9 0 יולי 1995

87/17
3/10
א"ב

עיון ומחקר

זמן ומוסר בשיר "אינוי רודף לטאות" מאת זאב¹

עארת: פייכל לוזנברג

צ.צ. החלטה לחוק

כותרתו של השיר "אינוי רודף לטאות" - היא אמירה שרצינותה היא כמעט קומית. זאת משום שהיא מצהירה, באופן חגיגי אך תמוה ובלתי צפוי, הצהרה שתוכנה ה"נמר" אינו מתיישב עם הטון הגבוה של האמירה, שהיא גמורה ומוחלטת ובעלת תוקף והתכונות עצמית שלילמה. ככלות הכל, רדיפת לטאות אינה אלא מעשה שובבות של ילדים, מה גם שמושאי הרדיפה, הלטאות, אפילו אינם נושאים עמם מטען סמלי המעורר רגשות קיבוציים קמאיים כגון נחש או איילה, למשל.

מובן כי תגובות אפשריות מחוייכות אלה אינן בהכרח תגובותיו של הקורא הפיקטיבי, הילד, שעדיין לא ספג במלואם את המסענים התרבותיים המכוונים את תודעתו להבחנות שבין הנשגב והנקלה, ואשר מהם מתחייבים סוגי האפקטים הריוגושיים הפועלים עליו. רושם ראשוני קומי זה, של הקורא המתחכם, הולך ודוהה במהלך השיר, ומחולף בתובנה מחודשת של משמעות החיים והמוות, דוקא משום שהמספר "אינוי יודע" את האמתיות הבנאליות הצבורות של החברות, והוא מלה אותן גילוי ראשון.

הכותרת "אינוי רודף לטאות" מכפילה את עצמה בשורה הראשונה של השיר, המחזה אף היא מעין כותרת חוזרת, בהיחזה מנותקת בזמן, ובהקשר מתחילת רצף האידיעים המתואר בשיר. הנקודה המפסיקה את השורה הזו איננה מסמנת רק את אחדותה הפנימית של יחידת המשמעות, אלא גם את הפער, שנוצר כתוצאה מן הסגירות הפנימית של ההצהרה, בינה לבין שרשרת האידיעים המחברת אליה ברצף הסיפור. לכן שורה זו תמוהה בריחוקה ובניתוקה והיא מבקשת פענות.

החיבור הסופי שבין השיר לנותרותיו אמנם יתממש עם מילות הסיום של השיר שהן חזרה על מילות הפתיחה בעיצוב צורני אחר: "אינוי רודף לטאות".

1 זאב, "אינוי רודף לטאות", פרחי בר, הקיבוץ המאוחד תש"א עמוד 97

ספריית
המכללה לחינוך
ע"ש דוד ילין
ירושלים

87/17 ק
3/11
ג"מ

1995

משרד החינוך והתרבות, המזכירות הפדגוגית, המדור לספרות ילדים
קוד ספריות לילדי ישראל מיסודה של רחל ינאית בן-צבי

רבת: גרשון ברגסון (עורד), ד"ר מירי ברנד (יועץ מדעי) נחמה בן אליהו
ד"ר אסתר טרסי-גינא, אביבה לוי, עדה קרן, דליה שטיין
מזכירת המערכת: חיה מטבייב

כל הזכויות שמורות

בתצאת משרד החינוך והתרבות, המדור לספרות ילדים, ירושלים,
רח' זכורה הנביאה, בנין לב-דס טל' 02-293801/2

ISSN 0334 - 276 X

דפוס חורב "יד עזרה" רח' עזרה 3 ירושלים טל. 829688 814690 - 02

מילים אלה הן המשך ומסקנה של שדרות ההתרחשויות המרכיבות את עלילת השיר. עדיין יש בהן מקצב ההתנשמות, ושניקת הבני העצור של הילד החווה את צער האשמה של תוצאות מעשיו, אשר עדות להם הוא זנב הלטאה המפרכס בידיו. עוצמת הרגשות המובעים באמירה זו ביחס לאמירת הפתיחה, היא בוודאי רבה ביותר. אבל תוקף ההחלטה נבחן דווקא במבחן הזמן, כאשר רישמו של המקרה שגדס-לה דעך ואין היא מותנית בו בצורה צמודה כל כך ופאתיטית כל כך. לעומת משפט הסיום, משפט הפתיחה עומד לעצמו בחלל ובזמן והוא מהווה אמת שאיננה תלויה בדבר. ניסוחו הפרוזאי והמאוזן מנוטרל יותר מרגשות, אבל, דווקא משום כך החלטיותו וחוקפו שלמים וכוללים יותר. הילד הגיע למחצית הדרך של ניסוח חוק, שהזמן והמקרים אינם חלים עליו מאחר ואין הם משנים אותו.

חוק זה הוא עדיין בגדר חוק פרימיטיבי, ראשוני, משום שהוא בעל תוקף פריטי בלבד, שהדי הילד רואה אותו כאילו נחקק על ידו וחל רק עליו, וכן משום שהוא מתייחס עדיין ללטאות בלבד כמושאיים שאחריהם הוא נמנע מלרדוף. משמעות שם הפעולה "רדיפה" אף הוא מתרחב. בעוד הילד מדבר עדיין על המילה במשמעותה הראשונית הקונקרטי, דהיינו, ריצה אחרי מישהו על מנת להפסו, הרי כבר מסתמנת ממנה המשמעות המשנית, המושאלת בהשאלה מטפורית, שמסמנת שלילת זכות חופש וחיים. ואמנם אין הילד אומר: "אינני רודף אחרי לטאות" אלא "אינני רודף לטאות" ללא מילת היחס "אחרי", ובאופן זה נרמזת האפשרות להכתינות כוללת יותר.

היעד הסופי שאליז מוליכה האמירה "אינני רודף לטאות" הוא החוק המוסרי הנתפס כבעל מקור טראנסצנדנטאלי, המרחיב את תחולתו על כלל האדם ולא רק אל ה"אני", והוא מצווה שלא לרדוף כל ברייה ולא רק לטאות. בגיבושו האחרון מהווה חוק זה את הדיברה האחת עשרה שניעדרה מן הלוחות: "לא תרדוף".

זמן כתיבתו של השיר, בהקשר ההיסטורי הקרוב לרדיפות היהודים בתקופת השואה ובשנים שלפניה, וכן הערך החינוכי ההומאניסטי הבולט בשירת זאב בכללה, אינה מניחה אפשרות להתעלם מן הפתחים שמוליכים מן השיר אל מעבר לעצמו, והרמוזים לקורא לפרוץ ממנו והלאה אל משמעויות רחבות יותר ככל שהוא יכול על פי גילו והבנתו.

2. בין "לפנים" ל"אזי"

בין "אינני רודף" שבפתיחת השיר, לבין "אינני רודף" שבסיומו מתרחשים אותם אירועים שיצרו שינוי רב כל כך בתודעתו של הילד המספר. אירועים אלה מתחמכים בתוך מסגרת זמן בעלת רימוז ארכאי - "לפנים" ו"אזי". מילים אלה

מהוות משלב לשון הכולט בחריגותו מן הלשון העכשווית והקונקרטי גולשת לעיתים אפילו לצורות ביטוי ללוחיות החותכות ומקצרות במש דם, אין דם" המאפיינת את השיר בכללו.

ואמנם, הילד המספר מעריך את משך הזמן שחלף מן האירועים שבעבר ע שבו הוא חוזר ומספר אותם, כמשך ארוך ביותר. הוא דוחק אותם אל עיי כמעט בלתי מתחבר אל המציאות, כמו העבר של האגדה, שכן הוא מ זמנם ביחס להווה במילה "לפנים", שמשמעותה לפני ימים רבים, בימים והיא מילת פתיחה שנעשה בה שימוש בקונוונציה של מספרי אגדות האירוע רחוק מרחק אנדי, אלא גם ה"אני", שהיה הדמות הפועלת באותה עבר שינוי דראסטי כל כך, עד שהוא רואה את עצמו העכשווי כשייך לע מלידת מהימנותה של הערכה זו תידון בשלב מאוחר יותר.

המילה "אזי", המנתקת את ה"לפנים" מן ההווה ויצרת נקודת מפנה, שו הרימוז הארכאי שלה ממקור אחר - מתוך רובד הלשון הקדום שממנו היא שרהי היא הצורה המקורית והקדומה של המילה "אזי".* בכך נוספת ע הזמן גם איזו הדגשת משמעות וחגיגות מחייבת מעבר לטווח המקר מעין חיקוי לכתובים עתיקים ומקודשים לתמיד.

יש לציין כי המילה "אזי" בהופעתה במקרא לעיתים אמירה ומורממת, כגון שירה או קביעה לדורות, הבאה בעקבות אירוע בעל מיוחדת. האמירה אינה רק שואבת את חשיבותה מן האירוע אלא היא את עצם ועוצמת חשיבותו:

א. לאחר סיפור בקיעת ים סוף נאמרת שירת הים המתחילה במילים: משה". (שמות ט"ו א).

ב. בדרך מצרימה מופיע מלאך המבקש להמית את משה. ציפורה כ ערלת בנה ונאמרת "חתן דמים אתה לי. וירף ממני. אז אמרת: חתן דמים (שמות ד, כ"ד-כ"ו)

ג. לאחר ניצחון יהושע את האמורי: "אז ידבר יהושע לה... שמש בגבעון בעמק איילון" (יהושע, י, י"ב)

ד. לאחר בנין בית המקדש: "אז אמר שלמה: ה' אמר לשכון בערפל בזול לך מכון לשבתך עולמים" (מלכים א, ח, י"ב-י"ג).

יכל ההגדרות הלשוניות על פי, אבן שושן, המילון החדש.

מחזות משלב לשון הכולט בחריגותו מן הלשון העכשווית והקונקרטיה, אשר גולשת לעיתים אפילו לצורות ביטוי ילדותיות החותכות ומקצרות במשפט ("יש דם, אין דם") המאפיינת את השייר בכללו.

ואמנם, הילד המספר מעריך את משך הזמן שחלף מן האירועים שבעבר עד להווה שבו הוא חוזר ומספר אותם, כמשך ארוך ביותר. הוא דוחק אותם אל עידן רחוק, כמעט בלתי מתחבר אל המציאות, כמו העבר של האגדה, שכן הוא מציין את זמנם ביחס לחווה במילה "לפנים", שמשמעותה לפני ימים רבים, בימים קדומים, והיא מילת פתיחה שנועשה בה שימוש בקונוציה של מספרי אגדות. לא רק האירוע רחוק מרחק אגדי, אלא גם ה"אני", שהיה הדמות הפועלת באותו אירוע, עבר שינוי דראסטי כל כך, עד שהוא רואה את עצמו העכשווי כשייך לעידן אחר. מידת מהימנותה של הערכה זו תידון בשלב מאוחר יותר.

המילה "אזי", המנתקת את ה"לפנים" מן החווה נקודת מפנה, שזאבת את הרימוז הארכאי שלה ממקור אחד - מתוך רובד הלשון הקדום שממנו היא לקוחה, שהרי היא הצורה המקורית והקדומה של המילה "אזי",* בכך נוספת על קדמות הזמן גם איזו הדגשת משמעות וחגיגות מחייבת מעבר לטווח המקרה עצמו, מעין חיקוי לכתובים עתיקים ומקורשים לתמיד.

יש לציין כי המילה "אזי" בהופעתה במקרא מציינת לעיתים אמירה מסכמת ומרוממת, כגון שירה או קביעה לדורות, הבאה בעקבות אירוע בעל חשיבות מיוחדת. האמירה אינה רק שזאבת את השיבוטה מן האירוע אלא היא הקובעת את עצם ועוצמת חשיבותו:

א. לאחר סיפור בקיעת ים סוף נאמרת שירת הים המתחילה במילים: "אזי ישיר משת". (שמות ט"ז א).

ב. בדרך מצריומה מופיע מלאך המבוקש להמית את משה. ציפורה כורחת את ערלת בנה ואומרת "חתן דמים אתה לי, וירף ממני. אזי אמרה: חתן דמים למולתי" (שמות ד', כ"ד-כ"ז).

ג. לאחר ניצחון יהושע את האמורי: "אזי ידב יחושיע לה'... שמש בגבעון דום וירח בעמק איילון" (יהושע, י, י"ב).

ד. לאחר בנין בית המקדש: "אזי אמר שלמה: ה' אמר לשכון בערפל בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים" (מלכים א, ח, י"ב-י"ג).

יכל ההגדרות הלשוניות על פי: אבן שושן, המילון החדש.

הה' הן המשך ומסקנה של שרשרת ההתרחשויות המרכיבות את עלילת הייך יש בהן מקצב ההתנשמות, ושניקת הבכי העצור של הילד החווה את מה של תוצאות מעשיו, אשר עדות להם הוא זנב הלטאה המפורט שגמת הרגשות המובעים באמירה זו ביחס לאמירת הפתיחה, היא בולדאי של א.ר. אבל תוקף ההחלטה נבחן דווקא במבחן הזמן, כאשר רושמו של החלטינות ותוקפו שלמים וכוללים יותר. הילד הגיע למחצית הדרך של ה', שהזמן והמקרים אינם חלים עליו מאחר ואין הם משנים אותו.

וזה עדיין בגדר חוק פרימיטיבי, ראשוני, משום שהוא בעל תוקף פרימיטיבי. ההיירי הילד רואה אותו כאילו נחקק על ידו וחל רק עליו, וכן משום שהוא עדיין ללטאות בלבד כמושאים שאחריהם הוא נמנע מלדוץ. משמעות המילה "רדיפה" אף היא מתרחבת. בעוד הילד מדבר עדיין על המילה היתה הראשונה הקונקרטית, דהיינו, ריצה אחרי מישהו על מנת לתפסו, מסתמנת ממנה המשמעות המשנית, המושאלת בהשאלה מספורית שלילת זכות חופש וחיים. ואמנם אין הילד אומר: "איני רודף אחרי אלא" איני רודף לטאות" ללא מילת היחס "אחרי", ובאופן זה נרמזת נטיית להתכוונות כוללת יותר.

רופי שאליו מוליכה האמירה "איני רודף לטאות" הוא החוק המוסרי ובעל מקור טראנסצנדנטאלי, המרחיב את תחולתו על כלל האדם ולא רק ה', והוא מצווה שלא לרדוף כל ברייה ולא רק לטאות. בגיבושו האחרון ק ק זה את הדיבור האחת עשרה שיעדרה מן הלוחות: "לא תרדוף".

הבנתו של השיר, בהקשר ההיסטורי הקרוב לרדיפות היהודים בתקופת בישנים שלפניה, וכן הערך החינוכי ההומאניסטי הכולט בשיירת זאב ביניה מניחה אפשרות להתעלם מן הפתיחה שמולכילים מן השייר אל מעבר ההומאניסטי לקורא לפרוץ ממנו והלאה אל משמעותיות רחבות יותר ככל וול על פי גילוי והבנתו.

לפנים" ל"אזי"

הייך רודף" שבפתיחת השיר, לבין "איני רודף" שבסיומו מתרחשים אותם שיצרו שינוי רב כל כך בתודעתו של הילד המספר. אירועים אלה ה' בתוך מסגרת זמן בעלת רימוז ארכאי - "לפנים" ו"אזי". מילים אלה

ד. חלק א', "לפנים": המידך כריטואל.

למרדך יש שלבים קבועים המבוצעים בזה אחר זה בסדר ריטואלי קבו משתנה, כמין פולחן פאגאני ללא אל, ואשר שיאו וסופו הוא קורבן הלט להבחין בשלושה מחלכים לפחות אשר לכל אחד מהם משך וקצב משט

א. המארב: "י-מים / הייתי יושב / בחולות ואורב" / המשפט יוצר מתח בין הקצב החיצוני האיטי והמתמשך של הזמן - לב הפנימי המהיר וחסר הסבלנות של הילד האורב ללטאה.

מתח זה נוצר כי מימד הזמן החיצוני מבוטא בתכנים של הקטע המ ישיבה סטאטית במארב הממושך, ומעוצב בלשון באריות המילים. של החמש הן תלת-הברתיות, ועוד אחת מוארכת בחזרה מכונת באינטי "י-מים", וכן בצורת הנטייה הלשונית "הייתי יושב". לעומת זאת, המקצב המהיר מבוטא בחלוקה המקוטעת של הטורים, בחריזה הצמודה ו

ובשינוי המשקל מטר לטר.
אם נשווה את המשקל, כפי שהוא מתקבל בפועל על פי החלוקה לטור לעומת המשקל שעשוי היה להתקבל לוא היו הטורים מאוחדים - ניתן לתמונה הבאה:

הפרדת טורים

היִתִּי יוֹשֵׁב - אַמְפִּירָאךְ בְּחֹלוֹת וְאוֹרֵב - אַנְאֶפֶס

האחדת טורים

היִתִּי יוֹשֵׁב בְּחֹלוֹת וְאוֹרֵב - אַמְפִּירָאךְ

מתוך השוואה זו נראה כי לא רק היחידות הטוריות הקצרות מאיצות אלא אף חילופי המשקל יוצרים אי סדירות, המעידה על דינאמיות פנימי סבלנות לעומת השורות המאוחדות שמשקלן אחיד ויציב.

שלב ב': התגלות הלטאה

ז"צאה לטאה - אני אליה. היא בורחת - אני אחריה".
שני המשפטים מתמקדים במפגש הראשוני המתרחש בהדף עין והלטאה, מצד אחד, לבין הלטאה והילד מן הצד השני. הופעת הלטאה היא פתאומית, ובאותה נקטע מצב השהייה ומוחלף בזינוק כשרק הכ

בעוד פסוקי המקרא מתייחסים לאמירות מקודשות שנאמרו לדורות הבאים כציון וזכר למהפכים היסטוריים, הרי לפנינו, בזעיר אנפין, מיתוס פרטי שתחילתו בעבר ביזוגראפי קדמוני אשר בו שרדה חוקיות אחת, והנה אירע בו מקרה שהפר את האיזון הקודם ויצר מערכת אחרת ש"אז" סוכמה באמירה ותוקפה חל כל עוד נשמר האיזון, שהיא תמציתו המושכלת.

ג. מבנה הזמן המיתולוגי בהופעתו בשיר "אינני רודף לטאות"

"לפנים" - "פעם" - "אזי" הוא המבנה המשולש של הזמן אשר לחוכו נוצקת עליית המיתוס, והוא הבא לידי ביטוי אנאלוגי במבנה השיר "אינני רודף לטאות".
חלקו הראשון של השיר מתאר רדיפת לטאה באופן כה חי ומוחשי עד שנדמה לקורא כי מדובר באירוע מסוים. ולא כן הוא. ציון סוג הזמן מופיע כבר בקטע הפתיחה באמצעות הביטוי "הייתי יושב" שמשמעו: "הייתי נוהג לשבת". למעשה זוהי הכללה של מרדפים רבים שהתרחשו בפרקי זמן שונים, ואשר צומצמו וזוקקו לתיאור אחד הנכון לכולם.

זירת ההתרחשות, הילד הרודף, ומהלכי הרדיפה הם נתונים קבועים, אבל הלטאה אינה אותה לטאה. השיר מטשטש עובדה אחרונה זו כי "אני" "החולות" ו"לטאה" נבדלים אונטולוגית רק בקו דק. לגבי השניים הראשונים יש ידוע המצביע עליהם כישויות מוגדרות ומובחנות ואילו "לטאה" אינה מיועדת, וזאת משום שבכל מרדף ניצודה לטאה אחרת. אי הידוע הוא האינדיקציה הכמעט יחידה (פרט ל"הייתי יושב") כי המדובר בזמנים שונים. גם הילד, הקורא הפיקטיבי של היצירה, אינו אמור לשים לב להבדל זה. שהרי, ככלות הכל, הנחת היסוד היא כי הקורא והגיבור שותפים לאותו עולם נפשי-חוויתי וכי לגביהם אין מין הלטאות אלא מין הנרדפים ואין הבדל אם לטאה זו היא שאתרע מזלה להיחשף לרודף או אחרת. החלק השני של השיר פותח במלה המציגת זמן נקודתי מסוים - "אך פעם". ואמנם האירוע נבדל מכל קודמיו בכך שהילד מבחין בייחודה של לטאה מסוימת שאין כמוה, ואולי יש כמוה, בכל הלטאות. הילד, שעשה בה קלקול שאין לו תקנה, מגיע למסקנה המתמצית באמירה שנאמרה אז ומאז: "אינני רודף לטאות". מיתוסים אחילוגיים רבים מקבילים במבנה העלילה שלהם לסיפור שלפנינו. החוקיות הקדומה, הקלקול ותוצאתו הנמשכת לדורות. אלא שבעוד התפיסה השכיחה היא כי העולם בקדמת בריאתו היה חיובי יותר והקלקול הוא שגרם למצבו הקשה והנחות כפי שהוא היום, הרי שירו של זאב מסביד דווקא את תהליך העלייה המוסרית שהיא תוצאת תודעת החטא.

ד. תל"א, "לפנינו": המדרש בריטניאל

למדרש יש שלבים קבועים המבוצעים בזה אחר זה בסדר ריטואלי קבוע ובלתי משתנה, כמין פולחן פאגאני ללא אל, ואשר שיאו וסופו הוא קורבן הלטאה. ניתן להבחין בשלושה מהלכים לפחות אשר לכל אחד מהם משך וקצב משלו.

א. המארב: "י-מים / הייתי יושב / בחולות ואורב" / המשפט יוצר מתח בין הקצב החיצוני האיטי והמתמשך של הזמן - לבין הקצב הפנימי המהיר וחסר הסבלנות של הילד האורב ללטאה.

מתח זה נוצר כי מימד הזמן החיצוני מבוססא בתכנים של הקטע המספר על ישיבה סטאטית במארב הממושך, ומעוצב בלשון בארזכות המלים. שלוש מתוך החמש הן תלת-הברתיות, ועוד אחת מוזארכת בהארכה מכוונת באינטינוצייה - "י-מים", וכן בצורת הנטייה הלשונית "הייתי יושב". לעומת זאת, המקצב הפנימי המהיר מבוססא בחלוקה המקוטעת של הטורים, בהרזיה הצמודה והתכופה, ובשינוי המשקל מטור לטור.

אם נשווה את המשקל, כפי שהוא מתקבל בפועל על פי החלוקה לטורים בשרי, לעומת המשקל שעשוי היה להתקבל לוא היו הטורים מאוחדים - ניתן לראות את התמונה הבאה:

תפירת טורים

הייתי יושב - אמפיבראן בחולות ואורב - אנאפטס

תאחדת טורים

הייתי יושב בחולות ואורב - אמפיבראן
מתוך השוואה זו נראה כי לא רק היחידות הטוריות הקצרות מאיצות את הקצב, אלא אף חילופי המשקל יוצרים אי סדירות, המשידה על דינאמיות פנימית חסרת סבלנות לעומת השורות המאוחדות שמשקלן אחיד ויציב.

שלב ב': התגלגלת הלטאה

יציאתה לטאה - אני אליה. היא בורחת - אני אחריה."
שני המשפטים מתמקדים במפגש הדאשוני המתרחש בחורף. עין בין הילד והלטאה, מצד אחד, לבין הלטאה והילד מן הצד השני. הופעת הלטאה לפני הילד היא פתאומית, ובאותה נקטע מצב השתייה ומוחלף בזינוק כשרק המקף הקטן

דקי המקרא מתייחסים לאמירות מקודשות שונאמרו לדורות הבאים
- למחפכים היסטוריים, הרי לפנינו, בזעיר אנפין, מיתוס פרטי שתחילתו
הוא הילד האורב במבנה השיר "איני רודף לטאות".
הוא הילד האורב במבנה השיר "איני רודף לטאות".

הזמן תמיתולוגי בהופעתו בשיר "איני רודף לטאות"

"פעם" - "איז" הוא המבנה המשולש של הזמן אשר לתוכו נוצקת עלילת דהוא הבא ליד ביטוי אנאלוגי במבנה השיר "איני רודף לטאות".
מזוהה באירוע מסויים. ולא כן הוא. ציון סוג הזמן מופיע כבר בקטע
באמצעות הביטוי "הייתי יושב" שמשמעו: "הייתי נוהג לשבת". למעשה
לה של מרדפים רבים שהתרחשו בפקי זמן שונים, ואשר אומצמו
ניצאור אחד הנכון לכולם.

ורחשות, הילד הרודף, ומחללי הרדיפה הם נתונים קבועים, אבל הלטאה
השיר מטשטש עובדה אחרונה זו כי "אני" "החולות" "לטאה"
לגבי השניים היא מידעית, וזאת משום שבכל מרדף
אני המדובר בזמנים שונים. גם הילד, הקורא הפיקטיבי של היצירה, אינו
זים לב להבדל זה. שהרי, ככלות הכל, הנחת היסוד היא כי הקורא והגלבר
לאותו עולם נפשי-חזויתי וכי לגביהם אין מין הלטאות אלא מין
ואין הבדל אם לטאה זו היא שאותרע מולה להחשף לרודף או אחרת.
שני של השיר פותח במלה המציינת זמן נקודתי מסויים - "אך פעם"
אירוע נבדל מכל קודמיו בכך שהילד מבהין בייחודה של לטאה מסוימת
וזה, ואולי יש כמה, בכל הלטאות. הילד, שעשה בה קלקל שאין לו
ייע למסקנה המתמצית באמירה שונאמרה או רומא: "איני רודף לטאות"
אתלוגיים רבים מקבילים במבנה העלילה שלהם לסיפור שלפנינו.
הקדומה, הקלוקל ותוצאותו הנמשכת לדורות. אלא שבועד התפיסה
היא כי העולם בקדמת בריאתו היה חיוני יותר והקלוקל הוא שגרם
קשה והנחות כפי שהוא היום, הרי שיר של זאב מסביר דווקא את
עלילה המסרית שהיא תוצאת תודעת החטא.

יוצר פסק המרמז על המרחק והזמן המצומצמים, המפרידים בין הרודף לנרדף. המעבר המהיר של הילד ממצב סטטי קיצוני, למצב דינמי קיצוני - מתאפשר מן הקצב הפנימי המהיר שאפיין את ציפית הילד בעת המאורב.

הנקודה שבסוף המשפט הראשון מציינת את הרף העיץ של ההשקפה הדרושה ללטאה, שיצאה לה לתומה, על מנת לגלות נוכחותו של הצייד. ניתן לראות כי השורה הראשונה במשפט - "יצאה לטאה" - המתארת את הלטאה בטרם גילתה את הילד, מתאפיינת בתנועת עצלתיים נינוחה. אפקט זה נובע מן הדומיננטיות של תנועת הקמץ המופיעה בכל אחת מהברות הטור, ומודגשת במיוחד בהברה הפתוחה "אה" המהווה מעין חרוז פנימי גברי. נוספים על אלה השוואים הנעים העוצרים את תאוצת הלשון.

אם נשווה את משקלי שתי השורות שבהן מתוארות הלטאה, (טור ראשון ושלישי בקטע המצוטט) נראה שחל שינוי חד בין המשקל המופיע בטור הראשון, שבו, כאמור, עדיין אין הלטאה מודעת לסכנה, לבין הטור השלישי, שאז גילתה הלטאה את רודפה.

1. יִצְאָה לְטָאָה / 3. הִיא בֹרַחַת

יש כאן אי תואם משקלי בולט, כמעט בבחינת חילוף הטעמה, המסמן את ההבדל הדרסטי שחל בתנועות הלטאה במעבר ממצב למצב. את מקום החרוז הגברי המוחלט בטור הראשון, תופס חרוז נשי שנגמר בהברה בלתי מוטעמת, כביכול לא נסתימה התנועה ויש לה עוד המשך. החרוז "לטאה" - "בורחת", אם היא חריזה בכלל, הדיחי חריזה אסוננטית, בלתי מושלמת, באין בה שוויון עיצור וטעם, אלא שוויון פגום של תנועה בלבד. מכל אלה ואחרים נוצר אפקט של אי תואם, של ניתוק רצף התנועה, ומעבר מתנועה רצופה ונינוחה (אמפליבדאכית) אל תנועה מתחלפת ובלתי קצובה.

הבדלים אלה בולטים במיוחד על רקע המשקל הכמעט אחיד ותואם החרוז המאפיינים את הטורים המתארים את הילד.

2. אֲנִי אֶלֶיהָ / 4. אֲנִי אַחֲרֶיהָ.

השוני מסתכם בתנועה בלתי מוטעמת אחת הנוספת בטור השני. משמעות הדבר עשויה להיות שהטור הראשון מתאר קפיצה (ימב) וריצה (אנאפסט), ואילו הטור השני מתאר ריצה מתמשכת וקצובה לאחר הזינוק הראשון אל הלטאה. אפקט התואם של תנועות הילד מתחזק גם בשל ההיגדים הכמעט אנאפוריים בחזרתם על המילה "אני" וחרוזי השלם והנשי - "אליה - אחריה".

מכל אלה מתקבל הרושם כי בשלב זה של המרדף לילד יש שליטה מלאה בעצמו משום שהוא יצר את המצב שאליז התכוון ולו ציפה. הוא מתאזן עצמו אל הלטאה ואינו מרפה, בין שהיא יוצאת ובין שהיא בורחת, בע ובדבקות וללא שהיות. ואילו הלטאה המופתעת, מתחבבת בתנועות מתחלפות עד שהיא נכנסת לבסוף לתוך הקצב הדצוף של הריצה.

שתי השורות האחרונות של הקטע המצוטט - "היא בורחת - אני אחריה" מציינות את תחילת המרדף וגם מסכמות אותו. השלב הבא הוא תיאור ומפורט של סיכום זה.

שלב ג' - המרדף

המילים הפתוחות - הן את השלב הראשון, שלב המאורב, והן את שלב המרדף. מילים המציינות משך זמן: בתחילה: "ימים הייתי יושב ... ואורב", ואחר-כך - שעות: בחולות...."

הערכת משך הזמן היא מעין פלישה של זמן הווה, זמן הסיפור, אל זמן העבר המסופר. המתח שברוח בין שני פרקי זמן אלה בולט יותר בפתיח החלקים הראשונים, ובפתיחת החלק השלישי - בשל תודעת משך שמתקיימת בנקודות המפנה הדיסודיות - של הפיכת המעשה לסיפור. בתחילת הריאלי של ההתרחשות תודעת משך הזמן של הילד כדמות פועלת. הולכת ומתאפסת בתוך המתח והריכוז המופנים אל נקודה אחת - הלטי בחלקים הראשונים של המרדף יש צמצום הדרגתי בפער שבין הספורי עד שבישאו הם מתחברים ומתמזגים כליל. אמת המידה לצמצום השימוש בפעלים, שהם מצייני הזמן בשפה. בתחילה השימוש הוא בעבר "הייתי יושב" צורת פועל זו מסמנת בהקשר השיר הזה לא רק משך ארוך אלא גם התנהגות שחזרה על עצמה בעבר. הפונקציה הראשונה עשויה מוסברת כמודעות של הילד האורב לזמן הרב החולף, כשהוא מנסה להאחז במסרתו ומחכה ללטאה המתמהמהת לצאת. על פי הפירוש שהו גם בשלב זה הילד אינו מודע לזמן כי הקצב הפנימי המהיר והמואץ מתמזג עם משך הזמן האובייקטיבי.

לעומת זאת, הפונקציה השנייה, סימון פעולה חוזרת בעבר, היא המצביעית ברור יותר שהמספר מודע לכן שהוא מתאר מעשה אופייני אבל לא נואליו הדמות החווה את האירוע נתונה רק בחווה של עצמה. מתוך המתח בין המעשה לבין סיפורו. מתח זה מצטמצם בהמשך בשימושי "יצאה", שהוא פועל בעבר רגיל, בלתי חוזר, ונעלם לגמרי לפועל האחרון

מכל אלה מתקבל הדושם כי בשלב זה של המרדף לילד יש שליסטה מליאה יותר בעצמו משום שהוא יצר את המצב שאליו התכוון ולו ציפה. הוא מתאים את עצמו אל הלסאה ואינו מרפה, בין שהיא יוצאת ובין שהיא בורחת, בעיקביות וברבקות וכלא שהיות. ואילו הלסאה המופתעת, מתחבטת בתנועות עיוגים מתחלפות עד שהיא נכבסת לבסוף לתוך הקצב הרצוף של הריצה.

שתי השורות האחרונות של הקטע המצוטט - "היא בורחת - אני אחריה" - גם מציינות את תחילת המרדף וגם מסכמות אותו. השלב הבא הוא תיאור ארוך ומפורט של סיוכום זה.

שלב 2 - תמורה

המילים הפותחות - תן את השלב הראשון, שלב המארב, והן את שלב המרדף - הן מילים המציינות משך זמן: בתחילה: "י-מים הייתי יושב ... ואורב", ואחר-כך: "זכר שעות: בחולות...".

הערכת משך הזמן היא מעין פלישה של זמן הווה, זמן הסיפור, אל זמן עבר, זמן המסופר. המתח שברוח בין שני פרקי זמן אלה בולט יותר בפתיחה לשני החלקים הראשונים, ובפתיחת החלק השלישי - בשל תודעת משך הזמן שמתקיימת בנקודות המפנה הייטודיות - של הפליכת המעשה לספור. בתוך הזמן הריאלי של ההתרחשות תודעת משך הזמן של הילד כדמות פועלת בעלילה, חולכת ומתאפסת בתוך המתח והריכוז המופנים אל נקודה אחת - הלסאה.

בחלקים הראשונים של המרדף יש צמצום הדרגתי בפער שבין הספור למסופר, עד שבשיאו הם מתחברים ומתמזגים כליל. אמת המידה לצמצום זה הוא השימוש בפעלים, שהם מצייני הזמן בשפה. בתחילה השימוש הוא בעבר מתמשך: "הייתי יושב". צורת פועל זו מסמנת בהקשר השיי הזה לא רק משך ארוך של זמן, אלא גם התנהגות שחזרה על עצמה בעבר. הפונקציה הראשונה עשויה להיות מוסברת כמודעות של הילד האורב לזמן הרב החולף, כשהיא מנסה בנחישות להאחז במסורתו ומחכה ללסאה המתהמהת להצאת. על פי הפירוש שהוצע לעיל גם בשלב זה הילד אינו מודע לזמן כי הקצב הפנימי המהיר והמואץ שלו אינו מתמזג עם משך הזמן האובייקטיבי.

לעומת זאת, הפונקציה השנייה, סימון פעולה חוזרת בעבר, היא המצביעה באופן ברור יותר שהמספר מודע לכך שהוא מתאר מעשה אופייני אבל לא חד-פעמי, ואלו הדמות החווה את האירוע נתונה רק בחווה של עצמה. מתוך כך בולט המתח בין המעשה לבין סיפורו. מתח זה מצטמצם בהמשך בשימוש בפועל "יצאה", שהוא פועל בעבר רגיל, בלתי חוזר, ונעלם לגמרי לפועל האחרון שבקטע

המורץ על המרחק והזמן המצומצמים, המפורזים בין הורדף לנורדף. מהיר של הילד מצטב סטטי קיצוני, למצב דינמי קיצוני - מתאפשר מן יגימי המהיר שאפיון את ציפיית הילד בעת המארב.

שבסופן המשפט הראשון מציינת את הרף העין של ההשהייה הדרושה שישצאה לה לתומה, על מנת לגלות נכחותו של הצייד. ניתן לראות כי דראשונה במשפט - "יצאה לסאה" - המתארת את הלסאה בטרם גילתה מתאפיינת בתנועת עצלתיים נינוחה. אפקט זה נובע מן הדומיננטיות הית הקמץ המופיעה בכל אחת מהברות הטור, ומודגשת במיוחד בהברה "אה" המהווה מעין חרוז פנימי גברי. נוספים על אלה השוואים הנעים את תאוצת הלשון.

את משקלי שתי השורות שבהן מתוארת הלסאה, (טור ראשון ושלישי מצוטט) נראה שחל שינוי חד בין המשקל המופיע בטור הראשון, שבו, דדיין אין הלסאה מודיעת לסכנה, לבין הטור השלישי, שאז גילתה הלסאה ה.

לסאה / 3. היא בורחת

אזי תואם משקלי בולט, כמעט בבחינת חילוף הטעמה, המסמן את החבל י שחל בתנועות הלסאה במעבר למצב. את מקום החרוז הגברי בטור הראשון, תופס חרוז נשי שנגמור בהברה בלתי מוטעמת, כביכול יימה התנועה ויש לה עוד המשך. החריזה "לסאה" - "בורחת", אם היא כלל, חריזה חריזה אסתוטית, בלתי מושלמת, באין בה שוליון עיצור לא שוליון פגום של תנועה בלבד. מכל אלה ואחרים נוצר אפקט של אל ל ניתוק רצף התנועה, ומעבר מתנועה רצופה ונינוחה (אמפיבולמיה) אל ותחלפת ובלתי קיצובה.

אלה בולטים במיוחד על רקע המשקל הכמעט אחיד ותואם החרוזים את הטורים המתוארים את הילד.

אני אחריה. 4. אני אחריה.

סחכת בתנועה בלתי מוטעמת אחת הנוספת בטור השני. משמעות הדבר זאר ריצה מתמשכת וקיצובה לאחר הזינוק הראשון אל הלסאה.

תחואם של תנועות הילד מתחוק גם בשל הזינוקים הכמעט אנאפורים על המילה "אני" וחרוזו השלם והנשי - "אליה" - אחריה"

"בורחת" שהוא לשון הווה.

בשלב השלישי, תיאור המרדף, תודעת הזמן נעלמת לגמרי, הן בזמן הסיפור והן בזמן המסופר לאחר מילות הפתיחה: וכך שעות: - בחולות / בין שיחין ומערת בין סלעים ועצים / בין צבר וקוצים.

הקטע (שאי אפשר לכוונתו משפט) אינו חסר רק ציוני זמן, אלא גם ישות רודף ונרדף. גם ההבחנה ביניהם נעלמה לחן, ונותרה רק הדיצה המטורפת בתוך מסלול אקראי, שאינו מוביל לשום מקום, ואשר זה עתה נכבש את ליבושו הראשון והאחרון "בין, בין ובין". זה מין מקום שאינו מקום (על פי המינוח של ס' יזהר) בזמן שאינו זמן ודמויות שעצמותן נשכחה מהן, ורק איזו תנועה מהירה ומופשטת זורמת בתוך הנוף.

בין שיחין ומערת / בין סלעים ועצים / בין צבר וקוצים.

הנוף הוא הבולט בנוכחותו המפורטת פירוט כפול בכל טור, והוא מסמן תנאי שטח משתנים והולכים. אבל פירוט זה מטושטש בשל מהירות הקצב ומאורך לאחדות אחת על ידי אליטרציה של האותיות השורקות המחברות אותו לרצף מרחבי אחד: ש', ס', ובעיקר צ' אשר היא הולכת ונהיית דומיננטית יותר, והיא המסמנת את הקושי הגובר והולך של תנאי השטח. לעומת איחוד זה, של הרבים והשונים, המצינים את מכשולי הדרך, בולטת העיקביות הבלתי משתנה של המשקל, שאותו קובעת תנועתם של הילד והלטאה, אשר אינה אלא תנועה אחת שווה, והיא רצופה ובלתי מופרעת עלידי הנוף הקשה. מזגישה רושם זה גם האנאפורה "בין" החוזרת במדויק שלוש פעמים בראשי הטורים. באופן צירופם זה יוצרים הגורמים השונים קצב עיקבי שלכאורה אינו עולה בקנה אחד עם מעקשי הנוף האכזר והבראשיתי.

סתירה כפולה זו של אחדות הניגודים בנוף, מצד אחד, ורצף התנועה בתוך דרך ותחתית ומכשולים, מצד שני, היא הבונה את עיקשות ועקבות המרדף. אין בו אפילו הרף עין של שהייה שבתוכה מסתרות השאלות איפה, מתי, מי, ולמה, שהן שאלות שהתודעה והרגש והחושים היו עשויים לברר, לוא ניתן להם מקצת היסח דעת משטף המרדף.

שלש ד': "תופש ואוחז".

"יד פצעתי - / לא ידעתי, / יש דם, אין דם - אני תופש ואוחז".

שלושת הטורים הראשונים של הקטע הם בבחינת הסתכלות רטרופסקטיבית של המספר על עצמו כפי שהיה אי אז. הדם והידיעה הן מילות מפתח טעונות

המגביחות את האמירה מעבר לתחולתו של סיפור המעשה ומעניקות לו משם סמליות, מיתית, שתחילתה במקורות התרבות והיא נמשכת והולכת. דם מסמן חיים ומוות שאותם אין הילד יודע. אין הוא יודע את חייו ומוותו שהיד הפצועה היא המטוננימיה להם, ואף אין הוא יודע את חייה ומוות הלטאה שאותה הוא "תופש ואוחז" ואין התוצאה שלאחר האחיזה, ואש פסק דין לחיים או למוות, מחזקת או זכורה. נותרה רק ההאחדה הגורלית-אחריה מאומה.

המקרא קושר בין ידיעת החיים והמוות לבין דעת טוב ורע, שהיא ר ו רע. המוסרית, שכן כך נכתב: ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע" (בראשית, ט) ולאדם אומר אלוהים: "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום ממנו מות תמות" (שם, טז). ואולי רק עץ אחד היה שם, בגן עדן, ושני נרדפים היו לו, ומי שאכל ממנו ידע להפריד בין טוב לרע, כי ידע להפריד בין זמנות, וכן ידע כי כל אשר מחייה הוא טוב וכל אשר ממית הוא רע.

הידיעה יש לה משמעות נוספת, והיא הידיעה הידיעה האינטימית של ה"אח" חולת. אדם וחוה גילו את עצמם ו"ידעו כי ערומים הם" (שם, ג, ז), וגם זה כי אחר כך: "והאדם ידע את חוה אשתו" (שם, ד, א). האני והזולת, הטוב והרע, החיים והמוות, האהבה והחוסר, כל אלה אינם לילד הצייד. אדרבא, הוא רוצה לתפוש ולאחוז עד אין סוף. שוב ושוב יאחז לטאה ועוד לטאה, במין קאניבאליט שאינה מותירה מקום ומוחה אליו המורחב שאינו חי בעולם אלא העולם נבלע לתוכו.

עיצוב חלק א'

המספר מתאר את המרדף, כאילו היה מעין טקס פגאני החוזר על עצמו ב שהיצר הקדמון של הצייד שב ומתעורר. ואמנם, לתוך קצב הזמן הריאלי שהאירועים פולש קצב אחר - הקצב הדיטואלי. זאת משום שכל שלב מקדמו באמצעות נקודה המפסיקה את הרצף המתמשך שבו אירעו בפועל מפקיעה את הדברים מחד-פעמייתם המקרית, הריאלית, ונותנת פולחני, שבו כל שלב בטקס הכרחי וסיידור כמו על פי פרוטוקול עתיק המתח שבין קיים בכל מעבר משלב מרדף אחד למשניהו והוא בולט בזוגמא הבאה, שבה נוצר פסק זמן בלתי סביר בין הזינוק אל הלטאה ו

אחריה: "יצאה לטאה - אני אליה. היא בורחת - אני אחזיה".

המגבירות את האמירה מעבר לתחולתו של סיפור המעשה ומעניקות לו משמעות סמלית, מיצית, שתתלחה במקורות החברות והיא נמשכת והולכת.

הדם מסמן חיים ומות שאותם אין הילד יודע. אין הוא יודע את חייזו ומותו שלו, שהיה הפצועה היא הטונגימניה להם, ואף אין הוא יודע את חיה ומותה של הלסאה שאותה הוא "תופש ואוחז" ואין התוצאה שלאחר האחיה, ואשר היא פסק דין לחיים או למות, מזכרת או זכורה. נותרה רק ההאחדה הגורלית שאין אחריה מאומה.

המקרא קושר בין ידיעת החיים והמוות לבין דעת טוב ורע, שהיא הידיעה המוסרית, שכן כך נכתב: ועין החיים בתוך הגו ועין הדעת טוב ורע" (בראשית, ב, ט) ולאדם אומר אלוהים: "ומען הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות" (שם, שם, י"ז). ואולי רק עק אחד היה שם, בגן עדן, ושני שמות נרדפים היו לו, ומי שאכל ממנו ידע להפריד בין טוב לרע, כי ידע להפריד בין חיים ומותו, וכן ידע כי כל אשר מחייה הוא טוב וכל אשר ממית הוא רע.

הידיעה יש לה משמעות נוספת, והיא הידיעה הידיעה האנימיטית של ה"אני" ושל הזולת. אדם חוזה גילו את עצמו ו"יודע כי עורמנים הם" (שם, ג, ז), וגם זה את זה, כי אחר כך: "והאדם ידע את חוזה אשתו" (שם, ד, א).

האני והזולת, הטוב והרע, החיים והמוות, האהבה וההרדה, כל אלה אינם ידועים לילד הצידי. אדרבא, הוא רוצה לתפוש ולאחוז עד אין סוף. שוב ושוב יאחז בעוד לטאה ועוד לטאה, במין קאנאבאליות שאינה מותרה מקום ומחיה אלא לאני המורחב שאינו חי בעולם אלא העולם נבלע לתוכו.

שיעורים חלק א'

המספר מתאר את המרדף, כאילו היה מעין טקס פגאני החוזר על עצמו בכל עת, שהיצר הקדמון של הצידי שב ומתעורר. ואמנם, לתוך קצב הזמן הריאלי של מהלך האידיעים פולש קצב אחר - הקצב הריטואלי. זאת משום שכל שלב מנותק מקודמו באמצעות נקודה המפסיקה את הריצף המתמשך שבו אירעו בפועל, ובכך, מפקיעה את הדברים מחד-פעמינותם המקרית, הריאלית, ונותנת בהם אופי פולחני, שבו כל שלב בטקס הכרחי וסידור כמו על פי פרוטוקול עתיק יומין. המתה שבין קיים בכל מעבר משלב מרדף אחד למשניו והוא בולט במיוחד בדוגמה הבאה, שבה נוצר פסק זמן בלתי סביר בין הזינוק אל הלסאה והרדיפה אחריה:

"יצאה לטאה - אני אליה. היא בורחת - אני אחריה."

" שהוא לשון הזוהר.

השלישי, תיאור המרדף, תודעת הזמן נעלמת לגמרי, הן בזמן הסיפור והן בהחלטה לאחר מילות הפתיחה: וכל שעות - בחולות / בין שיחין ומעלות ועצים ועצים / בין צבר וקוצים.

שאי אפשר לכוונתו משפט) אינו חסר רק ציניז זמן, אלא גם ישות רודף גם ההבונה בעיניהם נעלמו להן, ונתורה רק הריצה המטורפת בתוך מסלול שאינו מוביל לשום מקום, ואשר זה עתה נכבש את כיבושו הראשון שאינו "בין ובין". זה מין מקום שאינו מקום (על פי המינוח של ס' יזהר)

ביתוך התוף.

אא הבולט בנוכחותו המפורטת פירוט כפול בכל טור, והוא מסמן תנאי שתנאים והולכים. אבל פירוט זה מטושטש בשל מהירות הקצב ומאחוז אג אחת על ידי אלטרציה של האותיות השורקות המתברות אותו לרצף אחד: ש"י, ס', ובעיקר צ' אשר היא הולכת ונהיית דומיננטית יותר, והיא ז' את הקושי המובד והולך של תנאי השטח. לעומת איהוד זה, של הרבים ש"י, המציניים את מכשולי הדרך, בולטת העיקביות הבלתי משתנה של ש, שאותו קובעת תנועתם של הילד והלסאה, אשר אינה אלא תנועה אחת והיא רצופה ובלתי מופרעת עלילי הנוף הקשה. מדגישה לרשם זה גם ה"רה "בין" החוזרת במדויק שלוש פעמים בראשי הטורים. באופן צירופים זה המורמלים השונים קצב עיקבי שלכאורה אינו עולה בקנה אחד עם מעקשי אכבוד והבראשית.

כפולה זו של אחדות הגיגדים בנוף, מצד אחד, ורצף התנועה בתוך דרך ב ומכשולים, מצד שני, היא הבונה את עיקשות ועקיבות המרדף. אין בו של שהייה שבתוכה מסתתרות השאלות איפה, מתי, מי, ולמה, המללות שהתודעה והרגש החושיים היו עשויים לברר, לוא ניתן להם מקצת עית משטף המרדף.

"תופש ואוחז".

לתי - / לא ידעתי, / יש דם, אין דם - אני תופש ואוחז."

הטורים הראשונים של הקטע הם בבחינת הסתכלות טרורססקיבית של על עצמו כפי שהיה אי אז. הדם והידיעה הן מילות מפתח טעונות

בתוך הכאוס הכללי של נוף החולות הפראי והבראשיתי, של אובדן אבחנות זמן ומרחב, אני וזולתו, אדם וחיה, שריר וקיים רק הסדר הקבוע והמובחן של הטקס. הטקס הוא התבנית שאלה נוצק הכל והיא כפיה על הלוקחים בה חלק בטוטאליות ובשלמות. אין בה מקום למוסר או אי-מוסר, רק האינטימיקט החייתי המזוכך בתהליך האבולוציוני פועל על פי כללי האוטונומיים וההכרחיים. זהו עולם בראשיתו וקדמון בנופי הפרה-תרבותיים ובבריותיו, ובו האדם-הילד הוא מעין-חיה תמימה וערמומית, שולטת ונשלטת על ידי דחפיה שלה עצמה, ואין היא שונה בהרבה מן הלטאה. יש גם יופי רב בעולם זה, ביכולת של התמוגות מלאה עם הטבע, באופן שבו הילד יכול להיות לטאה ולחלואה עימה בקצב אחד, להשתלב לתוך הנופים הקשים והאכזריים ולמצוא בתוכם דרכים לא נודעות. ואולי יפה מכל היא אי ידיעות המוות והכאב, החטא והחרטה.

כל זה יאבד לילד שכבר איננו רודף לטאות, והוא יחזור אל הווייתו הראשונה רק בסיפור שיספר כיצד דחה אותה מפני הווייה אחרת. אבל הפיתוי שעדיין מפתה אותו הלטאה לרודפה בחולות, מבצבצן ועולה מן ההתלהבות והיצריות של הסיפור ומן החוויה שלא דחתה אל האיווניה העצמית או השיממון.

חלק ב' "אך פעם..." המוסר כפריצת הזמן הדיטואלי

אותה "פעם" היא ציון זמן מסויים המפסיקה את המחזוריות שאינה מבחינה בין פעם לפעם וכל הזמנים מתאחדים בה.

"אך פעם נמלטה לטאה מידי נפ-ל-אה!" מבחינה אחת הקטע הוא המשך של קודמיו. הילד "תופש ואוחז" בלטאה אלא שזאת הפעם אחיזתו לא היתה הדוקה דיה, או שמא הלטאה היתה חמקמקה יותר ונמלטה לה מכף ידו. דוקא מתוך הכשל של הציד, וההפרעה שחלה בסדירות המחזורית הקבועה, צמחה ועלתה לה ידיעה חדשה אשר היא המוזהוה נקודת מפנה שאין ממנה חזרה.

הקטע עומד בסימן של אריכות והשהייה החולכים וגובלים. אריכות הטור, התנועות הסגורות והנייחות המנוקדות בקמץ, הפסיחה המופסקת בנקודה באמצע השורה השניה, וחלוקת מילת התואר "נפ-ל-אה!" להברות נפרדות שבסופן סימן קריאה - כל אלה מהווים גורמים משהים של הזמן.

גורמים אלה מסמנים כי הילד יצא מן המעגל הסובב של הפעולה והפך להיות ממשתתף מבפנים לצופה מבחוץ. בתפקידו כצופה הוא מבחין בלטאה כשלעצמה, וכך הוא לומד לייחד גם את עצמו כיצוד בעל זהות נפרדת, זהות אנושית, שכן רק

כאדם הוא יכול לראות את היופי ולהתפעל ממנו. לשם כך הוא זקוק לקצב ומשך משלו, שאינו קצב "לטאתי", ולדיחוק ולהרפית מעט בינו לבין הלטאה. כי רק ב כך הוא יוכל להגיע לתפיסה מושגית של האחר, שהיא תפיסה ללא ארגון ואמנם, התואם הקודם שבין קצב תנועת הילד לבין קצב תנועת הלטאה נעלמה ואת מקומו תופסת תנועת ההתפתלות שהיא תנועתה הטבעית והבעדיתית של הלטאה ואיננה ניתנת לחיקוי אדם: "נמלטה לטאה". חילוף העיצורים ל', ט' הדיקע המתמשך של התנועות, הוא אשר יוצר את אפקט ההתפתלות. החושך של תנועה זו אינה רק יוזאליית אלא היא מוחשית יותר, שכן הילד מרגיש עליה.

הלטאה המתפתלת לכל אורכה בתוך ידו שעדיין לא נסגרה עליה. "ארכה כחש / צבעה כדבש / עם נקודות על הגב/ והזנב - ... / במשך הזמן של ההסתכלות מתגלה יופיה של הלטאה שאין כמוהו. המיוחד יוצא מגדר מידתו של לטאות השדה ומגיע עד לאורך נחש. הנחש לא משמש בלשון הילד כסמל של רע אלא דוקא כמודל לשלימות. האורך ונמשך מעבר לגבולות התיבה, כי האות ש' המסיימת אותו היא בעלת צליל נפסק. כמוה גם שאר האותיות המסיימות את חרוזי הטורים, ש' של "דבש" רפוייה של "גב" ו"זנב" שכולן פתוחות ומתמשכות בחלל.

צבע הדבש של הלטאה איננו מסמן רק גוון חום-זהוב. הלשון המטפורית מלו גם את השקיפות למחצה של האור, וגם את התנועה הזולגת ומר המועברת מן הדימוי אל הלטאה. האור המרצד חוזר גם מן הנקודות של הלטאה, כבמעין ציור אימפרסיוניסטי שאינו לוכד את הדמות אלא מאלץ לזרום בתוך רגע בלתי נתפס של תנועה ואור.

בציור הזה של הלטאה, היופי הוא הפועל היצא של החיים הנובעים התנועה המשתנה, החלופים הנוגעים והנפרדים לרגעים של השקיפות והאור הברק והעמימות, הגוונים אף פעם אינם מתייצבים לתוך הגדרותיהם הקבועות - כל אחד מאלה וכולם באיחודם, הם הידות החיים הבלתי נתפס הלטאה והם גלויי יופיה המיוחד והחד פעמי.

"... עם נקודות על הגב, והזנב - נשאר בידי, מתפתל כמו חי הנה ושוב, עזוב ....."

קטע זה מספר את השיא שאליו חתרה עלילת הסיפור - ניתוק זנב מופנה. הסיפור שואב עוצמה מן הצור המנתקת אותו באופנים בלתי צפוי שקדם לו וממה שיבוא אחריו.

חרוזו הצמוד "גב - זנב" שבא בעיקבות "נחש - דבש" יוצר ציפה להמשך

כאדם הוא יכול לראות את היופי ולהתפעל ממנו. לשם כך הוא זקוק לקצב ומשך זמן משלו, שאינו קצב "לסאתו", ולריחוק ולהרפיית מנגי בניו לבין הלסאה, כי רק בתוך חרווח הזה הוא יכול להגיע לתפיסה מושגית של האחד, שהיא תפיסה ללא אחיזה. ואמנם, התזאם הקודם שבין קצב תנועת הילד לבין קצב תנועת הלסאה נעלם לו, ואת מקומו תופסת תנועת ההתפתחות שהיא תנועתה הטבעית והבלעדית של הלסאה ואיננה ניתנת לחיקוי אדם: "נמלטה לסאתו". הילוף העיצורים ל', ט', על הרקע המתמשך של התנועות, הוא אשר יוצר את אפקט ההתפתלות. החושניות של תנועה זו אינה רק ויזואלית אלא היא מוחשית יותר, שכן הילד מרגיש את הלסאה המתפתלת לכל אורכה בתוך ידו שעדיין לא נסגרה עליה.

"ארכה כנחש / צבעה כדבש / עם נקודות על הגב / והזנב - ... / במשך הזמן של ההסתכלות מתגלה יופיה של הלסאה שאין כמוהו. אורכה המיוחד יוצא מגדר מידתו של לסאות השדה ומגיע עד לאורך נחש. הנחש עדיין לא משמש בלשון הילד כסמל של רע אלא זקא כמודל לשלילמות. האורך חולך ונמשך מעבר לגבולות התיבה, כי האות ש' המסיימת אותה היא בעלת צליל בלתי נפסק. כמוה גם שאר האותיות המסיימות את חרוזי הטורים, ש' של "דבש" ובי' רפויה של "גב" ו"זנב" שכולן פתוחות ומתמשכות בחלל.

צבע הדבש של הלסאה אינו מסמן רק גווץ חום-זהוב. הלשון המטפורית מוסיפה לו גם את השקיפות למחצה של האור, וגם את התנועה הזולמת ומתפתלת המועברת מן הדימוי אל הלסאה. האור המוצד חוזר גם מן הנקודות שעל גב הלסאה, כבמעין ציור אימפרסיוניסטי שאינו לוכד את הדמות אלא מניח לה לזרום בתוך רגע בלתי נתפס של תנועה ואור.

בציור הזה של הלסאה, היופי הוא הפועל היוצא של החיים הנובעים בתוכה. התנועה המשתנה, החלופים הנוגעים והנפרדים לזנבים של השקיפות והאסימטריות הברק והעמימות, המוויזים אף פעם אינם מתעצבים לתוך הגדרותיהם החושיות הקבילות - כל אחד מאלה וכולם באיחודם, הם חידת החיים הבלתי נתפסים של הלסאה והם גילויי יופיה המיוחד והחד פעמי.

"... עם נקודות על הגב, והזנב - נשאר בידו, מתפתל כמו חי הנה ושוב." והייתה עוצב ....

קטע זה מספר את השיא שאלין חתרה עלילת הסיפור - ניתוק זנב הלסאה מגופה. הסיפור שואב עוצמה מן הצור המנתקת אותו באופנים בלתי צפויים ממה שקדם לו וממה שיבוא אחריו.

חרוזו הצמוד "גב - זנב" שבא בעיקבות "נחש - דבש" יוצר ציפיה להמשך רצף

כאוס הכללי של נוף החולות הפראי והבראשיתי, של אוברזן אבתונות זמן אני וזולתי, אדם וחיה, שריר וקיים רק הסדר הקביעי והמברזן של הטקס. הוא התבנית שאליה נוצק הכל והיא כפויה על הלוקחים בה חלק המזוכך בתהליך האבולוציוני פועל על פי כללי האוטונומיים וההכרחיים. בראשיתו וקדמון בתופי הפרה-תרבותיים וברריותו, ובו האדם-הילד גיין היה תמימה וערמומית, שולטת ונשלטת על ידי דחפיה שלה עצמה, שינוה בהרבה מן הלסאה. יש גם יופי רב בעולם זה, ביכולת של התמוגגות באופן שבו הילד יכול להיות לסאה ולהתאחד עימה בקצב אחד, ב לתוך תופים הקשים והאכזריים ולמצוא בתוכם דרכים לא נודעות. פה מכל היא אי ידעית המוות והכאב, החטא והחטרה.

פא אבד לילד שכבר אינו רודף לסאות, והוא יחזר אל הווייתו הראשונה רק שיספר כיצד דחה אותה מפני חוזה אחרת. אבל הפיתוי שעדיין מפתה להלסאה לרדפה בחולות, מבצבץ ועולה מן ההתלהבות והיצריות של זמן החוויה שלא דחתה אל האירוניה העצמית או השיממון.

"אז פעם... תמוסר פריצת הזמן הייטואלי"

פעם וכל הזמנים מתאחדים בה.

נגם נמלטה לסאה מידו. נפ-ל-אהי"

האת הקטע הוא המישך של קודמו. הילד "תופש ואוחז" בלסאה אלא הפעם אחיזתו לא הייתה הדוקה דיה, או שמא הלסאה הייתה המקמקה יותר לה לה מפי ידו. זקא מתוך הכשל של הציר, וההפרעה שחלה בסדריות רדית הקבועה, צמחה ועלתה לה ליעה חדשה אשר היא המהווה נקודת שאין ממנה חזרה.

עומד בסימן של אריכות והשהייה החולמים וגוברים. אריכות הטור, חרות הסגורות והניחות המנוקדות בקמין, הפסיחה המופסקת בקודת ע הע השורה השונה, וחלוקת מילת התואר "נפ-ל-אהי" להברות נפרדות סף סימן קריאה - כל אלה מהווים גורמים משהים של הזמן.

ו אלא מסמנים כי הילד יצא מן המעגל הסובב של הפעולה והפך להיות תוף מבפנים לצופה מבחוץ. בתפקידו כצופה הוא מבחין בלסאה כשלעצמה, שכן רק לומר לייחד גם את עצמו כיצור בעל זהות נפרדת, זהות אנושית, שכן רק

מרכיביו ותכונותיו של הרצף היוזואלי בספר הילדים המאויר ובספר תמו

עאת: תור לות גולן (הפסך עובדת ג' 85)

4. אמצעים תכניים וצורניים ליצירת מהלך של רצף זמן בספר-התח

יש לזכור כי כל רצף ויוזואלי מורכב למעשה מסדרת מצבים נייחים ו דוממות, המצטרפות לרצף של שינוי הדרגתי. המאיר מתגבר על הניחות רושם של רצף נע בעזרת תחבולות תכניות וצורניות, תוך שיתוף פעולות הצופה ומוכנות מצידו לקלוט את המרווחים הפתוחים בין איור לאיור שבתוכו המשכה התנועה להתקיים, המכיל בתוכו מימד של זמן.

האמצעים להמחשת מהלך של זמן וליצירת רצף הם רבים. החל ברצף ההי אירודים, היוצר עבודתו מוקדם ומאוחר בסיפור העלילה (לדוגמה, תיאורו הגיבור מרגע יציאתו לטיול ועד השיבה הביתה), וכלה באמצעים צורני התרחקות האובייקט המאויר לעבר קצה הדף בהדרגה, אמצעים פוספ של גופים גדולים החופכים קטנים יותר ויותר או לחלפין - מתקדמים גדולים יותר. זרימה ברוחה של נסיעה תיווצר על ידי רצף פרספקטיבי קק של עצמים מוכרים דוממים כעצים או חוטי השמל, ותנועה בזמן התקדמות תוצרנה בעזרת אמצעים צורניים של קווים מתעגלים, הפועל כוחות חזותיים, ונעזרים בנטיה המולדת של תפיסתנו "לסגור" אותם איתם לכל ארכם ולארגן את הרשמים הנקלטים על ידי העין למבנים קווי וסגורים, לעקוב אחריהם וליצור קו דמיוני המסמן הליכה כרונולוגית ו קווים מנחים אלכסוניים או שלוחים בכיוון מסוים (חץ מקשת) יוצרים אשליה תזוזה וזרימה, משום שאנו "קוראים" אותם לאורכם.

יש שעדשת המאיר הולכת ונעה לעבר קלוז-אפ (תקריב) של סצנות ו רומזות לנו על רצף הזמן, ולחלפין, אובייקטים משנים את מקומם, נעבים למקום או מופיעים ונעלמים לסירוגין. הזמן מיוצג לעיתים על ידי החפץ יותר מכל, השעון ומחוגיו הנעים, לעתים על ידי תיאור התהליך הקופ זריחת השמש, שקיעתה ועלית הירח, ולעתים על ידי תיאור השינוי בטמ עונות השנה. גם תיאור של מעוף, או שימוש במטמורפוזה איטית המ מצבו של האובייקט, שינוי באיכות האור ועמו שינוי באיכות הצללים, יב חויה של רצף בזמן. למרות שהרקע יכול להשאיר סטטי, המאיר יכול נ

התיאור של הלטאה. ציפיה זו נשברת במפתיע עם שבידת השורה והחריזה כאשר במקום תאור פלאי הלטאה מתברר שהילד מחזיק בשריד גוסס שנותר ממנה. הניתוק מתרחש בהרף עין והוא בלתי מורגש עד שהילד רואה וחש את הזנב המפרכס בידו, היא היד שחשה שניות קודם לכן את התנועה הארוכה של הפיתול המחליק מתוכה. אותו "תופש ואוחז" אכזרי ותמים הוא אשר הטיל את הפגם בשלימותה של הלטאה, דוקא לאחר שהרפיית רגע הביאה את הילד לדיעקת מלא עוצמת אפיה.

מילת המפתח כאן היא "כמו חי" שמשמעה האולטימטיבי הוא "אינו חי". הקו הדק המפריד בין חיים למוות עובר בפסע זמן כמעט בלתי נתפס ובלתי ניתן למדידה. והאימה הגדולה היא כי המוות דומה לחיים, כמעט מחקה אותם בחיקוי מקימבר. הזנב הוא מעין לטאה מוקטנת שכבר אינה "ארוכה כנחש". ופירכוסו "הנה ושוב" דומה לתנועות ההתפתלות של הלטאה החיה, אלא שעתה זו תנועה מכנית ואוטומאטית, תנועת עוויתות המוות שתחזור על עצמה עד שתלך ותחלש ותחדל. הזנב הגוסס נתפס לילד כמסוניהם ללטאה כולה, אבל עדיין לא גודע לו מלאו ההיקף הטרואגי של הגילוי, דהיינו, שהלטאה מסוניהם לכל יצור חי הנרדף אל מותו.

"והייתי עצוב, / בעיניים דמעות, / ואזי - אמרתי : די ! אינני רודף לטאות."

העצב והבכי הם ביטוי המחבר את האימה, האשמה, החרטה והאובדן שחווה הילד. ההיסתכלות הפנימית והידיעה העצמית שמהן נובעות תחושות אלה הן גם הבסיס לראשית ההכרה המוסרית. הכרה זו מפרידה ומייחדת את האני מהאחר אבל גם מאחדת אותו עמו באחדות חדשה של אחריות לחייו ולמותו. אחריות זו נובעת מדיעקת היופי המיוחד של החי האחר שהוא המסמן את ערך חייו החד-פעמיים אשר גזילתם היא נזק בל-יתוקן ושלילת ערך של חי הרודף עצמו מדיעקת היופי הזה.

מתוך כך נובעת גם הבחירה החופשית, האוטונומית, שאינה מוכתבת על כורח אינסטינקט ויצר. החוק שקבע הילד לעצמו הוא החוק שבחר לו מתוך ידיעה עמוקה של החיים והמוות. והוא החוק לדרך חיים שאין סטייה ממנה, יהיו אשר יהיו פיתויי הלטאות המסתתרות בחולות.

מרכיבי ותכונותיו של הוצף הויזואלי

בספר הילדים המאוזן ובספר תמונות

פארת: תולר לות גנגן (הפישן פחוברת ג' 85)

4. אמצעים תכנייים וצורניים ליצירת מהלך של רצף זמן בספר-התמונות

יש לזכור כי כל רצף ויזואלי מורכב למעשה מסדרת מצבים נייחים והנוחות דוממות, המצטרפות לרצף של שינוי הדרגתי. המאייר מתגבר על הנייחות ומעורר רושם של רצף נע בעזרת תחבולות תכניות וצורניות, תוך שיתוף פעולה מצד הצופה ומוכנותו מצידו לקלוט את המרחוחים הפתוחים בין איור לריצף שבתוכו המשיכה התנועה להתקיים, המכליל בתוכו מימד של זמן.

האמצעים להמחשת מהלך של זמן וליצירת רצף הם רבים. החל ברצף התכני של האיורים, היוצר עבודתו מוקדם ומאוחר בסיפור העלילה (לדוגמה, תיאור מעללי הגיבור מרגע יציאתו לטייל ועד השיבה הבייתה), וכלה באמצעים צורניים כמו התרחקות האובייקט המאוזן לעבר קצה הדרך בהדרגה, אמצעים פרספקטיביים של גופים גדולים ההופכים קטנים יותר ויותר או לחלפין - מתקרבים והופכים גדולים יותר. זרימה ברורה של נטייה תיווצר על ידי רצף פרספקטיבי קטן והחלף של עצמים מוכרים דוממים כעצים או חוטי חשמל, ותנועה בזמן ואשלית התקדמות תוצרנה בעזרת אמצעים צורניים של קווים מתעגלים, הפועלים עליו ככוחות חוזניים, ונעדרים בנטייה המולדת של תפסנתו "לסגור" אותם, לנוע איחם לכל ארכם ולארגן את הרשמים הנקלטים על ידי העין למבנים קוהרנטיים וסגורים, לעקוב אחריהם וליצור קו דמיוני המסמן הליכה כרונוולוגית בזמן. גם קווים מנחים אלכסוניים או שלוחים בכיוון מסוים (חץ מקשת) יוצרים עבודתו אשלית תזוזה וזרימה, משום שאנו "קוראים" אותם לאורכם.

יש שעדרשת המאייר הולכת ונעה לעבר קלוז-אפ (תקרוב) של סצנות מסוימות ורומות לנו על רצף הזמן, ולחלפין, אויבוקטים משנים את מקומם, נעים ממקום למקום או מופיעים ונעלמים לסדרונן. הזמן מיוצג לעיתים על ידי החפץ המסמל יותר מכל, השעון ומחוגיו הנעים, לעתים על ידי תיאור התהליך הקוסמי של זריחת השמש, שקיעתה ועלית הירח, ולעתים על ידי תיאור השינוי בטבע במהלך עונות השנה. גם תיאור של מעוף, או שימוש במטמורפוזת איטית המשנה את מצבו של האובייקט, שינוי באיכות האור ועמו שינוי באיכות הצללים, יביאו עמם חוויה של רצף בזמן. למרות שהרקע יכול להשאיר סטטי, המאייר יכול לתחבולה

של הלטאה. צפייה זו נשברת במפתיע עם שבירת השורה והחריזה כאשר תאור פלאי הלטאה מתברר שהילד מחזיק בשריז גוסס שנוותר ממנה. מתרחש בהרף עין והוא בלתי מודגש עד שהילד רואה וחדש את הזנב סביבו, היא חיד שהשה שינוית קודם לכן את התנועה האדוכה של הפרחול ק מתנכת. אותו "תופש ואוחז" אכזרי ותמים הוא אשר הטיל את הפגם וחותה של הלטאה, דוקא לאחר שהרפפית רגע הביאה את הילד לידעית מלוא יופיה.

המהפחה כאן היא "כמו חי" שמשמעה האולטימטיבי הוא "אינו חי". הקו מפריד בין חיים למוות עובר בפסע זמן כמעט בלתי נתפס ובלתי ניתן להאמה המדולה היא כי המוות דומה לחיים, כמעט מחקה אותם בחיקוי הזנב הוא מעין לטאה מוקטנת שכבר אינה "אדוכה כנחש" ופיקרכסו שרוב" דומה לתנועות ההתפתחות של הלטאה החיה, אלא שעתה זו תנועה ואוטומאטית, תנועת עורחות המוות שתחזור על עצמה עד שתלך ותחלש. הזנב המוסס נתפס לילד כמטוננים ללטאה כולה, אבל עדיין לא נודע לו שההקף הטרואגי של הגלילי, דהיינו, שהלטאה מטוננים לכל יצור חי תהרף תן.

יצרוב, / בעיניים דמעות, / ואז - אמרתי: די! אינני רודף לטאת". והבכי הם ביטוי המחבר את האימה, האשמה, החריטה והאובדן שחווה ההחלשתכלת הפגומית והידיעה העצמית שמתן נובעות תחושות אלה חן גם לראשית ההכרה המוסרית. הכרה זו מפרידה ומייחדת את האני מהאחרים מאחדת אותו עמו באחדות חדשה של אחדיות לחיי ולמותו. אחדיות זו מיידיעת היפוי המיוחד של החי האחר שהוא המסמן את ערך חייו העממיים אשר גזילתם היא נזק בל-יתקן ושלילת ערך של חיי הרודף עצמו ת היפוי הזה.

כך נובעת גם הבחירה החופשית, האוטונומית, שאינה מוכתבת על כרח ירינקט ויצר. החוק שקבע הילד לעצמו הוא החוק שבחר לו מתוך יריעה: של החיים והמות. והוא החוק לדרך חיים שאין סטייה ממנה, יהיו אשר יתווי הלטאות המסתתרות בחולות.

נוספת לבחור בנקודת מבט או בזווית ראייה חדשה עם כל תזוזה מאיור לאיור ולאורך הזמן. במהלך איטי של קלוז-אפ על העצמים ההולכים וגדלים בהדרגה. דוגמה לרצף מעין זה נמצא באחד הספרים המאוירים הטובים יותר בהסטוריה של הספר המאוייר, ומן הקלסיים בספרות הילדים האמריקאית, "לילה טוב ירח" (good night moon) מ-1947, שאוייר על ידי קלמנט הרד (Margaret Clement Hurd). תרגום הספר "לילה טוב ירח" לעברית על ידי יהודה מלצר ופרסומו ב-1983, היווה הפתעה נפלאה לאוהבי וליודעי ספרות-הילדים, אך לא עורר כלל את הקרב הציבור הישראלי הרחב, ובאופן לא מובן גם לא נקלט בתודעת ציבור העוסקים בחינוך לגיל הרך (הערה מס. 5).

"לילה טוב ירח", ספר-לחש מבחינת הטקסט שלו, מנסה להשיב את הלך-הארבון בעזרת חזרות מונוטונית לשקוע בתנומה, והעיקר בו מתהווה על ידי האיור. הטקסט פשוט ועובדני: "בחדר השנה יש קירות ירוקים / וחלון עם וילון / ובלון אדום פורח / ועל הקיר תמונה - / של פרד עם ירח / ושלושה זבונים על שלושה כסאות קטנים / וזוג חתלתולים וגם כפפות שתיים / ובית של בובות / ועכבר קטן מאד / ומסרק ומזרה ודיסה בקערה וגברת ישישה שולחשת רק "שח" / לילה טוב חדר שנה / לילה טוב ירח / לילה טוב תמונה של פרד וירח / לילה טוב וילון / לילה טוב בלון / לילה טוב דובונים / לילה טוב כסאות קטנים / לילה טוב חתלתולים / לילה טוב כפפות שתיים / לילה טוב גם לשעון".... וכן הלאה וכן הלאה.

ספר בעל טקסט אינוונטר, החוזר על ההשבעה "לילה טוב", חייב להשען על משקלו הסגולי של האיור, על גאוניותו של המאייר ועל המידה שבה יצליח לדקום מן הנתונים המילוליים הללו תמונת עולם מעניינת ורצף ויזואלי, שיהפנט את לב המתבונן ויחזיקו במתח דינמי כלשהו בניגוד לסטטיות המילולית, המכוונת כשלעצמה. ואכן, האיור הוא זה הבונה אווירת צפיה לקראת הופעתו של הירח, ויצר שיא ויזואלי כפול, עם הופעת הירח באמצע החלון ותמונת סיום אפלה.

מפתח לטיוג את "לילה טוב ירח" כספר בעל קוד ויזואלי סטטי מבחינת אירוי. עם זאת, אבחנה מעין זו תהיה שטחית, ולאחר בדיקה שניה מתברר כי הסטטיות היא לכאורה בלבד, ולפנינו, באופן כמעט פרדוקסלי, ספר-משחק.

למעשה, דווקא ההתרחשות המינורית, והשינויים המעודנים וההדרגתיים החלים באיורים, שבעטים יכול הספר להיות מוגדר כסטטי, מפתים את המתבונן לעקוב אחריהם. הם גורמים לו לנוע אחרת וקדימה על פני הספר כדי לבחון שוב ושוב את השינויים לאורך רצף האיורים. והופכים אותו באופן פרדוקסלי לספר-משחק.

האיורים בספר בנוים רצף מאוזן להפליא הנע בין שלויה והפתעה, בין סט ודינמיות, בין צבעוניות ומונוכרומטיות, בין תחושת מסתורין ותחושת אינטימיות ומיניה, בין צפיה מתוחה ורוגע, בין צבעוניות זוהרת ושקט פסטאלי ואינטימיות האובייקטים מדובה הפרטים ובין בהירות קריאותו החזותית. ב. איוונטר האובייקטים מדובה הפרטים ובין סמטריה וא-סמטריה, בין תקופת מבט ויזואליות ודתמוס של חזרה מרגיעה על המוכר והידוע, בין נקודת מבט וצבעוניות מאייר-רואה-כל, המעביר עבור המתבונן תמונת תפאורה שלמה וצבעונית נקודת מבטו של הארנבון השוכב במיטתו ומעביר למתבונן את תמונת החלקית והממוקדת, הסוקדת הפץ אחר הפץ בחדרו בראיה עיוורת צבעית. הספר מחושב להפליא מבחינת הרצף שבו, פשוט ומורכב בעת ובעונהה החדר וסוד קסמו נובע ממיצת האיוון היוזואלי המופלא שהושג בין ההפכים.

איור הפתיחה של הספר, המתאר את חלקה הימני של תפאורת חדר המשלם והאיור השלישי, המתאר את חלקה השמאלי של התפאורה, פורש המתבונן גם את אינוונטר החפצים של הארנבון, המסמל עולם מושלם ומורכב תום וחמימות ביתית, שכל ילד מתאוה לו. מבחינה תכנית, האיור מתאשר גדוש בחפצים כפריים ישנים, לא מהוקצעים וכמו עשויים ביד, המנוחיים של הארנבון, השוכב במיטתו צורת-המצעים ומצפה לקסם עלייתו של המלא. החדר גדול אך אינו ריק ומאיים. הוא מלא בחפציו של הארנבון שטיחים רכים מסוגים שונים, נעלי בית, ארנית ליד המטה ועליה שעשועוטים וטלפון, שולחן עגול ועליו מנורה, דיסה, מסרק ומברשת, אח בוערת ועל שעון ישן נוסף ושני פמוטים, תמונות על הקירות, כוננית ספרים, בידים וכסא נדנדה, מתקן לתליית כביסה, שני חתלתולים ועכבר קטן.

בעולם מוגן מעין זה יש מקום לקורטוב של מסתורין, וניתן להשאיר את פתוחים, כי שמי הלילה המשתקפים מבעד לחלונות אינם מפחידים. הילאלים שני החלונות הגדולים בחדר מצויידים באופן תיאטרלי כשני מסכי במו וסימטריים, שהוסיטו בצפייה להופעת הגבור המרכזי על במת ההצגה - הירח וסבתא-ארנבת מכניסים את עצמם ואת המתבונן בספר להלך-רוח של צפוי הופעת הירח המהפנט, ועם הופעתו ניטלת עירדתו של ארנבון והוא שוקק עמוקה. דווקא מתוך עולמו המוגן יכול ארנבון להודות למסתורין לקחת חלק היום שלו, ולהחזיר לירח להטיל עליו את כישוף השינה מרצון. כאן היו לקונוסציות המאגיות שהאצילו עליו התרבויות, ושנתו העמוקה (המשול של הארנבון מעצימה את הקשר הסמלי הקיים בין הירח ובין מותו של ה. ה. ב. על פי אחד המיתוסים, נשמתו נשאבת אל הירח ומתמרקת.

האירורים בספר בונים רצף מאוּזן להפליא הנע בין שלווה והפתעה, בין סטיות ודינמיות, בין צבעוניות ומונוכרומטיות, בין תחושת מסתורין ותחושת בטחון אינטימיות ומנינה, בין צפיה מתוחה ורוגע, בין צבעוניות זוהרת ושקט פסטלי, בין אינוונטר האובייקטים מרובה הפרטים ובין בהירות קריאתו החזותית, בין ירח מלא וירח חסר, בין סמטריה וא-סמטריה, בין קלוז-אפ ופגורמה, בין הפתעות ויזואליות ורתמוס של חזרה מרגיעה על המוכר והידעי, בין נקודת מבט של מאייר-רואה-כל, המעיביר עבור המתבונן תמונת תפאורה שלמה וצבעונית ובין נקודת מבטו של הארנבון השוכב במיטתו ומעיביר למתבונן את תמונת עולמו החלקית והממוקדת, הסוקרת הפך אחר הפך בחדרו בראיה עיוורת צבעים:

הספר מוחשב להפליא מבהיגת הרצף שבו, פשוט ומורכב בעת ובעונה אחת, וסוד קסמו נובע ממידת האיזון הויזואלי המופלא שהושג בין ההפכים שגימנו. איור הפתיחה של הספר, המתאר את חלקה הימני של התפאורת חדר ילדים מישלם והאיור השלישי, המתאר את חלקה השמאלי של התפאורה, פורשים בפני המתבונן גם את אינוונטר החפצים של הארנבון, המסמל עולם מושלם ומוגן מלא תום וחמימות ביתית, שכל ילד מתאוה לו. מבהיגת תכנית, האיור מתאר עולם גדוש בחפצים כפריים ישנים, לא מהזקוקים וכמו עשויים ביד, המונחים בחדרו של הארנבון, השוכב במיטתו צחורת-המצעים ומצפה לקסם עלייתו של הירח המלא. החדר גדול אך אינו ריק ומאיים. הוא מלא בחפצי של הארנבון הרוך: שטיחים רכים מסוגים שונים, נעלי בית, ארונות ליד המטה ועליה שעון, ספר וטלפון, שולחן עגול ועליו מנורה, דיסה, מסדק ומברשת, אר בוערת ועל כדוכוה שעון ישן נוסף ושני פמוטים, תמונות על הקירות, כוננית ספרים, בית בובות וכסא נדנדה, מתקן לתליית כביסה, שני התלתלים ועכבר קטן.

בעולם מוגן מעין זה יש מקום לקורטוב של מסתורין, וניתן להשאיר את היללות פתוחים, כי שמי הלילה המשתקפים מבעד לחלונות אינם מפתידים. היללות מעל שני החלונות המדלים בחדר מצויירים באופן תיאטרוני כשני מסכי במה גדלים ויסימטריים, שהחטטו בצפייה לחופעת הגבור המרכזי על במת ההצגה - הירח. ארנבון וסבתא-ארנבת מכניסים את עצמם ואת המתבונן בספר להלך-רוח של צפיה לקראת הופעת הירח המהפטי, ועם הופעתו ניטלת עירותו של ארנבון והוא שוקע בשניה עמוקה. דווקא מתוך עולמו המוגן יכול ארנבון להרשות למסתורין לקחת חלק בסדר היים שלו, ולהתיר לירח להטיל עליו את כישוף השינה מרצון. כאן הלידה קשור לקונוסטיציות המאגיות שהאצילו עליו התרבויות, ושנתנו לעמוקה (המשולה למוזר) של הארנבון מעצימה את הקשר הסמלי הקיים בין הירח ובין מותו של האדם, עת בה, על פי אחד המיתוסים, נשמתו נשאבת אל הירח ומתמרקת.

לבתור בנקודת מבט או בזווית ראיה חדשה עם כל תזוזה מאיור לאיור. הזמן, במהלך איטי של קלוז-אפ של העצמים ההולכים וגדלים בהדרגה. חלוצי הרצף מעין זה נמצא באחד הספרים המאויירים הטובים יותר בהסטוריה הפר המאוייר, ומן הקלאסיים בספרות הילדים האמריקאית, "לילה טוב ירח" (I Good night) מ-1947, שאוייר על ידי קלמנט הרד (Margaret Wise-Brown). תרגום הספר "לילה טוב ירח" לעברית על ידי יהודה מלצר ב-1983. היורה הפתעה נפלאה לאהבי וליודעי ספרות-הילדים, אך לא בקרב הציבור הישראלי הרוחב, ובאופן לא מובן גם לא נקלט בגיבור העוסקים בחינוך לגיל הרך (הערה מס. 5).

חזרות מונוטוניות לשקוע בתנומה, והעיקר בו מתהווה על ידי האיור. הטקסט /חזרה על תמונה -/ של פרה עם ירח/ ושלושה זרבוטים על שלושה כסאות קטנים/ וילד תמונה -/ של פרה עם ירח/ ובית של בובות/ ועכבר קטן מאד/ ומסדק /לילה טוב וירח/ ביקורה ונברת ישישה שלוחשת רק "שה"/ לילה טוב שנה/ לילה /לילה טוב וירח/ פרה וירח/ לילה טוב בלון/ לילה /לילה טוב וירח/ לילה טוב וירח/ לילה טוב קטנים/ לילה טוב חתלתולים/ לילה טוב כפפות /לילה טוב גם לשעון".... וכן תלאה וכן תלאה.

לילה טוב על טקסט אינוונטר, החוזר על ההשבעה "לילה טוב", חייב להשיען על משקל של האיור, על גאוניותו של המאיר ועל המידה שבה יצליח לרקום מן המילוליים הללו תמונת עולם מעניינת ורצף ויזואלי, שיהפנט את לב ויחזיקו במתה דינמי כלשהו בניגוד לסטיות המילולית, המכוונת וואלי כפול, עם הופעת הירח באמצע החלון ותמונת סנים אפלה.

לסלס את "לילה טוב ירח" כספר בעל קוד ויזואלי סטטי מבהיגת איורי. ג. אבהחה מעין זו תהיה שטחית, ולאחר בדיקה שניה מתברר כי הסטיות אורה בלבד, ולפנינו, באופן כמעט פרדוקסלי, ספר-משחק.

, דווקא החתרוחיות המעוררות, והשינויים המערדנים וההדרגתיים החלים בשבעטים יכול הספר להיות מוגד כסטטי, מפתים את המתבונן לעקוב הם גורמים לו לנוע אחורה וקדימה על פני הספר כדי לבחון שוב ושוב את ם לאורך רצף האיורים. והופכים אותו באופן פרדוקסלי לספר-משחק.

לאורך העליון בספר מסתבר כי המאיר, החופס את הספר כסרט קצר ואילם, משתמש בכליו היוזואליים של צלם סרטים, מתמקד בצידה הימני של תפאורת החדר באיור הפתיחה. לאחר שני איורים הוא מעביר לנגד עינינו גם את צידה השמאלי, ולאחר מספר עמודים פורשת מצלמתו של המאיר את התפאורה כולה מקצה לקצה, והחדר הקסום והסימטרי יתגלה בתמונת פנורמה מרהיבה בצבעוניותה. כדי להכניס מומנט של דינמיות בין תמונה צבעונית אחת לשניה, מופיעים לפתע שני איורים קלז-אפ מפתיעים לחלוטין בצבעי אפור, ואחריהם, בהפתעה, מחזיר אותנו המאיר לתמונת פנורמה צבעונית וזוהרת. אט אט לאורך הספר, אנו מבינים כי המאיר יצר רתמוס, החוזר על עצמו לסירוגין בחוקיות מונוטונית כתשובה על הסקסט: תמונת פנורמה צבעונית של החדר, שני איורי קלז-אפ בצבע אפור מתוך פרטי האיננוטרס בחדר שעליהם מרפף מבטו של ארנבון, תמונת פנורמה צבעונית על פני עמוד כפול של החדר, שני איורי קלז-אפ בצבע אפור וכו'. כך ממשיך הרצף כמעט עד סוף הספר, מלבד שתי הפתעות לקראת סופו, האחת מורכבת מעמוד ריק ולבן, והשניה פורשת שמיים אפורים, רחבים וזרוי כוכבים על פני עמוד כפול, בהעבידה לנו את מבט עיניו האחרון של ארנבון לפני שנרדם (איורים מס. 18-24).

ב"לילה טוב ירח" יוצר המאיר איזון בין סטטיות ודינמיות באמצעים תכניים וצורניים וכך נבנה הרצף היוזואלי בספר. מבחינה צורנית נוצרת הסטטיות המעבירה בהצלחה את תחושת הרגעים שלפני השינה, כגודם הבולט המידי בספר, על ידי מספר תחבולות: חזרה רפטטיבית על תפאורת החדר הידועה של ארנבון, שבו החפצים אינם משנים את מקומם; רמת קריאותם הגבוהה של החפצים ומקומם המסודר; האופן שבו הם מצויינים, מוגדרים בקוי מתאר מושלמים ובצבעוניות פסטלית שטוחה; המקצב העקבי לאורך הספר של צבעוניות-אפרוריות; סימטריה כמעט מוחלטת הבולטת בסיוד תפאורת החדר (אח בוערת ושתי אובאלי באמצע החדר, תמונה מעל האח ועל אחד משני הקירות האחרים, שני חלונות משני צידי האח, שתי קבוצות רהיטים בעלות משקל שווה זו מול זו - מצד ימין - מטה, ארזית ושולחן עגול, ומצד שמאל - כוננית, בית בובות וכסא נדנדה).

לעומת זאת, תחושת הדינמיות נוצרת מבחינה תכנית הן על ידי ריבוי של פרטים שאחריהם יש לעקוב באופן בלתי פוסק לאורך הספר והן על ידי שינויים מינוריים וכמעט בלתי מורגשים לאורך רצף האיורים, המפעילים את המתבונן וגורמים לו לדפדוף חוזר קדימה ואחורה כדי להשוות פרטים שהשתנו. כך מתגלה סוג של דינמיות מאד מעודנת: מחוגי שני השעונים זזים בעקביות ובצמידות

לאורך הספר החל משעה 7.00 באיור הראשון לשעה 8.10 באיור האחרון, ללא מלים רצף של משך זמן; תנוחתיו השונות של ארנבון המתהפך ב מיקומו וכיוונו של העכברון הזעיר משתנה בכל איור צבעוני; מיקומו החתולים המשתעשעים בכדור הצמר משתנה אף הוא בכל איור; מצבו של הירח משתנים בכל איור; מצבה של המנורה על השולחן העגול משתנה מפתיע מן האיור הראשון, בו היא כבויה, לאיור האפור השלישי, בו היא לפתע; כסא הנדנדה ריק באיור הצבעוני השני, ולפתע יושבת בו סבתא באיור האפור הרביעי. המתבונן מבין כי את המנורה החליקה הסבתא ועל כך מדווח לנו לראשונה מבט עיניו של הארנבון, ולא זה של הכל-רואה. בהמשך, דוקא המאיר הוא זה המודיע לנו שהסבתא כבר המנורה ועזבה את החדר באיור האחרון, בעצום ארנבון את עיניו.

גם האלוזיות הספרותיות, הממוסגרות הן בתמונת אחת התלויות בחדרו של עצמו, מהוות גודם דינמי עבור המתבונן: בתמונה אחת מתוארים שלוש ממעשית זהבה ושלוש הדובים, ובתמונה שניה מתואר אחד משידי אמם הידועים, אודות חתול וכינור ופרה שקפצה מעבר לירח. גם בחדרו של מצויה אלוזיה "ממשית" לשיד אמא-אוזה נוסף, המספר על חתולות את כפפותיה ועל אמם הרוצה להענישם ומאיימת שאם לא ימצאום ל"פאלי". עם זאת, יש להניח שהאלוזיות הללו לא תדברנה אל בני הישראלית, בה לא נקלטו שירי אמא-אוזה גם בתרגומם העברי.

מבחינה צורנית מתבטאות הדינמיות באופן מעודן ביותר: על ידי תזוזה אל מצלמת המאיר לעבר קלז-אפ על החדר, וכניסה אליו תוך שינוי הדרגתי של זווית הראיה ושל מידת הפנורמיות; שינוי הדרגתי של הפאלטה מבהירות שבידת צפיותו של המתבונן לאורך איור הפתיחה הצבעוני, ו"נפילה" לקלז-אפ קטנים, אפורים ואמורפיים בצורת-מסגרותיהם, המעלים את השאפתע הסתלקה הצבעונית הזוהרת ומדוע נעלמה תמונת החדר כולו והשער זה מבטו של ארנבון, המשוטט על פני האובייקטים בחדר ומשתף את במראה עיניו ובאופן שהוא רואה אותם: ללא צבע.

5. שינויים

במאמר זה מודגשת השיבות הרבה של הרצף באיור כמרכיב יוזואלי השונים של ספרי-הילדים. בכוחו של הרצף היוזואלי לא רק להוות למהלך התפתחות הסיפור זמן העלילה בטקסט אלא להוות גודם דינמי

לאורך הספר החל משעה 7.00 באיור הראשון לשיעה 8.10 באיור האחרון, מביעים ללא מלים רצף של משך זמן; תנוחתיו השונות של ארנבון המתהפך במיטתו; מיקומו וכיוונו של העכברון הזעיר משתנה בכל איור צבעוני; מיקומם של שני החתולים המשתעשעים בכדור הצמר משתנה אף הוא בכל איור; מצבו ומיקומו של הירד משתנים בכל איור; מצבה של המנורה על השולחן העגול משתנה באופן מפתיע מן האיור הראשון, בו היא כבויה, לאיור האפור השלישי, בו היא דולקת לפתע; כסא הנדנדה ריק באיור הצבעוני השני, ולפתע יושבת בו סבתא-ארנבת באיור האפור הריביעי, המתבונן מבין כי את המנורה הדליקה הסבתא שנונסה, ועל כך מדווח לנו לראשונה מבט עיניו של הארנבון, ולא זה של המאייר הכל-רואה. בהמשך, דוקא המאייר הוא זה המודיע לנו שהסבתא כבתה את המנורה וליזבה את החדר באיור האחרון, בעצום ארנבון את עיניו.

גם האלזויות הספרותיות, הממוסגרות הן בתמונות התלויות בחדרו של ארנבון עצמו, מהוות גורם דינמי עבור המתבונן: בתמונה אחת מתואר אחד משרי אמא-אוזה ממשעשעת הרבה ושלולשת הדובים, ובתמונה שניה מתואר אחד משרי אמא-אוזה הידועים, אודות חתול וכינור ופרה שקפצה מעבר לידה. גם בחדרו של ארנבון מצויה אלזויה "ממשית" לשרי אמא-אוזה נוסף, המספר על התלתולים שאיבד את כפפותיהם ועל אמם הרוצה להענישם ומאימת שאם לא ימצאום לא יקבלו "פאי". עם זאת, יש להניח שהאלזיות הללו לא תדברנה אל בן התרבות הישראלי, בה לא נקלטו שירי אמא-אוזה גם בתרגומם העברי.

מבחינה צורנית מתבטאת הדינמיות באופן מעורר ביותר: על ידי תזוזה איטית של מצלמת המאייר לעבר קלז-אפ על החדר, וכניסה אליו תוך שינוי הדרגתי ומתמקד של זזית הדאיה ושל מידת הפנורמיות; שינוי הדרגתי של הפאלטה מבהירות לכהות; שכירת צפירותיו של המתבונן לאחר איור הפתיחה הצבעוני, ו"נפילה" לשיני איורי קלז-אפ קטנים, אפורים ואמורפיים בצורת-מסגרותיהם, המעלים את השאלה מדוע לפתע הסתלקה הצבעוניות הזוהרת ומדוע נעלמה תמונת החדר כולו והשערה היא כי זה מבטו של ארנבון, המשוטט על פני האוייבוקטים בחדר ומשורף את המתבונן במראה עיניו ובאופן שחוא רואה אותם: ללא צבץ.

5. סיכום

במאמר זה מודגשת השיבות הרבה של הרצף באיור כמרכיב ויזואלי בסוגים השונים של ספר-הילדים. בכוחו של הרצף הויזואלי לא רק לחוות תשובה למהלך התפתחות הסיפור וזמן העלילה בטקסט אלא לחוות גורם דינמי עצמאי

ועלעלועל בספר מסתבר כי המאייר, התופס את הספר כסרט קצר ואילם, בכליו הויזואליים של צלם סרטים, מתמקד בצידה הימני של תפאורת האיור הפתיחה. לאחר שני איורים הוא מעביר לנגד עיניו גם את צידה השני, ולאחר מספר עמודים פורשת מצלמתו של המאייר את התפאורה כולה כפי שהמאייר יצר רתום, החוזר על עצמו לסירוגין בחוקיות מונוטונית על הטקסט: תמונת פנורמה צבעונית של החדר, שני איורי קלז-אפ וזריי כוכבים על פני עמוד כפול, בהעבריה לנו את מבט עיניו האחרון של ולפני שורדם (איורים מס. 18-24).

וכך נבנה הרצף הויזואלי בספר. מבחינה צורנית נוצרת הסטיות בהצלחה את תחושת הרגעים שלפני השינה, כגורם הבולט המילוי בספר, חספת התחבולת: חזרה הפסטיביטית על תפאורת החדר הידועה של ארנבון, שבו אינם משנים את מקומם; רמת קריאותם הגבוהה של החפצים ומקומם האופן שבו הם מצויינים, מוגדרים בקוי מתאר מושלמים ובצבעוניות שטוחה; המקצב העקבי לאורך הספר של צבעוניות-אפוריות; סימטריה וחלטה הבולטת בסידור תפאורת החדר (אח בעלרת ושטיח אובאלי באמצע עמודים שנייה ורביעית); הקויות האחרים, שני חלונות משני צידי קובצות רהיטים בעלות משקל שווה זו מזל זו - מצד ימין - מטה, ארונות עגול, ומצד שמאל - כוננית, בית בוכות וכסא נדנדה).

ואת, תחושת הדינמיות נוצרת מבהינה תכנית הן על ידי ריבוי של פרטים וזרייה של יעקוב באופן בלתי פוסק לאורך הספר והן על ידי שינויים וזרייה של יעקוב באופן בלתי פוסק לאורך רצף האיורים, המפעילים את המתבונן לזרפדוף חוזר קדימה ואחורה כדי להשוות פרטים שהשתנו: כך מתגלה דינמיות מאד מעודנת: מחוגי שני השעונים זזים בעקביות ובצמידות

ומעורר ענין מבחינת הספר כולו. יש לזכור כי רצף ויזואלי מצוירת למעשה סדרת מצבים נייחים ותנועות ש"הוקפאו". המאייר מצידו מתגבר על אילוץ זה לא בעזרת תחבולות ויזואליות בלבד, אלא גם תוך שיתוף פעולה מצד הצופה, המוכן מצידו לעקוב אחר המרווחים הפתוחים הנוצרים בין איור לאיור, לארגנם, לקשור ביניהם ו"להכלים" מבחינה פסיכולוגית בתודעתו.

הערות

* מפאת קוצר הידיעה לא נכללו כל האיורים שעליהם דן המאמר.

הערה מס. 1

ניקולה ביילי, מאירת אנגליה עכשווית, נולדה בסינגפור ב-1949, למדה אמנות בסנט-מרטינס וברויאל קולג' אוף ארט בלונדון. סגנון האיור שלה מאד מוגבש ומובחן, ואיוריה הפיגורטיביים מלאים בפרטים מינאטוריים מאויירים בקפידה רבה ובצבעים זוהרים. ספר שירי אמא אווזה היה ספרה הראשון, ועל ספרה "The mousehole cat" מ-1990 היא קבלה את פרס "ספר הילדים של השנה" מטעם publishing news.

הערה מס. 2

אורי שולביץ, מאייר אמריקאי עכשווי נולד בפלורידה ב-1935. תקופת מלחמת העולם ה-2 עברה עליו ועל הוריו בבדיחה לרוסיה, לסיביר ולקוחססון בסיון להסתתר מפני הנאצים. אחרי המלחמה הגיע לפאריס, ושם החל ללמוד, תוך גילוי עניין רב בקומיקס ובסרטי קולנוע בכלל, המתבטא גם בספריו המאויירים. ב-1949 הגיע לישראל עם הוריו, סיים לימודיו התיכוניים בתי"א, היה בוח"ל, למד במכון אבני לאמנות ובסמינר למורים. ב-1959, בגיל 24, נסע ללמוד בביה"ס לאמנות שליד מחזיאן ברקלין ונשאר בניו-יורק. הספרים שאייר ותרגמו לעברית הם "הואצד" עפ"י שלום עליכם, "חכמי חלם" מאת גשבים זינגר ו"עושה הנפלאות" עפ"י יל. פרץ. שולביץ חיבר את "writing with pictures", אחד הספרים המעלים ביותר שנכתבו בנושא איור ספרי ילדים. כיום הוא מלמד איור בארה"ב (אופק, 1985).

הערה מס. 3

אומר שולביץ בראיון שנתרד בימי ובין הסופר יהודה אטלס: "אני לא טורח אף פעם לברר איזה ציורים ילדים אוהבים. אני לא מאמין בגישה שאומרת רוב הילדים אוהבים ציורים מסוג כזה, ומכאן שגם עלי לצייר ציורים כאלה. לבי מודרך אותי. אם אנעשה מה שאני אוהב - יהיה לפחות אדם אחד שיאהב זאת, ואם יש אחד - יש סיכוי שהיה עוד אחד ועוד אחד. אם אנסה לקלוע לטעם הרוב - אף אחד לא יאהב את זה..." "אני מאייר רק ספרים שמוציאים חן בעיני, שאני מסכים עם הפילוסופיה הסמויה שלהם"..... "תפקיד המאייר הוא להיות קורא טוב יותר מקורא רגיל. אני לא רק קורא את השורות אלא גם מה שביניהן ואז ניגש לסיפור בכל האחריות והזהירות... אבל האחריות שלי היא

כלפי הטקסט, ולא כלפי הסופר" (אטלס, 1994: 154).

הערה מס. 4

שירת ההייקו מאז ראשיתה לפני כ-500 שנה ועד ימינו משקפת, אולי יותר מכל תופעה אחרת את רוחו של הון-בודהיזם. רוב מורי הון הם גם משוררי הייקו ורוב משוררי ההייקו ניזרים או שחו תקופות ממושכות במנזרי זן וספגו את תרבות הון. אורכו של שיר הייקו הוא מונה בין 5 ל-9 מלים בלבד, אין בו חזיונה, והוא בעל מספר קבוע של הברות ולשלוש יחידות 5, 7, 5. בשירת הייקו נתפסים הדברים, כמו הון-בודהיזם, ללא דואליזם ואובייקט, וההבחנות בין עיקר וטפל, יפה ומכוער נעלמות. בשירים אלו משתקפים הה"כנותם", כפי שהם לעצמם, במקום ובזמן שהם תמיד כאן ועכשיו, ובעת ובעונה אחת בכל ובכל הזמנים, בשום מקום ובשום זמן (הופמן, 1980).

בטקסט בספרו של שולביץ, המתורגם כאן בחלקו, ניתן לאתר את מקורות ההשראה של "שיקט" / קר ולח / מתחת לעץ / ליד האגם איש זקן ונכדו / מכורבילים בשמיכותיהם. / הידור ענף, עלה מקרי. / החר עומד צופה, אפל ודומם. / מאומה לא זו. / רוח קלה. / האגם נדעך בעצלות, אד עולה. / עטלף בודד חוג בדממה. / צפרדע קופצת. / ואחר כך עוד אחת. / ...

דמיון זה בולט מול שירי ההייקו, המְנַצְגִים להלן:

"הצפרדע צפה / בכח / קפיצתה פנימה" (מאת ריוטה).

"מו - מו - / פרה גועה כוכבים / מחוירים" (מאת שיק).

"דממה: / קולו של הצרצר / נספג בסלע (מאת בשו).

"שנת צהרים: / מוגע כפאת הרגליים בקיר / צונן (מאת בשו).

"רוח סתו: / רוטט / צלו של הר" (מאת איסא).

הערה מס. 5

קלמנט הרד, מאייר אמריקאי, נולד בניו-יורק ב-1908. התקבל לבי"ס לארכיטקטורה ביותר למד ציור במשך שנתים בפריז, בעיקר בסטודיו של האמן הצרפתי הנודע (ferinand leger). בחזרו לארה"ב, הקדיש עצמו לציורי קיר ולעיצוב. ספר-הילדים הראה היה ספרה של גרטרוד שטיין "העולם עגול" ב-1939, שבהרה את איוריו מתוך מבחנה אמנים אחרים שנשלחו אליה למקום מושבה בפריז, ומאז התמקד באיור ספרי ילדים. הספרים של מרגרט ויז-בראון בצבעים שטוחים וחוקים, בהציגו בהם אובייקטים פשוטים מספריו המוקדמים שהפך לקלאסי היה "לילה טוב ירח". בזמן מלחמת העולם ה-2 רחב האוויר ואח"כ לחיל המודיעין, שהה כארבע שנים בדרום פסיפיק, משם חלם לר בורמנט. לקראת סוף שנות ה-50, גילה מזיום אמנותי חדש שריתקו, והחל לחרות ע ישינים, אותם ליקט על חוף היס ליד הסטודיו שלו בסן פרנציסקו, ולהדפיסם על נייר

כלפי הטקסט, ולא כלפי הסופר" (אטלס, 1994: 45).

הערה מס: 4.

שירת החייקן מנא ראשיתה לפני כ-500 שנה ועד ימינו משקפת, אולי יותר מכל תופעה תרבותית אחרת את רוחו של הזן-בודדאים. רוב מורי הזן הם גם משוררי חייקן ורוב משוררי החייקן הפכו נזירים או שהו תקופות ממושכות במנזרי זן וספגו את תרבות הזן. אורכו של שיר החייקן קצר ביותר, הוא מונה בין 5 ל-9 מילים בלבד, אין בו חריזה, הוא בעל מספר קבוע של הברות המתחלקות לשלוש יחידות 5, 7, 5. בשירת החייקן נתפסים הדברים, כמו הזן-בודדאים, ללא דואליזם של טוב ויבסט ואובייקט, וההבחנות בין עיקר וטפל, יפה ומכוער נעלמות. בשיירים אלו משתקפים הדברים בכל "כנותם", כפי שהם לעצמם, במקום ובזמן שהם תמיד כאן ועכשיו, ובעת ובעונה אחת בכל המקומות ובכל הזמנים, בשום מקום ובשום זמן (הופמן, 1980).

בסקסט בספרו של שרלביין, המתורגם כאן בחלקו, ניתן לאתר את מקורות ההשראה של שירי החייקן: "שקט". קור ולדו. מוחת לעין / ליד האגם איש זקן ונבדל / מבורבלים בשמככותיהם. / הירח מאיר סלע, ענף, עלה מקרי. / ההר עומד צופה, אפל ודומם / מאומה לא אז. / רוח קלה. / האגם נרעד. / לאטן, בעצלות, אד עולה. / עטלף בודד חג בדממה. / צפרדע קופצת. / ואחר כך עוד אחת. / .... וכי."

דמיון זה בולט מול שירי החייקן, המוצגים להלן:

"הצפדעי צפה / כבד / קפיצתה פנימה" (מאת ריזטרה).

"מו - מו - / פרה גולעה כוכבים / מרחוויים" (מאת שיקי).

"דממה: / קולו של הצרצר / נספג בסלע (מאת בשו).

"שנת צהרים: / מנג כמות החגלים בקיר / צוץ (מאת בשו).

"רוח סתו: / רוטט / צלו של הר" (מאת איסא).

הערה מס: 5

קלמנט חרד, מאייר אמריקאי, נולד בניו-יורק ב-1908, התקבל לבי"ס לארכיטקטורה בייל, ומאוחר יותר למד ציור במשך שנתיים בפרין, בעיקר בסטודיו של האמן הצרפתי הנודע פרנז לזר (Fernand Léger). בחייו לארה"ב הקדיש עצמו לציור קיר ולעיצוב. ספר-הילדים הראשון שאייר היה ספרה של ג'ורדז' טייין "העולם עגול" ב-1939, שבחרה את איורי מתוך ספרה של איורי אמנים אחרים שגשלו אלה למקום מושבה בפריז, ומאז התמקד באיור ספר לילדים. הוא אייר חלק מספריה של מרגרט ויי-בראו בציורים שטוחים וחזקים, בהציגו בהם אוניקסיים פשוטים, ואחד מספריו המוקדמים שהפך לקלאסי היה "לילה טוב ירח". בזמן מלחמת העולם ה-2 התנדב לחדל האויר ואח"כ לחיל המודיעין, שבה כארבע שנים בדרום פסיפיק, משם חלס לחזור לחיות בוורמונט. לקראת סוף שנות ה-50, גילה מדיים אמנותי חדש שריתקו, והחל לחרות על לוחות עץ ישינים, אותם ליקט על חוף הים ליד הסטודיו שלו בסן פרנציסקו, ולהדפיסם על נייר אורז. כ-35

עניין מבחנת הספר כולו. יש לזכור כי בכל רצף ויזואלי מצוירת למעשה מצבים נייחים ותנועות ש"הוקפאו". המאייר מציגו מתמבר על אילון זה ורת תחבולות ויזואליות בלבד, אלא גם תוך שיתוף פעולה מצד הצופה, בניחה ו"להכלים" מבחינה פסיכולוגית בתודעתו.

קוצר החינה לא נכלל כל האוירים שעליהם דן המאמר.

1. י. ב.

ייל, מאייר אנגליה עכשווית, נולדה בסינפור ב-1949, למדה אמנות בסנט-מרטניס קולג' אף ארט בלונדון. סגנון האיור שלה מאד מנובש ומובחן, ואיוריה הפונרטיביים פפטיים מיניאטוריים מאיירים בקפידה רבה ובצבעים זוהרים. ספר שירי אמא אוהה היה אשון ועל ספרה "The mousehole cat" מ-1990 היא קבלה את פרס "ספר הילדים של טעים publishing news".

2. י. א.

ביין מאייר אמריקאי עכשווי נולד בפולניה ב-1935. תקופת מלחמת העולם ה-2 עברה עליו ועל ייחה לודסיה, לסיביר ולקזחסטן בסיון להסתתרו מפני הנאצים. אחרי המלחמה הגיע לפאריס, ללמוד, תוך גילוי קניין רב בקומיקס ובסרטי קולנוע בכלל, המתבטא גם בספריו המאויירים. גיגי לישראל עם הוריו, סיים לימדיו התיכוניים בת"א, היה כח"ל, למד במכון אבני לאמנות גאוגרפית ב-1959, בגיל 24, נסע ללמוד בביה"ס לאמנות שליד מוזיאון ברוקלין ונשאר ביני-דיוק. שאייר ותרגמו לעברית הם "האצור" עפ"י שלום עליכם, "הכמי חלם" מאת בשיביס זינגר ו"עושה עפ"י ג. פ. שולביס חיבר את "writing with pictures", אחד הספרים המעולים ביותר בתרשוא איור ספרי ילדים. כיום הוא מלמד איור בארה"ב (אופק, 1985).

3. י. א.

לביין בראיון שניערך בינו ובין הסופר יהודה אטלס: "אני לא טורח אף פעם לברר איזה לילדים אהבים. אני לא מאמין בנישה שאומרת דוב הילדים אהבים ציורים מסוג כזה, ומכאן לצייר ציורים כאלה. לבי מודיק אותי, אם אעשה מה שאני אהב - יהיה לפחות אדם אחד אותי, ואם יש אחד - יש סיכוי שיהיה עוד אחד ועוד אחד. אם אוסה לקלוני לטעים הורב - אף יאהב את זה..." "אני מאויל רק ספרים שמוציאים חן בעיני, שאני מסכים עם הפילוסופיה שלהם"..... "תפקיד המאייר הוא להיות קורא טוב יותר מקורא רגיל. אני לא רק קורא את האלאל גם מה שביניהן ואז ניגש לסיפור בכל האחריות והזהירות.... אבל האחריות שלי היא

ספרים שאידי נכתבו על ידי אשתו, הסופרת Edith Tacher, עד סוף שנות ה-60, ומספר רב יותר אידי בשיתוף פעולה עם סופרים אחרים.

דשיות האידים

איד מס. 1. אורה אייל- ספורים לפרפר נחמד. מאתי דתיה בן-דוד.

"יום הולדת פרוחני". ת"א, מט"ל. 1984.

איד מס. 2. שזביה קורץ - ספורים לפרפר נחמד. מאתי דתיה בן-דוד.

"מי יוכל למרק". ת"א, מט"ל. 1984.

איד מס. 3-6. Book of Nursery Rhymes. Pullin Books, London, 1975.

איד מס. 7. פן קואן - משוט בהרים ובפלים. ציור סיני, ראשית מאה 11.

איד מס. 8. סוהאקו - עצי אורן. פרט מתוך פרוחני. ציור יפני, סוף מאה 16.

איד מס. 9-17. Straus & Giroux N.Y.

איד מס. 18-24. קלמנט הוד, לילה טוב ירח. מאתי מרגט וויז-בראון. יום,

חוצאת אדם. (יצא לאור לדאשונה באנגלית בשנת 1947).

ביבליוגרפיה

אופק, א. (1985) - לקסיקון אופק לספרות ילדים. ת"א, זמורה-ביתן.

אטלס, י. (1994) - אני מצייר לילד שבתוכי. ידעיות אחרונות, 7 ימים. 15.4.94.

גונן, ת.ר. (בדפוס) - הפונקציות שהאיד ממלא בספר-הילדים המאוחד העכשווי.

חופמן, י. (1980) - לאן נעלמו הקולות. מסדה.

יסעור, ח. (1989) - ה-picture book כסוגה (לאור) בספרות לילדים.

אורניס: סוגיות בחינוך וחוראה. 294-269.

שוורץ, י. (1977) - האיד כרצף זמן. מעגלי קריאה, 2. 79-51.

Lanes, S. (1980)-The Art of Maurice Sendak. N.Y. Harry Abrams.

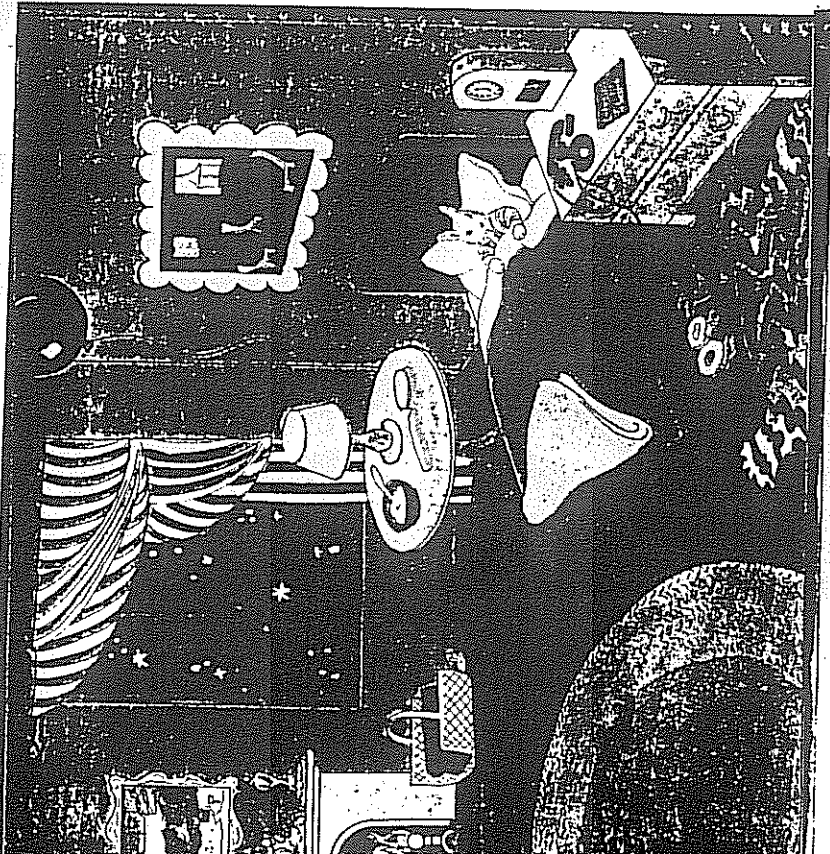
Shulevitz, U. (1985) - writing with pictures. N.Y. Watson - Gupfill.

תיקון:

בחלקו הראשון של המאמר נפלו שני שבושים:

1. בעמוד 31 נכתב בהערות השוליים פיליפ גלפוס, וצריך להיות פיליפ בולקיי.

2. בעמוד 33 נכתב בשורה השלישית למעלה: "ספר זה, לדעתו", וצריך להיות: "ספר זה, לדעתו".

אלון .סח 18

יורי וכתבו על ידי אשתו, הסופרת Edith Tacher, עד סוף שנות ה-60, ומספר רב יותר וף פעולה עם סופרים אחרים.

מאת

אורה אייל-ספורים לספרים להפוך. מאת דרנה בן-דור.
נ. פרחתו"י. ת"א, מט"ל. 1984
י. טוביה קורין - ספורים לספר נחמד. מאת דרנה בן-דור.
הרדק"י. ת"א, מט"ל. 1984

Nicola Bayley's - Book of Nursery Rhymes. Pullin Books, 6-3-1984
London

פ. קוזן - משוט בהרים ונפלים. עיר טני, ראשית מאז ב.
נחראקן - עצי ארץ. פרט מדון פנוד. עיר יפני, סוף מאז 16
Uri Shulevitz - Dawn. Farrar, Straus & Giroux N.Y. 17-1-1984.
קלמנט הוד, לילה טוב ירח. מאת מרגט וויז-בראון. נים,
י. (יצא לאור לראשונה באנגלית בשנת 1947).

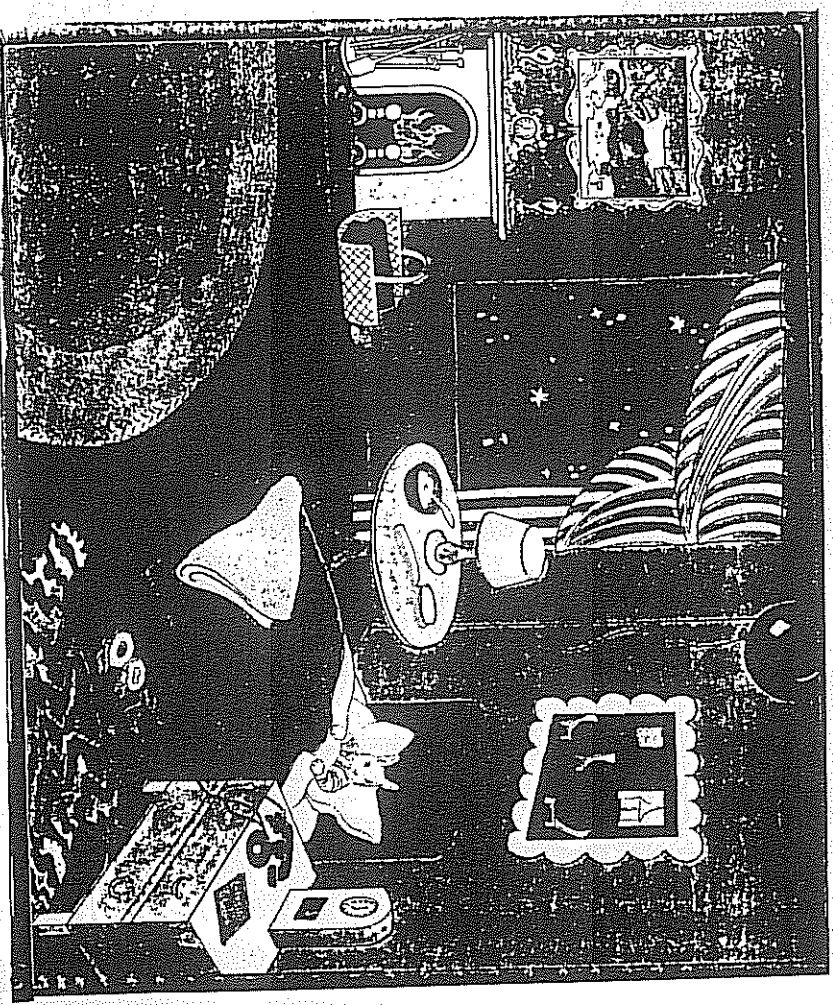
799

1988 - לקסיקון אופק לספרות ילדים, ת"א, זמורה-ביתן.
1994 - אני מציץ לילך שבתוני. ידענות אחרונות, 7 ימים. 15.4.94.
דומוס) - חפוקציות שהאיר במלא בספר-הילדים המאויר והעשיר.
1988 - לאן נעלמו הקולות. מסדה.
1988) ה-picture book כטוח (זאנר) בספרות לילדים.
גזית בתיעוד והוצאה. 269-294.
1972 - האיר כרצף זמן. מעגלי קריאה, 2. 79-51.

Lanes, S. (1980)-The Art of Maurice Sendak. N.Y. Harry Abran
Shulevitz, U. (1985) - writing with pictures. N.Y. Watson - Gupp

שון של המאמר נפל טני שבושים:

נכתב בהערות השוליים פילס גלוקר וצריך להיות פילס בולקיייה.
3 נכתב בשורה השלישית למעלה: "ספר זה, לדעתו", וצריך להיות: "ספר זה, לדעתו".

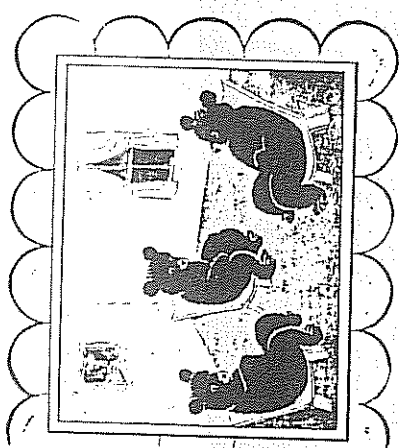

אלון .ס .18

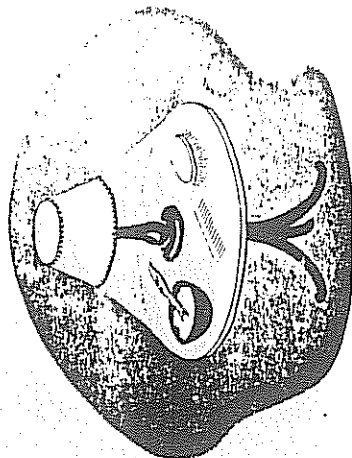

איל פורה עם גיט

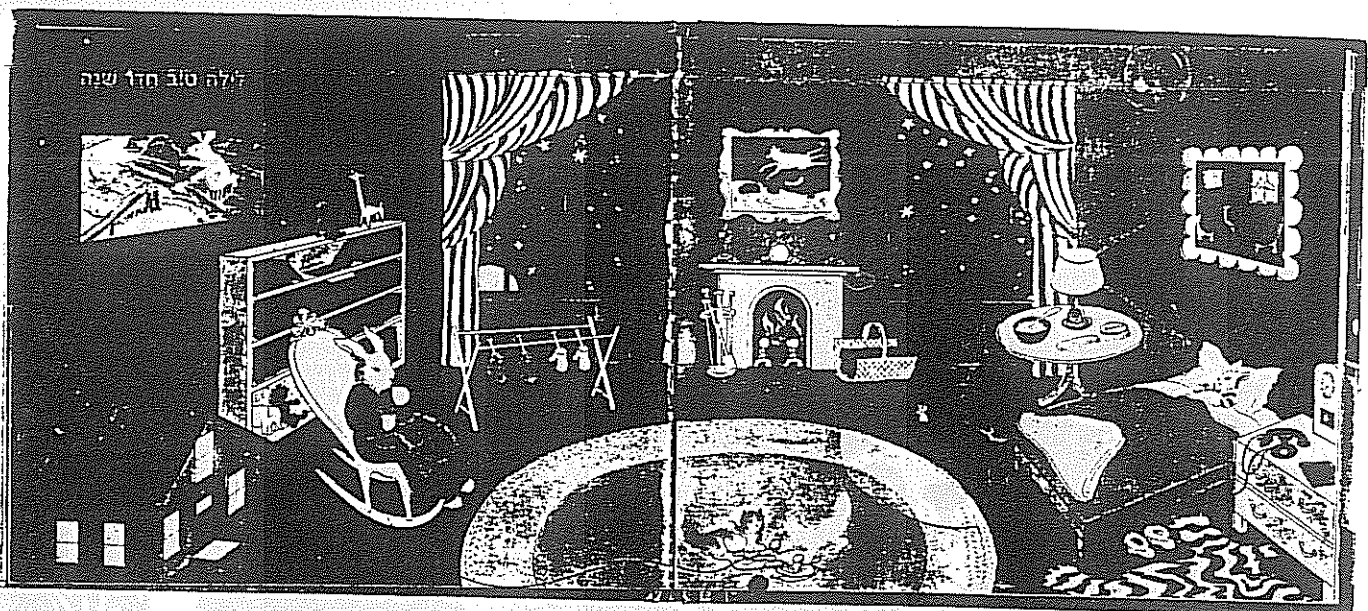
ישלושה דבונים על שלושה כסאות קטנים

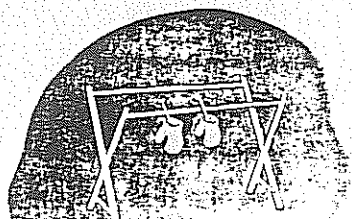
ומסרק ומגורה ודיסקה בקערה

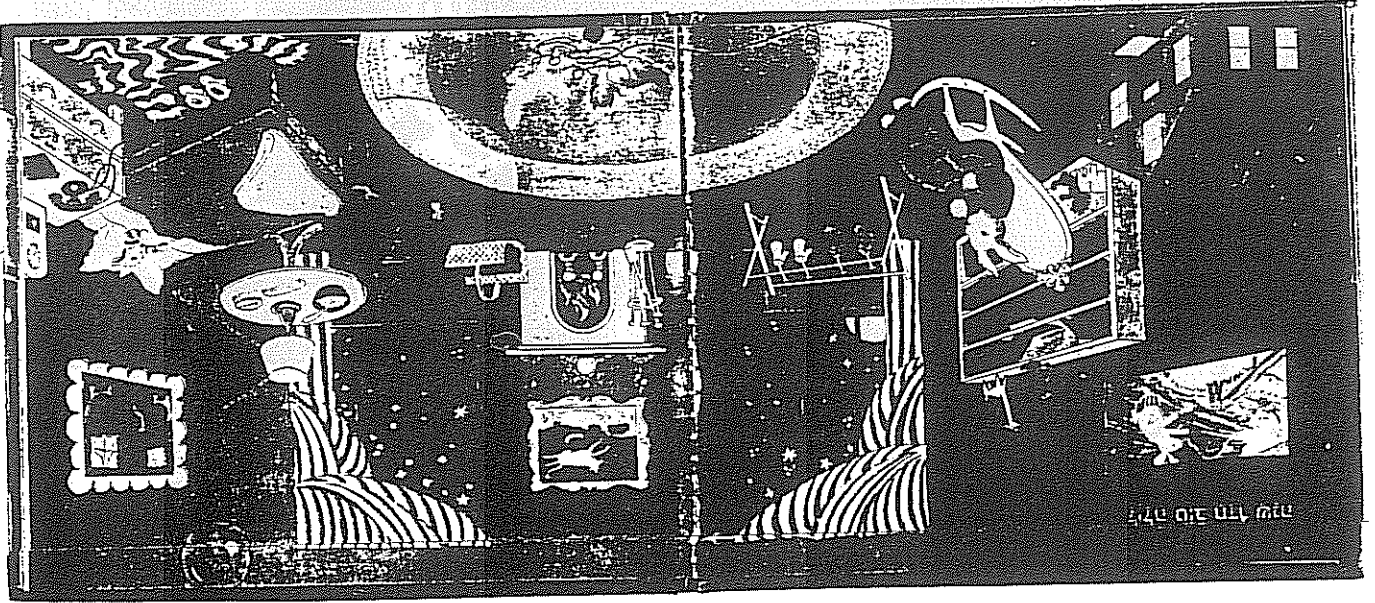
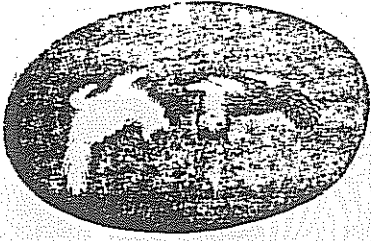
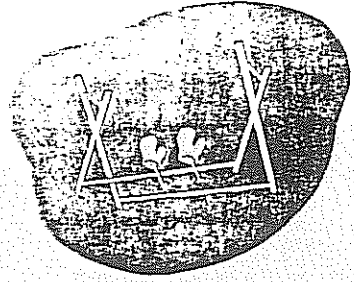

וגברת ישישה שלוחשת רק "שה"

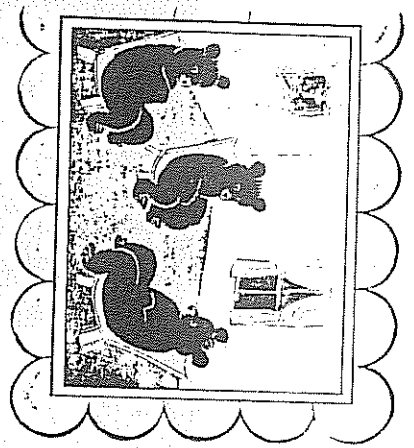

לילה טיב חדרו שניה

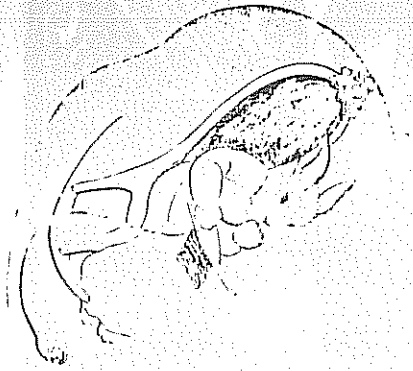

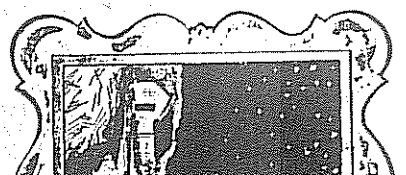
הילד ישן בחדרו

שלושה דובים על שלושה כסאות קטנים

וגברת נשיאה שלושת דובי "שה"

גורה

הברחה מאירופה וההעפלה לארץ

על "שבעת המלכות" לאסתר שערייט-וולצל

פאת: לאה חובב

מתח

הבעיה העומדת בפני סופר לבני הנעורים הרוצה לתאר תקופה ומאורעות למצוא את שכל הזהב שבין הסיפור הבדיני הכובש והמעניין, ובין אינפורמציה על התקופה בדרך סיפורית ולא יבשה. רומן על רקע היסטורי ספר היסטורי. עליו להיות קודם כל רומן. אך עם זאת, אסור שהסיפור את העובדות ההיסטוריות ולא ידייק ברקע הנדון. הגיבורים יכולים בדוים, אך עליהם לייצג את המאפיין והטיפוסי שביבורי התקופה.

בעיה מיוחדת ניצבת בפני סופר הבא לתאר את השואה ותוצאותיה שהמענים צעירים יותר, כך יתאים בעבורם הסיפור העקיף, שבו נרמזו אימי השואה, או מסופרים מעשי גבורה של השרידים מבלי לזעזע את העל הסופר להתמקד בגיבורים מעטים, איתם יוכלו הקוראים להזהרות, ול

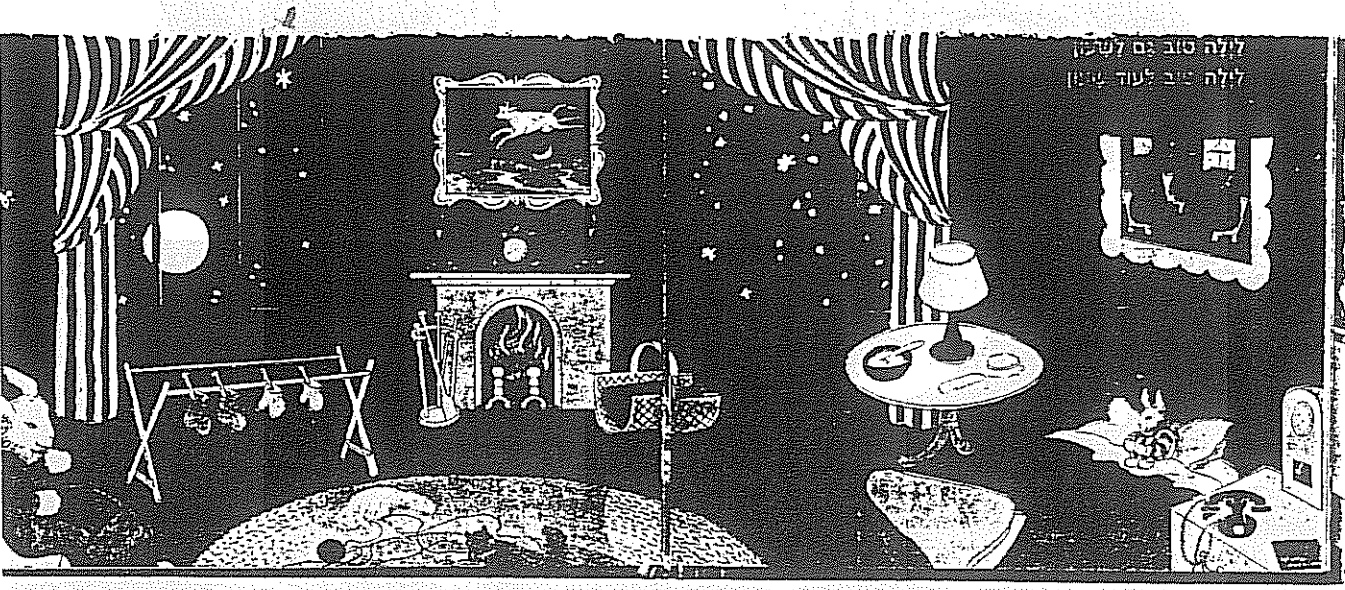
את הרבים ואת מאורעותיהם הבלתי נתמשים. אולם לגיל הטיבת הביניים ומעלה, גיל שבו קיימת כבר הבנה היסטורית לסופר אפשרות להרחיב במאורעות השואה ביתר פירוט והמחשה, שכן מסוגל הקורא הצעיר להתמודד בדרך כלל גם עם האימה. מובן שאין בתיאור הזוועות בספרים לבני הנעורים, שכן רבים מהם וגם מן המבוגר מסוגלים לשאת תיאורים אלה.

השואה וההעפלה כמוטיב חוזר

בספריה של אסתר שטרייט-וולצל עולה וחוזר נושא השואה ונלווה ההעפלה. ניכר שנושא זה בוער בליבה של המחברת ומבקש לו ביטוי במגוונות. כבר בספרה הראשון, "מן המיצר"² העלתה המחברת את נושאי באופן מוחשי, אם כי מנקודת מבטם של ילדים קטנים שאינם יודעים ה מסוגלים לעמוד על כל משמעות האימה. בספר זה מסופר על אח ואחיו הנחבאים בכפר אצל גויים טובי לב. אימת הגילוי וההלשנה על ידי הקשר עם הפריטיזנים שוכני הערות ובהם פריטיזנים יהודים נרדפים,

לילה טוב לילדים
לילה טוב לילדים

מאי 1974

הבריתה מאירופה והתעפלה לארץ

על "שבעת העשועולים" לאסתר שטיינש-וולף

עאת: לאה חובב

פתח

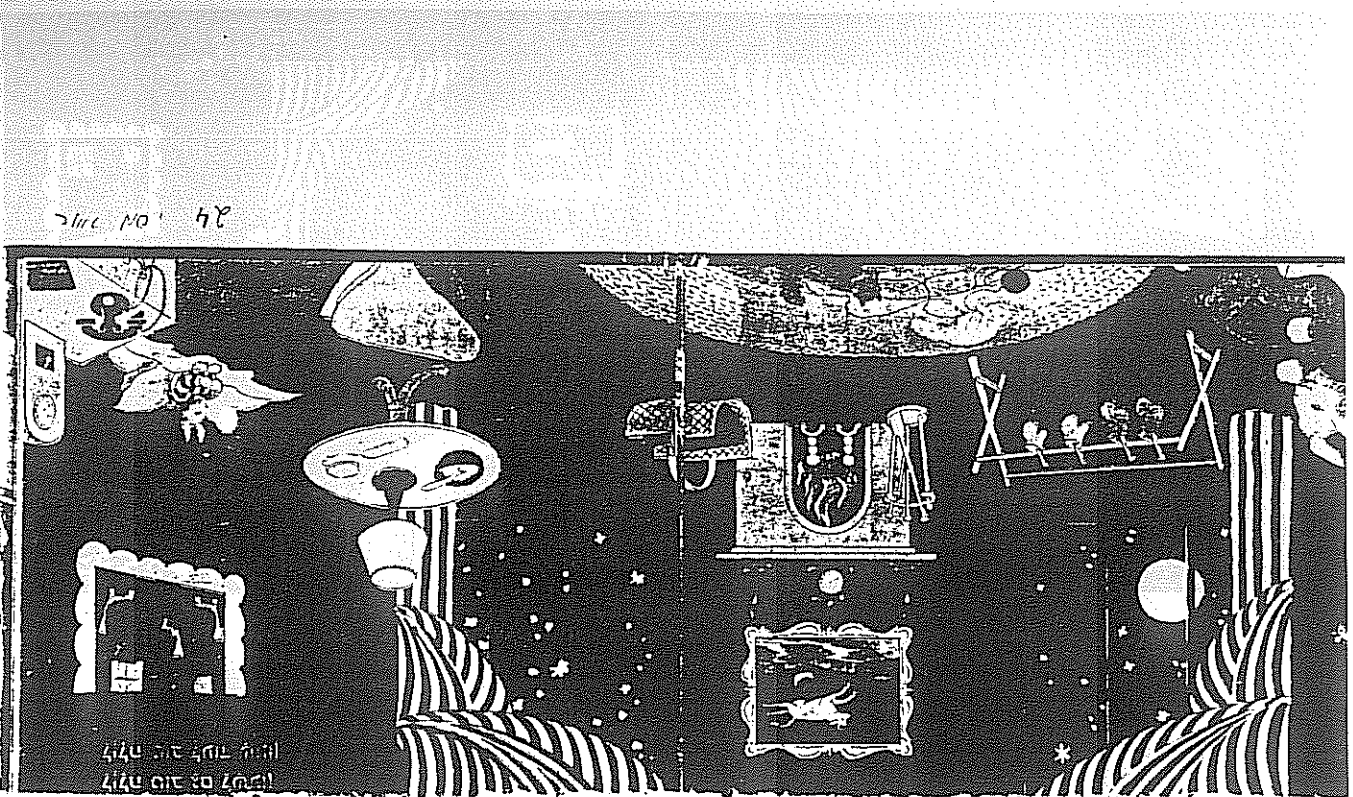
הבעיה העומדת בפני סופר לבני הנעורים הרוצה לתאר תקופה ומאורעותיה, היא למצוא את שביל הזהב שבין הסיפור הבדיוני הכושב והמעניין, ובין העברת אינופארמציה על התקופה בדרך סיפורית ולא יבשה. רומן על רקע היסטורי אינו ספר היסטורי. עליו להיות קודם כל רומן, אך עם זאת, אסור שהסיפור יטשטש את העובדות ההיסטוריות ולא ידייק ברקע הנרדן. הנבחרים יכולים להיות בדויים, אך עליהם לייצג את המאפיין והטיפוסי שבגיבורי התקופה.

בעיה מיוחדת ניצבת בפני סופר הבא לתאר את השואה ותוצאותיה. ככל שהמעינים צעירים יותר, כך יתאים בעבורם הסיפור העקיף, שבו נרמזים בלבד אימי השואה, או מסופרים מעשי גבורה של השרידים מבלי לזעזע את הקוראים. על הסופר להתמקד בגיבורים מעטים, איהם יוכלו הקוראים להדהות, ולא לתאר את הרבים ואת מאורעותיהם הבלתי נתפסים.

אולם לגיל הטיבת הביניים ומעלה, גיל שבו קיימת כבר הבנה היסטורית, ניתנת לסופר אפשרות להרחיב במאורעות השואה ביתר פירוט המחשיה, שכן בגיל זה מסוגל הקורא הצעיר להחמיר בדרך כלל גם עם האימה. מובן שאין להפריז בתיאורי הזוועות בספרים לבני הנעורים, שכן רבים מהם וגם מן המבוגרים, אינם מסוגלים לשאת תיאורים אלה.

השואה והתעפלה פנימי חזר

בספריה של אסתר שטיינש-וורצל עולה וחוזר נושא השואה ונלורה לו נושא התעפלה. ניכר שנושאה זה בוער בליבה של המחברת ומבקש לו ביטוי בציוריותה הממוננת. כבר בספרה הראשון, "מן המיצר"² העלתה המחברת את נושא השואה באופן מוחשי, אם כי מנקודת מבטם של ילדים קטנים שאינם יודעים הכל ואינם מסוגלים לעמוד על כל משמעות האימה. בספר זה מסופר על אה ואחות קטנים החובאים בכפר אצל גויים טובי לב. אימת הגילוי והחלשנה על ידי השכנים, הקשר עם הפרטיזנים שוכני היערות ובהם פרטיזנים יהודים נרדפים; תהלוכת

הנשים היהודיות המודרניות הצועדות לעבודת כפייה בבית החרושת לנשק, ובהן הם מזהים את אימם, כל אלה מעלים את חוויות השואה באופן בלתי אמצעי, אך מרוחק משהו. הסוף "הטוב" שבספר זה, בו זוכים הילדים לעלות לארץ עם אימם, מרגיע מעט את הקוראים הצעירים ונוטע בהם אופטימיזם.

בספריה האחרים תוקפת המחברת את הנושא מנקודות ראות שונות ובמגוון רחב. הסבל בגולה והמאמצים עד חירוף נפש הנדרשים מן היהודים כדי לעלות לארץ, אינם ממוקדים רק באירופה. בספרה "הבריחה"³ מתוארת עלייתם של יהודים ממדינה ערבית עוינת (מסוריה). הסכנות הרבות בבית וההליכה בדרך לא דרך עם מבריחים תוך מתח עצום, ממחישים לקורא את מסירות הנפש של העולים לארץ מכל אזור ואזור. כאן אין תיאורי שואה, אולם הסכנות המרחפות על היהודים בחבלי ארצות ערב, ממחישות את הרקע ההיסטורי המתואר בספריה של שטרייט-וורצל, ומתארות לקורא הצעיר את מצב היהודים ואת מציאות חינם בעבר הלא רחוק.

שונה הוא הספר "תפילת הנזיר"⁴, שגיבורו אף הוא ניצול שואה. בדומן סבוך וביריעה רחבה העלתה המחברת את נושא הילדים היהודיים שנלקחו למגזרים נוצריים בידי כמרים בעת המלחמה, הוכנסו תחת כנפי הנצרות, וקשה מאד היה לחלצם מצפורניה. בספר זה מתחדשת העלילה הרחק הרחק מאירופה, אי שם בהודו ובהרי ההימאליה. אך דיוקא מרחק זה בא להעיד על זרועותיה הארוכות של הכנסייה הנוצרית, שלא בחלה בשום אמצעי כדי להחזיק בידיה את נשמותיהם החטופות של ילדי ישראל. נושא זה יעלה גם בספר שבו נדון בסמוך. גם העליה לארץ ישראל היא מנושאי של הספר "תפילת הנזיר", ושוב מגלות שונה ומזווית אחרת.

"שבעת המנעוליים"

הספר שבו נרחיב את עיונו הוא ספרה של אסתר שטרייט-וורצל, "שבעת המנעוליים". הכותרת שנתנה המחברת לספר רומזת לקשיים העצומים שעמדו בפני הפליטים-המעפילים בבליחתם מגולת אירופה, במוצאם את השערים נעולים בפניהם וחוסמים את כניסתם לארץ הנכספת.

בספר זה בחרה הסופרת לעקוף את נושא השואה בדרכים שונות. קודם לכל, אין זה סיפור שואה ישיר, אלא סיפור תוצאותיה של השואה, הבריחה מאירופה וההעפלה לארץ. על כן זמנו של הדומן הוא בין השנים 1945 עד 1947. עם זאת, אין הדומן בנוי באופן עקיב בסדר כרונולוגי, אלא מידי פעם סוטה המספרת מן

המאורעות הכרונולוגיים של העלילה, ואנו חוזרים לאחור ומציצים לנבכי ולמאורעות שאירעו לכמה מן הדמויות בזמן השואה. הצעות אלה הן חטופות מרחיבות את ידיעת הזמן הנדון, שופכות אור על מעשיהם ומחשבותיהם הגיבורים, וממחישות את מאורעות השואה כבדרך אגב ולא כעיקר הדרך. בזו חש הקורא את ההמשכיות של התקופה ואת שורשיה של השוררת, שהשפעת השואה היא חלק בלתי נפרד ממהותה.

היחיד והקבוצה

בכדי להמחיש לקורא הצעיר בן ימינו הרחוק מהבנת התקופה, את לשירי השואה על אדמת פולין בתום מלחמת העולם השנייה, בחרה בקבוצת גיבורים מצומצמת, אותם לומד הקורא להכיר מקרוב. נאמנה ל שבאותם ימים מתארת הסופרת את שיבתם של השרידים לעיירת מ יחידים, בודדים ועוזבים. רק לאחר מכן, מכורח הנסיבות, מצטרפים לקבוצות קטנות של פליטים ויוצרים מעין "קבוצה" שמטרתו להגיע ישראל, שבו תומכת הקבוצה ביחיד, המתקשה להתמודד בכוחותיו הדי המציאות המרה.

בעיית השיבה "הבייתה", החיפוש אחר בני משפחה ששרדו מן התופת, וההפגישה עם הגויים שהתנהלו בבית האהוב והם נהנים מכל טוב כאילו מלחמה בעולם, הוא הלם מהמם. הקורא תוהה יחד עם הגיבורים על הנוראה של תושבי המקום הנמשכת גם לאחר המלחמה, שגאה שאינה משנאתם של הנאצים במחנות. השרידים שניצלו קיוו לנחמה להתחשבות במצבם לאחר סבלם הרב, לפגישה עם שכנים ומכרים בהם, ובמקום כל אלה גורשו שוב באכזריות ולא מצאו שוב את מקומם המחברת מפגישה אותנו בפתיחת הדומן עם הגיבורה, מניה. בשיבתה ובגירושה מביתה מייצגת מניה שרידים רבים כמותה, שנחלו אכזבה שובם. כך המחיישה המספרת את גורל השרידים שלא נותר להם מקום פולין, ונגזר עליהם לנוע ולגוד ממקום למקום עד הגיעם לארץ ישראל באמצעות גורלה של מניה מתודע הקורא לגורלם של גיבורים נוספים שהצבענו עליה לעיל, בעיית ילדים יהודיים שנקלעו למגזרים, שבה נ כאן. מניה החולה מובאת לבית החולים שבמגזר, שבו מאושפזים שרי נוספים. האחות המטפלת בה, ברונהילדה, היא נזירה, והיא מזהה את לאחר שמניה מתאוששת ממחלת הטיפוס הקשה מסתבר לה שניזרה זו

המאורעות הכרונוולוגיים של העלילה, ואנו חוזרים לאחור ומציצים לנבכי העבר ולמאורעות שאירעו לכמה מן הדמויות בזמן השואה. הצעות אלה הן חטופות, אך מרחיבות את יריעת הזמן הנדון, שופכות אור על מעשיהם ומחשבותיהם של הגיבורים, וממחישות את מאורעות השואה כבדרך אגב ולא כעיקר הסיפור. בדרך זו חיש הקורא את ההמשכיות של התקופה ואת שורשיה של הדמות השורדת, שהשפעת השואה היא חלק בלתי נפרד ממחיתה.

תמימיז ותקציפת

בכדי להמחישי לקורא הצעיר בן ימינו הרחוק מהבנת התקופה, את שאירעי לשרידי השואה על אדמת פולין בתום מלחמת העולם השנייה, בחרה המספרת בקבוצת גיבורים מצומצמת, אותם לומד הקורא להכיר מקרוב. נאמנה למציאות שבאותם ימים מתוארת הסופרת את שיבתם של השרידים לעיירת מולדתם, חיידים, בודדים ועוזבים. רק לאחר מכן, מכורה הסיבות, מצטרפים היחידים לקבוצות קטנות של פליטים ויצרים מעין "קיבוץ" שמטרתו להגיע לארץ ישראל, שבו תומכת הקבוצה בחייד, המתקשה להתמודד בכוחותיו הדלים עם המציאות המרה.

בעיית השיבה "הגיבנה", החיפוש אחר בני משפחה ששרדו מן התופת, והחלם של הפגישיה עם המינים שהתנתחו בבית האהוב והם נהנים מכל טוב כאילו לא חיתה מלחמה בעולם, הוא הלם מהמם. הקורא תוהה יחד עם הגיבורים על השנאה תנוואה של תושבי המקום הנמשכת גם לאחר המלחמה, שנאה שאינה נבדלת משנאתם של הנאצים במחנות. השרידים שניצלו קיזו לנחמה בבידם, להתחשבות במצבם לאחר סבלם הרב, לפגישיה עם שכנים ומכרים שיתמכו בהם, ובמקום כל אלה גורשו שוב באכזריות ולא מצאו שוב את מקומם הקודם. המחברת מפגישה אותנו בפתיחת הרומן עם הגיבורה, מניח. בשיבתה לעיירה ובגירושיה מביתה מייצגת מניח שרידים רבים כמותה, שנחלו אכזבה קשה עם שובם. כך המחיישה המספרת את גורל השרידים שלא נותר להם מקום על אדמת פולין, ונגזר עליהם לנוע ולנוד ממקום למקום עד הגיעם לארץ ישראל.

באמצעות גורלה של מניח מתוודע הקורא לגורלם של גיבורים נוספים. הביעה שהצבענו עליה לעיל, בעיית ילדים יחידים שנקלעו למחנות, שבה ועולה גם כאן. מניח החולה מובאת לבית החולים שבמנזר, שבו מאושפזים שרידי שואה נוספים. האחות המטפלת בה, ברונהילדה, היא נזירה, והיא מזוהה את מניח. רק לאחר שמניח מתאוששת ממחלת הטיפוס הקשה מסתבר לה שנוזרה זו אינה אלא

יחידות המורעבות הצועדות לעבודת כפייה בבית החרישה לנשק, ובהן כל ב את אימם, כל אלה מעלים את חוליות השואה באופן בלתי אמצעי, אך שהיו. הסוף "הטוב" שבספר זה, בו זוכים הילדים לעלות לארץ עם אימם, טעט את הקוראים הצעירים ונוטע בהם אופטימיות.

האחרים תוקפת המחברת את הנושא מנקודת ראות שונות ובמגוון בל בגולה והמאמצים עד חירוף נפש הנדרשים מן היחידים כדי לעלות על ימים ממוקדים רק באירופה. בספרה "הברליחה"³ מתוארת עלייתם של המדינה ערבית עוינת (מסוריה). הסכנות הרבות בבית וההלכה בדרך יעם מבייחים תוך מרחק עצום, ממחישים לקורא את מסירות הנפש של המחברת מלארץ מכל אחר ואחר. כאן אין תיאורי שואה, אולם הסכנות המרחפות בחדים בחבל ארצות ערב, ממחישות את הרקע ההיסטורי המתואר של שטרטייט-וורצל, ומתוארות לקורא הצעיר את מצב היחידים ואת חיינו בעבר הלא רחוק.

הא ספר "תפילת הנזיר"⁴, שגיבורו אף הוא ניצל שואה. ברומן סבור רחבה העלטה המחברת את נושא הילדים היהודיים שנקלחו למחנות בידי כמרים בעת המלחמה, הוכנסו תחת כנפי הנצרות, וקשה מאד היה להם להימלט. בספר זה מתרחשת העלילה הרחוקה מאירופה, אי שם ההרי ההימלאיה. אך דווקא מרחק זה בא להעיד על זריעותה הארוכות סטייה הנוצרית, שלא בחלה בשום אמצעי כדי לחזיק בדינה את ימים החטופות של לדי ישראל. נושא זה יעלה גם בספר שבו נדון בסמך. ה לארץ ישראל היא מנושאי של הספר "תפילת הנזיר", ושוב מגולת חולית אחרת.

תמנעליים

החבר נרחיב את עינינו הוא ספרה של אסתר שטרטייט-וורצל, "שיבת מותרת שנתה המחברת לספר רומזת לקשיים העצומים שעמדו בלתי ארצות אירופה, מגולת אירופה, במוצאם את השערים וחוסמם את בנייתם לארץ הנכספת.

החבר הסופרת לעקוף את נושא השואה בדרכים שונות. קודם כל, אין שואה ישרי, אלא סיפור תוצאותיה של השואה, הברליחה מאירופה על לארץ. על כן זמנו של הרומן הוא בין השנים 1945 עד 1947. עם זאת, בסדר עקוב בסדר כרונוולוגי, אלא מדי פעם סוטה המספרת מן

בת-דודתה ברוגקה, שנמסרה למנזר יחד עם אחותה פרניה בידי אימן, כדי להצילן מציפורני הנאצים. מעשה כזה היה מצוי לרוב, אך לא כל הילדים שנמסרו למנזרים זכו לשוב לעמם. גם בסיפורנו מציגה המספרת את שתי האפשרויות באמצעות גורלן של שתי האחיות: ברוגקה שבה ליהדות באמצעות הצלה הרפתקנית, ואילו אחותה בוחרת להישאר נזירה נצריה, להוותם של קרוביה.

פגישות ויז'מונים

"הקיבוץ" המתלקט בעירה כולל שרידים ופליטים צעירים, שאליהם מצטרפת מניה בצאתה מבית החולים. בעלילה נשזרות פגישות שונות, מכוונות ומקרייות, כדרך שהדבר קורה בחיים. פגישות הגיבורים מניעות ומקדמות את העלילה. דרך משל: לבאשה, שכנתה למיטה של מניה במנזר, יש בן בשם דוד, שהיה פרטיזן ונלחם בנאצים. האם מקשרת בינו לבין מניה, ועם מותה מצטרף גם דוד ל"קיבוץ" שבעירייה. קשר זה מתגלה כאירוע מרכזי ברומן.

החיפוש אחר שרידי משפחה מביא גם הוא לפגישות מפתיעות ונרגשות. כך נתקלים אנו בפגישת אח ואחות, ריבה הפוגשת את אחיה שימק, שהיה חייל בצבא אנדרס הפולני. לשימק מקום חשוב בעלילה, שהרי הוא מצילה של ברוגקה ואף עולה עם הקבוצה ארצה. גיבורה נוספת המצטרפת לחבורה היא רייזלה, בת דודו של דוד, הנעשית בהמשך לבת זוגו של פסח, שאף לו מקום מרכזי בעלילה, כפי שיובהר להלן. יש בפגישות אלה המחשה של המקרייות שבחיים הקובעת גורלות, וגם השתקפות המציאות שלאחר השואה, שבה כל שריד חיפש את קרוביו.

ארגון "הבריחה"

סיפורו של ארגון "הבריחה" נמסר לקורא בשתי דרכים. המספרת נוקטת בתחילה בדרך היבשה, הדידאקטית, כדרך ששואל תלמיד את מורהו: "בשם הקבוצה אני מבקש שתסביר לנו מהו הארגון הזה, מי עומד בראשו ומהו דרך פעולתו", אמר ירחמיאל (עמ' 50). אמנם, המחברת שמה את השאלה בפי אחד הגיבורים, ולא היא המלמדת את הקורא באופן ישיר, אך זוהי דרך שאיננה סיפורית. גם התשובה תמציתית ומוסרת מידע מדויק: "זה ארגון מחתרתי, ששם לו למטרה להבריח יהודים מאירופה לארץ ישראל. משתתפים בו גם שליחים מהארץ. הוא הוקם ביזמת צעירים ציונים, שרידי המחנות, מורדי הגיטאות ופרטיזנים לשעבר" (שם). אנו חשים שלמחברת היה בדרך שהקורא הצעיר כיום חסר ידיעות אלה,

החשובות להבנת הדקע הכללי, ועל כן היא מספקת לו אותם באופן ישי אולם קיימת בספר דרך נוספת. המחשיבה את עלילותיו של ארגון "ה" באמצעות הסיפור עצמו והרפתקאותיו. הדרך השנייה, הסיפורית, מעניינת וכושרת את הקורא. גם כאן נתפצלה ההמחשה לשניים: באמצעות מעל גיבור אחד, ועל ידי תיאור קורותיהם של חברי הקבוצה. היחיד הוא דוד, וגיבור אחד, ועל ידי תיאור קורותיהם של שירותו של קבוצת עולים לשעבר, שנבחר על ידי ארגון "הבריחה" ללוות שיירות של קבוצות עולים החדים הקשות, לגנוב גבולות בדרך לא דרך ולהובילם בדרום לארץ סיפוריו למניה, בשובו, על המגע עם המבריחים הקשוחים הזדושים ומסוגלים לעצור ולסכן את העולים, על עזרתו לפליטים המסכנים את חייהם שאר ההרפתקאות הנלוות למסעות אלה, ממחישים היטב לקורא את פ של ארגון "הבריחה" (עמ' 121-124). מבצעים אלה נתקלו לא אחת בכ וקרו גם מקרי רצח של השרידים בידי בריזנים אנטישמיים או גילוי בידי השלטונות. דוד עצמו נכלא אף הוא בבית הסוהר, ורק הודות לעזרתו של אנשי "הבריחה" נחלץ וגמלט.

ההמחשה המרכזית של עלילות ארגון "הבריחה" היא בסיפור העלילה ו שבספר. מסע ההרפתקאות העובר על חברי "קיבוץ איתן", אותה קבוצת שהם גיבורי הספר. מסלול "הבריחה" וגניבת הגבולות מארץ לארץ, שבגילויים, הצורך לשחד ולשלם למבריחים, מחלות ופציעות בדרך, א מסעה של חברת הקבוצה נטקה המצויה בהריון, כל אלה ממוחישים לקורא סיפורית מרתקת את המפעל הגדול שנקרא ארגון "הבריחה".

מבנה העלילה

כדי לתת לקורא תמונה מקיפה וכוללת ככל האפשר, לא הצטמצמה המחברת ב"קיבוץ איתן". סביב העלילה המרכזית המקיפה את מסעם שזורה שטרייט-זורצל אפיזודות שונות המאפיינות אירועים בשואה ומגלמות רבים המגוונים את תמונת הגיבורים. דווקא אותם גיבורי-משנה הממ הספר, נותנים חיים וצבע לעלילה, וממחישים את אשר אירע שם. סיפור שזורים כאילו בדרך אנב, אם על ידי סטייה מן הסיפור כדי להציג אחד הגיבורים, ואם על ידי פגישה מקרית המאפיינת מאורעות נוספים מספר אפיזודות שופכות אור על גורלם של ילדים יהודיים בשואה. בע דוד על עבדו ובריחתו מן הבית, מסופר על הקלעותו לבית של גוי, ששנן ילדה קטנה בשם צ'שה, המגלה לו שאימה אמרה לה שהיא "בת ישראלש

החשובות להבנת הרקע הכללי, ועל כן היא מספקת לו אותם באופן ישייר. אולם קיימת בספר דרך נוספת, הממשיכה את עלילתו של ארגון "הבריה" באמצעות הסיפור עצמו והרפתקאותיו. הדרך השנייה, הסיפורית, מעניינת יותר וכובשת את הקורא. גם כאן נתפצלה המחשה לשניים: באמצעות מעשיו של גיבור אחד, ועל ידי תיאור קורותיהם של חברי הקבוצה. היחיד הוא דוד, הפרטיזן לשעבר, שנבחר על ידי ארגון "הבריה" ללוות שירת של קבוצות עולים בדרך. ההרים הקשות, בשובר, על המגע עם המבריחים הקשוחים הדורשים הון עתק ומוסוגלים לעצור ולסכן את העולים, על עזרתו לפליטים המסכנים את חייהם ועל שאר ההרפתקאות הנלוות למסעות אלה, ממחישים היטב לקורא את פעולתו של ארגון "הבריה" (עמ' 121-124). מבצעים אלה נתקלו לא אחת בכשלונות, וקרו גם מקרי רצח של השרידים בידי בריונים אנטישמיים או גילוי הפליטים בידי השלטונות. דוד עצמו נכלא אף הוא בבית הסוהר, ורק הודות לעזרתם של אנשי "הבריה" נחלץ ונמלט.

ההמחשה המרכזית של עלילות ארגון "הבריה" היא בסיפור העלילה המרכזית שבספר: מסע ההרפתקאות העובר על חברי "קיבוץ איתן", אותה קבוצת פליטים שהם גיבורי הספר. מסלול "הבריה" וגיבת הגבלות מאריך לאריך, הסכנות שבגלויים, הצורך לשהד ולשלם למבריחים, מחלות ופציעות בדרך, או תיאור מסעה של חברת הקבוצה נטקה המצויה בהדיון, כל אלה ממחישים לקורא בדרך סיפורית מרתקת את המפעל הגדול שנקרא ארגון "הבריה".

מבנה העלילה

כדי לרת לקורא תמונה מקיפה וכוללת ככל האפשר, לא הצטמצמה המחברת רק בחברי "קיבוץ איתן". סביב העלילה המרכזית המקיפה את מסעם שזרה אסתר שטרנייט-וורצל אפיזודות שונות המאפיינות אירועים בשואה ומלמות טיפוסים רבים המזוהים את תמונת הגיבורים. דווקא אותם גיבורי-משנה הממלאים את הספר, נודתים חיים וצבע לעלילה, וממחישים את אשר אירע שם. סיפורים אלה שזורים כאילו בדרך אגב, אם על ידי סטייה מן הסיפור כדי להציג לעברו של אחד הגיבורים, ואם על ידי פגישה מקרית המאפיינת מאורעות נוספים.

מספר אפיזודות שופכות אור על מורשים של יחודיים בשואה. בסיפור של דוד על עבד ובריתו מן הבית, מסופר על היקלעותו לבית של גוי, שבו נתבאת ילדה קטנה בשם אשמה, המגלה לו שאימה אמרה לה שזיהא "בית ישראל" ולימדה

ה ברונקה, שנמסרה למנוח יחד עם אחותה פרניה בידי אומן, כדי להצילן הנאצים. מעשה כזה היה מציני לרוב, אך לא כל הילדים שנמסרו זכו לשוב לעמם. גם בסיפורנו מציגה המספרת את שתי האפשרויות מרזן של שתי האחיות: ברונקה שבה ליהדות באמצעות הצלה, וזילו אחותה בוחרת להישאר נזירה נוצרית, להוותם של קרוביה.

סיפורים

המתלקט בעיירה כולל שרידים ופליטים צעירים, שאליהם מצטרפת מאתה מבית החולים. בעלילה נשזרות פגישות שונות, מכוונות ומקריות, דבר קורה בחיים. פגישות הגיבורים מניעות ומקדמות את העלילה. דרך שכנתה למיטה של מניה במנוח, יש בן בשם דוד, שהיה פרטיזן אצילים. האם מקשרת בינו לבין מניה, ועם מותה מצטרף גם דוד ל"קיבוץ". קשר זה מתגלה כאירוע מרכזי ברומן.

אחר שרידי משפחה מביא גם הוא לפגישות מפתיעות ורגשות. כך נתקלים שש את ואחות, ריבה הפוגשת את אחיה שימק, שהיה חייל בצבא אודס ששימק מקום חשוב בעלילה, שהרי הוא מצילה של ברונקה ואף עולה עם גיבורה נוספת המצטרפת לחבורה היא וליילה, בת דודו של דוד, בהמשך לבת זוגו של פסח, שאף לו מקום מרכזי בעלילה, כפי שיויבהו לחלו. וות אלה המחשה של המקריות שבחיים הקובעת גורלות, וגם השתקפות שלאחר השואה, שבה כל שריד חיפש את קרוביו.

הבריה

ל ארגון "הבריה" נמסר לקורא בשתי דרכים. המספרת נקטת בתחילה בכשה, הדיאקטית, כדרך ששואל תלמיד את מורהו: "בשם הקבוצה אני תסביר לנו מהו הארגון הזה, מי עומד בראשו ומה דרך פעולתו?", אמר (עמ' 50). אמנם, המחברת שמה את השאלה בפי אחד הגיבורים, ולא ממדת את הקורא באופן ישיר, אך זוהי דרך שאיננה סיפורית. גם התשובה : ומוסרת מידע מדויק: "זה ארגון מחתותי, ששם לו למטרה להבריח ואירופה לארץ ישראל. משתתפים בו גם שליחים מהארץ. הוא חקם אצטורים ציונים, שרידי המחנות, מודדי המיטאות ופרטיזנים לשעבר". חשים שלמחברת היה ברור שהקורא הצעיר כיום חסר ידיעות אלה,

אותה "קריאת שמע", ומבקשת מדוד שיבוא לקחתה אחר המלחמה. ואכן מקיים דוד את הבטחתו ומביאה לבית היתומים היהודי, והיא משתלבת בעלילה. גודלה מאפיין ילדים רבים בשואה.

סיפורה של אנקה אף הוא נמסר כאפיזודה בעלילה. גודלה שונה מגודל צעה, שכן זכתה שאימה יולדתה המחפשת אחיה תפגוש בה ותכירנה על פי סימנים. בתחילה אנו עדים להתכחשות הבת לאימה, וגעגועיה על "משפחתה" הנוצריה, אולם לבסוף מפשיר הקרח.

אפיזודה אחרת מאפינת את הילדים שגודלו כנוצרים במנזרים. תדיאוש, הנער "הנוצרי" שבבית היתומים, המתפלל עם חבריו בימי ראשון בכנסייה, בורח שוב למנזר, אך חוזר כעבור זמן, מסיר את הצלב ואף מקדש על היין בעל-פה בלי שבת. אפיזודות אלה משלימות את התמונה על גודל הילדים אחרי המלחמה, מעלות בעיות שונות של השיבה אל חיק היהדות, והקשיים הרבים שעברו על ילדים אלה.

המחברת משלבת אפיזודות שונות גם על גיבורים מבוגרים. אנו נתקלים בדמותו של הספטר היהודי המעורר סלידה, המגיע לגרמניה וסוחר בשוק השחור. הוא רואה בכך דרך לנקום בגרמנים על מה שעוללו לו ולמשפחתו. לכאורה, עוד דמות מקרית. אולם בסוף הספר מסתבר שאדם זה היה בן-דוד של אביה של מניה, אותו פגשה כבר בשובה לעיירה, והוא לא רצה להזדהות בפניה בשמו.

האפיזודה המזעזעת ביותר מומחשת לקורא בדמותה של "רחל" המתחזית ליהודיה חרדית. הופעתה של רייז'לה חשפה את דמותה האמיתית, את קצינת האס.אס. אלה, "שהייתה מכה את הנשים, קורבנותיה, מכות רצח, ומתעללת בהן. אלצה אותו לעמוד עירומות בשלג עד שקפאו למוות... יזרה בכל מי שנפלה באפיסת כוחות... עשרות נשים רצחה וביניהן את אחותה של רייז'לה" (עמ' 132). התחפשותה ליהודיה והצטרפותה ל"קיבוץ" מגלה לקורא תופעה, שהיתה מצויה אחר המלחמה, עת נחשפו כמה וכמה נאצים מתחזים.

הסתייגות מהרצף הכרונולוגי לצורך סיפור מאורע בעברם של הגיבורים, חושפות בפני הקורא את עולמם הפנימי. לדוגמא, אנו נתקלים בדמותו של פסח, אחד מחברי הקבוצה, טיפוס מריץ ופסמיסט המקטרג ורואה שחורות. בערב פסח, בעיצומן של ההכנות ל"סדר" במחנה, הכריז: "לי אין חלק בחוג שלכם!" (כמעט כאותו רשע שבהגדה...). את ההסבר לדברים אלה מספקת המחברת לקורא על ידי חזרה לאחור בסיפור הצלתו של פסח, עת הפך קבר אחים ונהדף למעמקי הבור מתחת לגופות ההרוגים. לבסוף זחל ויצא מגואל בדם ומצא מפלט בין הפרטיזנים ביער (עמ' 187). לאחר תיאור כזה לא יתמה הקורא על ההטחה כלפי שמיא שבפי ועל הערעור על

דרכי ההשגחה. דברים דומים לאלה עולים וחוזרים בספר בפי דמויות שוו המחברת אינה מציגה אותם בצורה פוגעת ומקבת. כנגד זה היא מצביה ההשפעה ההפוכה: יש מי שחוזר לקיים מצוות ולהאמין בה' דוקא מהאירועים בשואה, כגון אהרן ונסקה, המקיימים אורח חיים דתי. דמותו של פסח הופכת להיות מרכזית בעלילה, שכן הוא היחיד שנפגע הבריטים בים, בטפסו על התורן (עמ' 247). דוקא הוא, שנחשב חסין ונקור השלה עצמו שייגיע לארץ בריא ושלם, הוא היחיד שנפל בדרך לארץ והווה נושקים זה בזה, והטרנדיה בעבר רודפת אותו עד סופו. מה הגרמנים, השלמו הבריטים.

המסע לארץ ישראל - נפתולי הדומם

תיאור המסע בים של ספינת המעפילים, הוא אחד משיאיה של הצפיפות, הפחידים, הסערה האיומה שעמיקם השליח מן הארץ וחבריו בכבוד, ולבסוף תפישתם על ידי הבריטים ומותו של פסח - מעלים אור לשיאים. אולם כאן שוזרת המחברת תסבוכות לא צפויה. מתחילה סבר הקורא שמהם זוג ככל הזוגות שנוצרו בקרב החבורה. אט אט אנו נרמזים שיחסה אל דוד הם כיחסי אחות אל אחיה, ואילו הוא מדבר איתה במפורש על פגישתה של מניה עם עמיקם המפקד "הצבר" יצרת "משולש", שכן מרגישה מניה מהי אהבה. אך גם כאן אין הדברים פשוטים, שהרי "ארוסה" בקיבוץ שבארץ ישראל. דוד, שהיה מנהיג הקבוצה והתגל אחראי ונבון, נפגע מיחסה של מניה כלפיו, וברגע שפסח נהרג הוא נשאר למים כשהבריטים יודים לעברו, ואין יודעים מה גורלו.

הגירוש של האוניה מחיפה לקפריסין, והחיים במחנות הרחק מן הארץ, שוב בין מניה הפליטה ובין עמיקם הישראלי, אולם מתוך ידיעה ברורה ללא מוצא. רק עם בואם ארצה למחנה עתלית, מתגלה הטרנדיה: בקפריסיה איבד דוד את זכרונו, והוא נותר כדמות ללא זהות. הוא ניצל והובא אל מתגורר בקיבוץ, אך אינו זוכר דבר. מניה עומדת בפני דילמה: אם לעמיקם הקורא לה, או לחזור אל דוד ולטפל בו. והיא בוחרת בדרך האה צדקה אסתר שטרייט-וורצל שכינתה את הספר: "דומן לבני הנעורים" התסבוכת של העלילה והמותח בין הדמויות בחלקו השני של הספר שהספר היה נשאר בגדר של תיעוד ותיאור היסטורי של התקופה. שזרדר

דרכי החלטה. דברים זרמים לאלה עולים וחוזרים בספר בפי דמויות שונות, אך המחברת אינה מציגה אותם בצורה פוגעת ונוקבת. כנגד זה היא מצביעה על ההשפעה ההפוכה: יש מי שחוזר לקיים מצוות ולהאמין בה' דוקא כתוצאה מהאירועים בשואה, כגון אהרן וטסקה, המקיימים אורח חיים דתי.

דמותו של פסח הופכת להיות מרכזית בעלילה, שכן הוא היחיד שנפגע מיריית הבריטים בים, בטפסו על התווך (עמ' 247). דווקא הוא, שנחשב חסין נגד אש, והקורא תשלה עצמו שיגיע לארץ בריא ושלם, הוא היחיד שנפל בדרך לארץ. עבר והווה נשקים זה בזה, והטרגדיה בעבר ורדפת אותו עד סופו. מה שהחלו הגרמנים, השלימו הבריטים.

תמסע לארץ ישראל - נפתולי הדומן

תיאור המסע בים של ספינת המעפילים, הוא אחד משיאייה של העלילה. הצפיפות, הפחדים, הסערה האיומה שעמיקם השליח מן הארץ וחבריו עמדו בה בכבוד, ולבסוף תפישתם על ידי הבריטים ומוחו של פסח - מעלים את המתח לשיאים.

אולם כאן שוזרת המחברת תסבוכת לא צפויה. מתחילה סבר הקורא שמגיה ודוד הם ככל הזוגות שנוצרו בקרב החבורה. אט אט אנו נרמזים שיחסה של מגיה אל דוד הם ליחסי אחות אל אחיה, ואילו הוא מדבר איתה במפורש על חתונה. פגישתה של מגיה עם עמיקם המפקד "הצב" יוצרת "משולש", שכן רק עתה מרגישה מגיה מהי אהבה. אך גם כאן אין הדברים פשוטים, שהרי לעמיקם "ארוסה" בקיבוץ שבארץ ישראל. דוד, שהיה מנהיג הקבוצה והתגלה כאדם אחראי ונבון, נפגע מיחסה של מגיה כלפיו, וברגע שפסח נחרג הוא נשבר, קופץ למים כשהבריטים יורים לעברו, ואין יודעים מה גורלו.

הגורל של האוניה מחיפה לקפריסין, והחיים במחנות הרחק מן הארץ, מקרבים שוב בין מגיה הפליטה ובין עמיקם הישראלי, אולם מתוך ידיעה ברורה שהמצב ללא מוצא. רק עם בואם ארצה למחנה עתלית, מתגלה הטרגדיה: בקפיצתו לים איבד דוד את זכרונו, והוא נותר כדמות ללא חיות. הוא ניצל והזבא ארצה, אף מתגורר בקיבוץ, אך אינו זוכר דבר. מגיה עומדת בפני דילמה: אם ללכת אחר עמיקם הקורא לה, או לחזור אל דוד ולטפל בו. והיא בוחרת בדרך האחרונה.

צדקה אסתר שטרטייט-וורצל שכתבה את הספר: "דומן לבני הנעורים" אלמלא התסבוכת של העלילה והמתח בין הדמויות בחלקו השני של הספר, ייתכן שהספר היה נשאר בגדר של תיעוד ותיאור היסטורי של התקופה. שזירת העלילה

ריאת שמע", ומבחינת מדוד שיבוא לקחתה אחר המלחמה. ואכן מקיים הגבטחתו ומביאה לבית היתומים היהודי, והיא משתלבת בעלילה. גורלה לדים רבים בשואה.

שגל אנקה אף היא נמסר כאפיוזדה בעלילה. גורלה שונה מגורל ציטה, שכן אימה יולדתה המתפשת אחריה תפגוש בה ותכרינה על פי סימנים. אנו עדים להתכתחות הבת לאימה, ונגועייה על "משפחתה" הנוצריה, סרוף מפשיל הקרן.

אחרת מאפיינת את הילדים שגודלו כנוצרים במגזרים. תדיאיש, הנער שבבית היתומים, המתפלל עם חבריו בימי ראשון בנוסיה, בורה שוב שכן חוזר כעבור זמן, מסיר את הצלב ואף מקדש על היין בעל-פה בליל שפיציות אלה משלימות את התמונה על גורל הילדים אחרי המלחמה, יעליעות שונות של השיבה אל חיק היהדות, והקשיים הרבים שעברו על שלה.

משלבת אפיוזות שונות גם על גיבורים מבוגרים. אנו נתקלים בדמותו סדר היהודי המעורר סלדה, המגיע לגרמניה וסוחר בשוק השחור. הוא דוד דוד לנקום בגרמנים על מה שעוללו לו ולמשפחתו. לכאורה, עוד דמות שגה כבר בשובה לעיירה, והוא לא רצה להזדהות בפניה בשמו.

המזויצית ביותר מומחשת לקורא בדמותה של "רחל" המתחזת חרדית. הופעתה של רייזלה חשפה את דמותה האמיתית, את קצינת אלה, "שהיתה מכה את הנשים, קורבנותיה, מכות רצח, ומתעללת בהן. עירומות בשלג עד שקפאו למוות... ויורה בכל מי שנפלה כחות... עשרות נשים רצחה ובנינה את אחותה של רייזלה" (עמ' 132).

נתנה להודיה והצטרפותה ל"קיבוץ" מגלה לקורא תופעה, שהיתה מצויה עת נחשפו כמה וכמה נאצים מתחזים.

מהדפץ הפרדנולוגי לצורך סיפור מאורע בעיניהם של הגיבורים, חולפות דא את עולמם הפנימי. לדוגמא, אנו נתקלים בדמותו של פסח, אחד מחברי טיפוס מריר ופסטימיסט המקסרני והזאה שחורות. בערב פסח, בעיצומו של לילסדר" במחנה, הכריז: "על אין חלק בתג שלכם!" (כמעט כאותו רשע...) את החסבר לדברים אלה מספקת המחברת לקורא על ידי חזרה לאחור לבסוף חזל ויצא מנואל בדם ומצא מפלט בין הפרטיזנים בעיר (עמ' 187).

מאור כזה לא יחמה הקורא על ההטחה כלפי שמאי שבפי ועל העיטור על

אמות מידה להמלצותיהם של תלמידים קריאת ספר

פאת: ג. בלגסון א. לוי.

במחקר לספרות ילדים, תשנ"ד. נתבקשו התלמידים להשיב על השאלה:

"חברה/ שלך בקש /ה שתמליצי/ על ספר מעניין לקריאה,

ואתם חוצים להמליץ על ספר כלשהו, הנכם מתבקשים

לכתוב, מדוע כדאי לקרוא את הספר, מה מעניין בו,

מדוע אתם חושבים שהספר מתאים למבקש".

התלמידים הביאו כ-80 אמות-מידה להמלצותיהם, ציינו את שם הספר
מדוע כדאי לקרוא בו.

ההמלצות, כפי שנמסרו לחלוץ, הן בניסוחם של התלמידים, בשפתם. ואין
שלנו שום ניסיון לתקן משהו, לא בסגנון ולא בתוכן.

אמות המידה להמלצותיהם ונימוקיהם נתונים בלוח מס' 1.

יש בהמלצות נימוקים המשותפים לכל הגילים, אך אלה, כמובן מעטים מאו
יש המלצות משותפות לכיתות ד' ו', ויש המלצות המשותפות לוי וליו
המלצות מופנות לתלמידים באותה כיתה.

נמצאו גם 4 המלצות השותפות לד' ויוד, אך אין לדעתנו ליחס חשיבות
יכול להיות שתלמידי כיתה ו', פסחו על אמת-מידה זאת וניסחו אות
אחרת.

יש קריטריונים מעטים המקובלים על כל הגילאים.

כך למשל כולם ממליצים על ספר שהוא מותח. יש בנושא זה קונסנזוס
התלמידים מכיתה ד' וו יוד.

כמו כן כל התלמידים ממליצים על ספר שהוא "מתאים לגילנו", למ
הספר "לאהב עד מוות" מופיעה ההמלצה נושא מתאים בדין לגילנו".

מה שאפשר להסיק מן התשובות שלא כל הילדים הם בעלי אותו טעם
ובהתעניינות.

והעמקתה על ידי דמויות הנמשכות זו אל זו אך מנועות מלהגשים את מאווייהו,
מעצימה את המתחים ומשלבת את היסוד הטראגי. יש כאן עירוב של טראדיה
לאומית בטרנזיזיות אישיות לאין ספור, בבחינת החלק הבא להעיד על המכלול
השלם. כאילו אומרת לנו המחברת: גם אם הצליחו שברי אדם אלה להגיע לארץ,
אל המנוחה והנחלה לא הגיעו כולם.

ספר זה, המיועד לכיתות הגבוהות ומעלה, הצליח להחיות תקופה רוויה כאב
ודמעות, גיבורים נעלמים (בדויים כמובן), שמאורעות חייהם מייצגים רבים רבים
אחרים, גבורה המתבטאת במעשי יום-יום, ובעיקר: את מאבקו ההירואי של עם
ישראל בשונאיו, הן ברצחיה עממי באירופה, והן ברודפיץ הבריטיים בדוכו
למולדתו. התיאורים הבלתי אמצעיים וההפגשה עם אנשים חיים ונושמים,
סובלים ונאבקים, משאירה בלב הקוראים חוויית אמת המביאה להזדהות עמוקה.

הערות:

1. אסתר שטרייט-וורצל, שבעת המנועלים, כתר, 1995, עמ' 321.
2. אסתר שטרייט-וורצל, מן המצב, עמית, 1963 (מהדורה שנייה 1982).
3. אסתר שטרייט-וורצל, הבריחה, מסדה, 1973.
4. אסתר שטרייט-וורצל, תפילת הנזיר, עמית, 1994, עמ' 384.

אמות מידה להמלצותיהם של תלמידים על קריאת ספר

פאטי: ג. ברנסיין א. לוי.

במחקר לספרות ילדים, תשי"ד, נתבקשו התלמידים להשיב על השאלה:

"חבר/ה שלך בקיש /ה שתמליצי/ על ספר מעניין לקריאה, ואתם הוצים להמליץ על ספר כלשהו, הונם מתבקשים לכתוב, מדוע כדאי לקרוא את הספר, מה מעניין בו, מדוע אתם חושבים שהספר מתאים למבקש".

התלמידים הביאו כ-80 אמות-מידה להמלצותיהם, ציינו את שם הספר ופירוטו מדוע כדאי לקרוא בו.

ההמלצות, כפי שנומסרו להלן, הן בניסוחם של התלמידים, בשפתם. ואין ברשימה שלנו שום ניסיון לתקן משנה, לא בסגנון ולא בתוכן.

אמות המידה להמלצותיהם ונימוקיהם נתונים בלוח מס' 1. יש בהמלצות ונימוקים המשותפים לכל הגילים, אך אלה, כמובן מעטים מאד, ס"ה 5. יש המלצות משותפות לכיתות ד' ו'י, ויש המלצות המשותפות לוי' ולויד אך עיקר ההמלצות מופנות לתלמידים באותה כיתה.

נמצאו גם 4 המלצות השותפות לד' ויוד, אך אין לדעתנו לייחס חשיבות לכך. כי יכול להיות שתלמידי כיתה וו, פסחו על אמת-מידה זאת וניסחו אותן בצורה אחרת.

יש קריטריונים מעטים המקובלים על כל הגילאים.

כך למשל כולם ממליצים על ספר שהוא מותח. יש בנושא זה קונסנסוס לכך התלמידים מכיתה ד' וז' ויד.

כמו כן כל התלמידים ממליצים על ספר שהוא "מתאים לגילנו", למשל לגבי הספר "לאהב עד מוות" מופיעה ההמלצה נושא מתאים בדיוק לגילנו"¹ מה שאפשר להסיק מן התשובות שלא כל הילדים הם בעלי אותו טעם בקריאה ובהתעניינות.

ז' על ידי דמויות הנושכות זו אל זו אך מנועות מלהגשים את מאווייהו, את המתחים ומשלבת את היסוד הטראגי. יש כאן עירוב של טראגדיה בטרגדיית אישיות לאין ספור, בבחינת החלק הבא להיעיד על המכלול האיולי אומרת לנו המתחברת: גם אם הצליחו שברי אדם אלה להגיע לארץ, זהה והתחלה לא הגיעו כולם.

המיועד לכיתות הנבחרות ומעלה, הצליח להחיות תקופה רווייה כאב בורה המתבטאת במעשי יום-יום, ובעיקר: את מאבקו ההילדאי של עם השונאין, הן ברצחי עמנו באירופה, והן ברודפני הברזים בדרום התיאורים הבלתי אמצעיים וההפגשה עם אנשים חיים ונושמים, מנאבקים, משאירה בלב הקוראים חורייית אמת המביאה להזדהות עמוקה.

סרייט-ורצל, שבעת המנועלים, כתר, 1995, 321 עמ'.

סרייט-ורצל, מן המיציב, עמית, 1963 (מהדורה שנייה 1982).

סרייט-ורצל, הברחה, מסדה, 1973.

סרייט-ורצל, תפילת הנזיר, עמית, 1994, 384 עמ'.

הקריטריונים להמלצות על הספר

הקריטריון	ד	י	הקריטריון	ד	י
1 מעניין מדליק	+	+	41 מפחיד	+	+
2 מותח	+	+	42 השואה, תפיסת אייכמן, גיטו	+	+
3 צורת כתיבה	+	+	43 נעדים ונערות, חיי צעירים	+	+
4 הספר מלמד	+	+	44 אידיש, להימנע מסמים	+	+
5 על ילדים בגילנו	+	+	45 שמירה על הטבע, שלמות היער	+	+
6 דברי קדושה ומתח (ביד"ס ממ"ד)	+	+	46 התמכרות (מסטול)	+	+
7 ציורים יפים	+	+	47 חרם	+	+
8 טיולים	+	+	48 משפחה	+	+
9 הרפתקאות מסעות המון סכנות	+	+	49 גירושין, מנלה ומתיבשת	+	+
10 סיפור אמיתי למרות אכזבות	+	+	50 שם הספר	+	+
11 אהבת	+	+	51 עני, עשיר	+	+
12 חיות	+	+	52 חבורות נוער	+	+
13 תעלומות מסתוריות	+	+	53 יתום	+	+
14 צורת כתיבה	+	+	54 ג'ונגל והשרדות	+	+
15 דרמטי	+	+	55 תולדות ארצנו	+	+
16 מסקרן	+	+	56 מלחמת העולם / השנייה	+	+
17 מצחיקה	+	+	57 בת לשם שינוי, שרה גיבורת נילי	+	+
18 נורא יפה	+	+	58 החיאות השפה	+	+
19 מרתק	+	+	59 סוחט דמועות לאהוב עד...	+	+
20 מרגש	+	+	60 פנטזיות, אגדות	+	+
21 נהמך	+	+	61 ילד נכה	+	+
22 נהיגתי	+	+	62 יער / דד אחרת	+	+
23 דמיוני, מכשפות	+	+	63 שימושי : גיל ההתבגרות	+	+
24 נסיכים	+	+	64 מרד במבוגרים	+	+
25 תמונות יפות	+	+	65 המטרה משמשת מבוגרים	+	+
26 כתב גדול	+	+	66 מקסים	+	+
27 יפה קצת עצוב	+	+	67 מזדהה עם הנושא	+	+
28 קצת חכם, קצת ערמומי	+	+	68 שברתי, נוגע לכל אדם	+	+
29 מתנגלים מצחוק	+	+	69 מושך עד הסוף, בהתלה לא ברור	+	+
30 להתפוצץ מצחוק	+	+	70 בגידות	+	+
31 קצת טעם, קצת חכם, קצת ערמומי	+	+	71 בעיות בצבא, טייס	+	+
32 אני חושב שמתאים לה	+	+	72 גורם לחשוב על יחסך לחיים	+	+
33 כי היא אהבת כלבים	+	+	73 תככים והסוף הטוב	+	+
34 אהבת לכתב על סקטים	+	+	74 משפטי, משטרתי	+	+
35 שמחות	+	+	75 סודות מחיי האישיים (בן אמוץ)	+	+
36 ארצות ועמים בעולם, ימים, אמריקאים	+	+	76 שפה ברורה, לא כבדה	+	+
37 ספרי רגוע	+	+	77 שפה האטומי	+	+
38 מלחמות ואהבה שלום	+	+	78 הכור האטומי	+	+
39 אתיופים, רוסיים	+	+	79 ערבים	+	+
40 התבגרות	+	+	80 צבא	+	+

כשאנחנו מדרגים, מה אהוב עליהם, צריך להביא בחשבון שיש ה

אינדוידואליים.

הפיזור רב מאד, ואנו הייבים להתחשב בחוות דעת הקוראים הצעירים, באים לטפל בעידוד הקריאה. יש לתת את הדעת כשמחליטים לטפל במונחית, או בהחלטה לכלול ספר מסוים במבצע הספר המוזל, כי הפיזור אף בגילאים סמוכים.

בכל זאת יש מכנה משותף בכמה קריטריונים - לפי הטבלה מס' 1, נוחח שיש גם דעה אחידה פה ושם בכל הגילים.

וודאי יש דעה אחידה בכל קבוצת גיל. בבואנו לנתח את הנימוקים לקריטריונים נביא בחשבון שאין הקוראים מכל ככלים הטובים להערכת ספר. לעתים התלמידים אינם מבחינים בין מציאות בדיון, בעיקר בגילים הנמוכים. אך העקרונות המסתתרים מאחורי המדד הספרים, שהם אהבים וממליצים, ודאי נכונים, וכל המעריכים את הילדים צריכים להתחשב בהם.

פאול היינס (1) כותב: קריאתו של הילד קשורה לביקורת באופן מקרי למשל - אינם מעוניינים בכל פרט של אהבה סקסואלית, שמשמעמת משום שהם מחוץ להתנסות. הם יודעים שאהבה ונישואים הם שגורה של

של מבוגרים ואינם מטרדים מכך. הקריטריון מספר 11 בטבלה מאשר הנחה זאת כלומר ילדי כיתה הקריטריון מספר 12 מסוגלים להרגיש בכל: צער, מוות, קנאות, מעוניינים בנושא זה. אך הילדים מסוגלים להרגיש בכל: צער, מוות, קנאות, "הילד" אינו בשל לביקורת מנומקת, אבל תגובתו חשובה - לפעמים באדישות ועד טוב, ועד אנתוזיאזם. לפיכך אנו מציאים באמת-מידה "נורא יפה, מדליליטיוזיאזם

אם נתבונן בטבלה שלפנינו נמצא שילדי כיתה ד' מעריכים את המל תחושותיהם ולפי אינטואיציה שלהם, וקשה להם להביא הכחות בהמל ההמצאה - נורא יפה, נחמד, מדליק, נהיגתי, מרגש, אינה - אוביקטיבי אחד - הספר נורא יפה מדליק, ומהנה ומרגש - ובעיני השני - הספר אף אלה הן תגובות ספוטאניות, רגשיות, שאינן מבוססות על ניתוח עיוני אך יש מדדים שאפשר להעריכם יחסית כאובייקטיביים כגון: מותח, המון סכנות, דמיוני - אלה הן עובדות, אך ייתכן שהערכותיהן של עוב יחיו שונות בין קורא לקורא. כך, למשל יש המעריכים, שהמסופר מציאותי - וזה לא נכון. או למשל התגובות של ילדי כיתות ד' לגבי

1 & Literature, Virginia Heviland & Scott. Foreman & Comp. 1973 p.p. 408-414.

תקריטי ייחודיים להמלצות על חשפך

ד	ד	ד	ד
מפריח	מפריח	מפריח	מפריח
42 השואה, תפיסת אייכמן, גיטו	42 השואה, תפיסת אייכמן, גיטו	42 השואה, תפיסת אייכמן, גיטו	42 השואה, תפיסת אייכמן, גיטו
43 נערים ונערות, חיי צעירים	43 נערים ונערות, חיי צעירים	43 נערים ונערות, חיי צעירים	43 נערים ונערות, חיי צעירים
44 איילס, לזימנע מסמנים	44 איילס, לזימנע מסמנים	44 איילס, לזימנע מסמנים	44 איילס, לזימנע מסמנים
45 שמורה על הטען, שלמות היער	45 שמורה על הטען, שלמות היער	45 שמורה על הטען, שלמות היער	45 שמורה על הטען, שלמות היער
46 התמכרות (מססול)	46 התמכרות (מססול)	46 התמכרות (מססול)	46 התמכרות (מססול)
47 חרם	47 חרם	47 חרם	47 חרם
48 משפחה	48 משפחה	48 משפחה	48 משפחה
49 גרושין, מגלה ומתביישת	49 גרושין, מגלה ומתביישת	49 גרושין, מגלה ומתביישת	49 גרושין, מגלה ומתביישת
50 שם הספר	50 שם הספר	50 שם הספר	50 שם הספר
51 עני, עשיר	51 עני, עשיר	51 עני, עשיר	51 עני, עשיר
52 חבורות נער	52 חבורות נער	52 חבורות נער	52 חבורות נער
53 יתום	53 יתום	53 יתום	53 יתום
54 גונגל והישרדות	54 גונגל והישרדות	54 גונגל והישרדות	54 גונגל והישרדות
55 תולדות ארצנו	55 תולדות ארצנו	55 תולדות ארצנו	55 תולדות ארצנו
56 מלחמת העולם / השנייה	56 מלחמת העולם / השנייה	56 מלחמת העולם / השנייה	56 מלחמת העולם / השנייה
57 בת לשם יוני, שרה גבורת ניל	57 בת לשם יוני, שרה גבורת ניל	57 בת לשם יוני, שרה גבורת ניל	57 בת לשם יוני, שרה גבורת ניל
58 הולייאת השפה	58 הולייאת השפה	58 הולייאת השפה	58 הולייאת השפה
59 סוחט דמעות לאהוב ער...	59 סוחט דמעות לאהוב ער...	59 סוחט דמעות לאהוב ער...	59 סוחט דמעות לאהוב ער...
60 מסיציות, אודות	60 מסיציות, אודות	60 מסיציות, אודות	60 מסיציות, אודות
61 ילד נכה	61 ילד נכה	61 ילד נכה	61 ילד נכה
62 ישי / דת אחרת	62 ישי / דת אחרת	62 ישי / דת אחרת	62 ישי / דת אחרת
63 שמעון: גיל ההתבררות	63 שמעון: גיל ההתבררות	63 שמעון: גיל ההתבררות	63 שמעון: גיל ההתבררות
64 מרד במבורגים	64 מרד במבורגים	64 מרד במבורגים	64 מרד במבורגים
65 המטרה משמשת מבורגים	65 המטרה משמשת מבורגים	65 המטרה משמשת מבורגים	65 המטרה משמשת מבורגים
66 מקסים	66 מקסים	66 מקסים	66 מקסים
67 מודקה עם הנשוא	67 מודקה עם הנשוא	67 מודקה עם הנשוא	67 מודקה עם הנשוא
68 שירת, נוגע לכל אדם	68 שירת, נוגע לכל אדם	68 שירת, נוגע לכל אדם	68 שירת, נוגע לכל אדם
69 מושד ער הסוף, בחתולה לא בחור	69 מושד ער הסוף, בחתולה לא בחור	69 מושד ער הסוף, בחתולה לא בחור	69 מושד ער הסוף, בחתולה לא בחור
70 בגידות	70 בגידות	70 בגידות	70 בגידות
71 בעיות בצבא, טייס	71 בעיות בצבא, טייס	71 בעיות בצבא, טייס	71 בעיות בצבא, טייס
72 נגרה לחשוב על יחסך לחיים	72 נגרה לחשוב על יחסך לחיים	72 נגרה לחשוב על יחסך לחיים	72 נגרה לחשוב על יחסך לחיים
73 תככים והסוף חטוב	73 תככים והסוף חטוב	73 תככים והסוף חטוב	73 תככים והסוף חטוב
74 משפטי, משפחותי	74 משפטי, משפחותי	74 משפטי, משפחותי	74 משפטי, משפחותי
75 שדות מחייג האמשיים (בן אמון)	75 שדות מחייג האמשיים (בן אמון)	75 שדות מחייג האמשיים (בן אמון)	75 שדות מחייג האמשיים (בן אמון)
76 שפה מוחיימת, שפוחית וקלה	76 שפה מוחיימת, שפוחית וקלה	76 שפה מוחיימת, שפוחית וקלה	76 שפה מוחיימת, שפוחית וקלה
77 שפה בוררה לא כבדה	77 שפה בוררה לא כבדה	77 שפה בוררה לא כבדה	77 שפה בוררה לא כבדה
78 הכוח האטומי	78 הכוח האטומי	78 הכוח האטומי	78 הכוח האטומי
79 ערבים	79 ערבים	79 ערבים	79 ערבים
80 צבא	80 צבא	80 צבא	80 צבא
דיליק	דיליק	דיליק	דיליק
גיבה	גיבה	גיבה	גיבה
לגמל	לגמל	לגמל	לגמל
בגבלנ	בגבלנ	בגבלנ	בגבלנ
לישור ופתח (בילה"ס במ"ז)	לישור ופתח (בילה"ס במ"ז)	לישור ופתח (בילה"ס במ"ז)	לישור ופתח (בילה"ס במ"ז)
פנים	פנים	פנים	פנים
אות משעות המון סכנות	אות משעות המון סכנות	אות משעות המון סכנות	אות משעות המון סכנות
אמיתי למרות אכזבת	אמיתי למרות אכזבת	אמיתי למרות אכזבת	אמיתי למרות אכזבת
מסתורי	מסתורי	מסתורי	מסתורי
תחובה	תחובה	תחובה	תחובה
מכשפות	מכשפות	מכשפות	מכשפות
דלת	דלת	דלת	דלת
עצ עציב	עצ עציב	עצ עציב	עצ עציב
ללים מצחוק	ללים מצחוק	ללים מצחוק	ללים מצחוק
יצ מצחוק	יצ מצחוק	יצ מצחוק	יצ מצחוק
פשי, קצת חכם קצת ערמוני	פשי, קצת חכם קצת ערמוני	פשי, קצת חכם קצת ערמוני	פשי, קצת חכם קצת ערמוני
אוהבת כלבים	אוהבת כלבים	אוהבת כלבים	אוהבת כלבים
ם לה כי היא	ם לה כי היא	ם לה כי היא	ם לה כי היא
ג. לרבות על סקטים	ג. לרבות על סקטים	ג. לרבות על סקטים	ג. לרבות על סקטים
רת	רת	רת	רת
עמנים בעולם, פנים, אמריקאים	עמנים בעולם, פנים, אמריקאים	עמנים בעולם, פנים, אמריקאים	עמנים בעולם, פנים, אמריקאים
רנגיל	רנגיל	רנגיל	רנגיל
זות לאהובי שלום	זות לאהובי שלום	זות לאהובי שלום	זות לאהובי שלום
פנים, רוסים	פנים, רוסים	פנים, רוסים	פנים, רוסים
רות	רות	רות	רות

כשאנחנו מדרגים, מה אהוב עליהם, צריך להביא בחשבון שיש הבדלים אינדיבידואליים.

הפזור רב מאד, ואנו חייבים להתחשב בחוות דעת הקוראים הצעירים, כשאנו באים לטפל בעידוד הקריאה. יש לתת את הדעות כשמחלטים לטפל בקריאה מוחרזת, או בהחלטה לכלול ספר מסוים במבצע הספר המוזל, כי הפזור הוא רב אף בגילאים סמוכים.

בכל זאת יש מכנה משותף בכמה קריטריונים - לפי הטבלה מס' ג, נווכח לדעת שיש גם דעה אחידה פה ושם בכל הגילים.

וודאי יש דעה אחידה בכל קבוצת גיל.

בבואנו לנתח את הנימוקים לקריטריונים נביא בחשבון שאין הקוראים מצויידיים בכלים הטובים להערכת ספר. לעתים התלמידים אינם מבחינים בין מציאות לבין בדיון, בעיקר בגילים הנמוכים. אך העקרונות המסתתרים מאחורי המדדים של הספרים, שהם אוהבים וממליצים, ודאי נכונים, וכל המעריכים את ספרות הילדים צריכים להתחשב בהם.

פאול היינס (ג) כותב: קריאתו של הילד קשורה לביקורת באופן מקורי בלבד. למשל - אינם מעוניינים בכל פרט של אהבה סקסואלית, שמעשמת אותם, משום שהם מחוץ להתנסות. הם יודעים שאהבה נשואים הם שגרה של שגרה של מבורגים ואינם מוטרדים מכך.

הקריטריון מספר ג בטבלה מאשר הנחה זאת כלומר ילדי כיתה ד' אינם מעוניינים בנושא זה. אך הילדים מסוגלים להרגיש בכל: צער, מוות, קנאה וכדו'. "הילד" אינו בשל לביקורת מנומקת, אבל תגובתו חשובה - לפעמים באישידותו לספר ועד טוב, ועד אנתוזיאזיס". לפיכך אנו מוצגים באמת-מידה "נורא יפה, מדליק, מהנה". אם נתבונן בטבלה שלפנינו נמצא שילדי כיתה ד' מעריכים את הספר לפי תחושותיהם ולפי אינטואיציה שלהם, וקשה להם להביא הוכחות בהמלצותיהם. ההמלצה - נורא יפה, נחמד, מדליק, נהניתי, מרגש, אינה - אויבקיבית. בעיני אחד - הספר נורא יפה מדליק, ומהנה ומרגש - ובעיני השני - הספר אף משעמם. אלה הן תגובות ספוטאניות, רגשיות, שאינן מבוססות על ניתוח עיוני.

אך יש מדדים שאפשר להעריכם יחסית כאובייקטיביים כגון: מתי, תרומתאות, המון סכנות, דמוני - אלה הן עובדות, אך ייתכן שהערכתיהן של עבודות אלה יהיו שונות בין קורא לקורא. כך, למשל יש המעריכים, שהמסופר בהסמבה מציאותי - וזה לא נכון. או למשל, התגובות של ילדי כיתות ד' לגבי חומור, הן

1. Children & Literature, Virginia Heviland & Scott. Foreman & Comp. 1973 p.p. 408-414.

מיוחדות להם ואינו מופיעות כמעט בתגובות של כיתות זו וזו. ילדי ד' כותבים: "לדים אוהבים בדיונות מצחיקות, מתגלגלים מצחוק, להתפוצץ מצחוק", אלה תגובות המייחדות לאוכלוסיה זאת בלבד. נושא של איורים, ציורים ותמונות, ילדי כיתה ד' מביאים בחשבון את הציורים היפים, לתגובה זאת מצטרפים גם חלק של ילדי ו, אך הביטוי "תמונות יפות" הוא של ד' בלבד.

להלן מספר אמות מידה של התלמידים בהסתמכם על ספר או ספרים מסויימים.

הספר מלמד

בכל הגילים יש מוסכמה שהספר מלמד, ויש בו מוסר השכל.

כך כותב תלמיד בכיתה יוד: "הספר מעניין ויכול ללמד איך להתנהג בחיים, לא להגיע למצב שהגיעה הגיבורה (השבוע הארוך ביותר) "או: "כל בני נוער צריכים לקרוא וללמוד ממנו, נער מתמכר ומצליח להתגבר ולהבין טעותו, עמוק ומעורר מחשבה".

"ספר מקסים המספר על מחלת האיידס. היא נדבקת מחברה שמתאבדת, היא צריכה להתמודד ביחד עם משפחה, החברים והמכרים הנהפכים לעינים: (האיידס)". אפשר ללמוד שאסור לעשן, אסור להתעסק בסמים כי זה מסוכן ואפשר למות, גורם למשבר חברתי ע"י התדרדרות לסמים. (מסטול)"

"צריך רק להתחיל", תלמיד אחר מדבר על בני נוער איך להתמודד.

"אפשר ללמוד הרבה, מתמודדת עם הקשיים, מתפתחת"

"יעזור לכל לדה". "עונה על שאלותיך".

"מעניין, לומדים איך אפשר לשמור על הטבע והים".

"הספר מספר על אורח חיים טבעי, שיכול לקרות לכל אחד, (קירות שלא רואים)".

"זה מלמד איך להתמודד עם אתגרים אישיים בחיים." "מלמד להבחין בין טוב לרע" "מלמד להיות נקיים", "מלמד לקחים ודברי אמת".

"הספר מלמד את הקורא להרבה זמן".

"מלמד להיות נקיים, מעניין", מלמדים להבחין בין טוב לרע. (שלמה המלך והחכמת) (יפית הכלוכית)

התאמה לנטיה אינדיווידואלית

"אני חושבת שהספר מתאים לה, כי היא אוהבת כלבים".

"כדאי לה לקרוא, כי היא רוכבת על סקטים וזה עניין אותה" (נערת התיאור של מעיים נשפכים".

"מתאים לו, כי אני מכיר אותו 10 שנים".

"הסופרת כותבת בצורה יפה וצורה שמתאימה לגילנו".

"דבר שיכול לעניין אנשים שגרים באזורנו - הקמת יישובים בדרום מתא שלנו, גיל ההתבגרות, מצוקות בגילנו יתכן שיקרה גם לנו".

המתח בספר - אמת מידה להערכה חיובית

"בגלל המתח אני קוראת את הספר בשלמותו".

"מצחיק, עצוב, מרגש, מותח. יש בו הכול. ספר ארוך אבל לא שמים לב אותו צ'יק צ'ק".

(זול ורז) "מתחיל לקרוא ומושך עד הסוף, עניין אותי לשעות ושעות." "כ"רואים להפסיק לקרוא".

"מושך עד הסוף כיוון שבהתחלה פרטים לא ברורים".

השואה

ילדי כיתה ד' אינם ממליצים על ספר בנושא השואה.

הדבר אמנם מתמיה, משום שאין להרץ עניין זה שאין ספרים בנושא המתאימים לגיל זה. יש ספרים רבים מאוד שנושאים השואה ומתאימים כיתות ד'.

יש לשער שהתלמידים אינם גרויים במידה מספקת לקריאה בנושא זה, קריאת תגור למורה.

לעומת תלמידי כיתה ד' בני הכיתות זו וזו ממליצים על ספרים בנושא שיש הסתייגות אחת:

"מתאים למי שמתעניין בשואה". לגבי אותו ספר - "דמעות של אש".

בטוחה שזה יעניין כל אחד". (תלמידת כיתה יוד). משמע שתלמידי כית חושבים שנושא זה אינו תחום המעניין את כל התלמידים.

"אני חושבת שהספר מתאים לה, כי היא אוהבת כלבים".
"כדאי לה לקרוא, כי היא רוכבת על סקטים וזה יעניין אותה" (נערת הסקטים).
(פארק חירוק): "לא בטוח שהספר יתאים לכולם, מפני שזהו ספר אימה ממש, עם תאורים של מעיים נשפכים".

"מתאים לו, כי אני מכיר אותו 10 שנים".
"הסופרת כותבת בצורה יפה וצורה שמתאימה לגילנו".
"דבר שיכול לעניין אנשים שגרים באזורנו - הקמת יישובים בדרום מתאים לגיל שלנו, גיל ההתבגרות, מצוקות בגילנו יתכן שיקרה גם לנו".

המתח בספר - אמת מידה להערכה חיובית
"בגלל המתח אני קוראת את הספר בשלמותו".
"מצחיק, עצוב, מרגש, מותח. יש בו הכול. ספר ארוך אבל לא שמים לב. קוראים אותו צ'יק צ'יק".

(זויל ור) "מתחיל לקרוא ומושך עד הסוף, עניין אותי לשעות ושעות. ספר שלא רוצים להפסיק לקרוא".
"מושך עד הסוף כיוון שבהתחלה פרטים לא ברורים".

תשובות

ילדי כיתה ד' אינם ממליצים על ספר בנושא השואה.
הדבר אמנם מתמיה, משום שאין לתרץ עניין זה שאין ספרים בנושא השואה המתאימים לגיל זה. יש ספרים רבים מאוד שנושאים השואה ומתאימים לילדי כיתות ד'.

יש לשיער שהתלמידים אינם גרויים במידה מספקת לקריאה בנושא זה, ואולי זו קריאת הנגר למורה.
לעומת תלמידי כיתה ד' בני הכיתות זו וזויד ממליצים על ספרים בנושא זה, הגם שיש הסתייגות אחת:

"מתאים למי שמתעניין בשואה". לגבי אותו ספר - "דמעות של אש" - "אני לא בטוחה שזה יעניין כל אחד". (תלמידת כיתה יוד). משמע שתלמידי כיתה זו, וזויד, חושבים שנושא זה אינו תחום המעניין את כל התלמידים.

להם ואינן מופיעות כמעט בתגובות של כיתות זו וזויד. ילדי ד' כותבים: אוהבים בדיחות מצחיקות, מתגלגלים מצחוק, להתפוצץ מצחוק", אלה המהיחדות לאוכלוסיה זאת בלבד. נושא של אירוסים, צירים ותמונות, הן ד' מביאים בחשבון את הצירוף היפים, לתגובה זאת מצטרפים גם ילדי זו, אך הביטוי "תמונות יפות" הוא של ד' בלבד.

לפני

ללים יש מוסכמה שהספר מלמד ויש בו מוסר השכל.

תלמיד בכיתה יוד: "הספר מעניין ויכול ללמד איך להתנהג בחיים, לא מצב שהגיעה הגיבורה (השבוע הארוך ביותר) "אז: "כל בני נוער צריכים ללמוד ממנו, נער מתמכר ומצליח להתגבר ולהבין טעותו, עמוק ומעורר

היא מקסימים המספר על מחלת האיידס. היא נדבקת מחברה שמתאבדת, היא להלחמה בידח עם משפחתה, החברים והמכרים הנהפכים, לעוינים. "אפשר ללמוד שאסור לעשן, אסור להתעסק בסמים כי זה מסוכן לק להתחיל", תלמיד אחד מדבר על בני נוער איך להתמודד.

ללמוד הרבה, מתמודדת עם הקשיים, מתפתחת".
לכל ילדה". "עונה על שאלותיי".

לומדים איך אפשר לשמור על הטבע והים".

מספר על אורח חיים טבעי, שיכול לקרות לכל אחד, (קירות שלא מלמד את החרבה זמן", "מלמד להבחין בין טוב

להיות נקיים, מעניין", מלמדים להבחין בין טוב לרע. (שלמה המלך) (פיית הלכלוכית)

אלה שממליצים על ספרים בנושא השואה מנמקים שהספרים מיידעים על החיים בגיטו. התמודדות במצב הפוליטי, דרך ההימלטות, מרגש, אמית, מעלה מחשבות ודימושים, עלבון ליהודים.

"כל אחד צריך לדעת מה היה בתקופת השואה".

(החיים בגיטו) - "ספר אמיתי, לאלה שמתעניינים בתקופת השואה".

מעניין, המפליצים מציינים כמעט כולם: לאלה שמתעניינים בתקופת השואה, הם איפוא, מניחים שאין זה נושא שמעניין את כולם, אלא קבוצה נבחרת, בלבד וגם לקריטריון זה צריך לתת את הדעת.

(ולפי ההמלצות - "ילדים קטנים יכולים להישרד". (מוכרי הסיגריות).)

אתגרי

תלמודי כיתה זו ויוד מתייחסים הרבה לנושא האהבה.

הם מנתחים את הספרים: המאהב, לאהוב עד מוות, האחות יעל, לב פואי, הם ממליצים כי יש בהם: "הרבה קטעים יפים, רומן יפה, קטעים מעניינים, מסתורי, אהבה לא אפשרית, יפהפה עם תוכן ואקשן, אישה שהתאהבה באדם שעזב אותה כשהיא בהריון".

"סיפור אהבה בין שני צעירים על חיים אמיתיים טובים ורעים, מתאים לנערוֹת בגיל התבגרות, מכתבי אהבה מעניינים - ממליצה לקרוא ולהתרשם, מרגש, ידידות, אהבה מביאה לידי דמעות בעיניים".

(עוד שנפגש שנית) - מעין אגדה. אשה שבורחת מהבית עם מאהבה, נעשית מפורסמת ומתחנת עם אדם מכובד, ושוכחת את הקטע של הבדיחה.

("ציפורים מתות בסתר") - ספר המכל אהבה, שינאה, קינאה ומתח. מקסים, רגשי, עלילה מרתקת, דמויות מעניינות. ולצד נושא אהבה ממליצים על ספר שנושאו גירושין.

2 - ממלצות

"תולדות ארצנו", ארגונים - הגנה, אצל, לחי, (אהבה בפרדסים) חוץ מהרפתקאות, אהבותיהם".

"יומן מלחמה פרטי" - "ילדים בגילנו" (זו) "איך להיות במלחמה, מה צדיכים לעשות, לא להילחץ, להמשיך בחיים רגילים, על התרגשות מרגיש שמתאהב (ראה אהבה) מרשים, מותח, קצת מציאות, הרפתקה מותח, ומספר על תקופה קשה בארץ, ילדים שבקושי שורדים, אבל הם חבורה ויוצאים למבצעים".

"שרה גיבורת נילי" - "מעניין, אם אתה מתחיל לקרוא זה מושך עד התי פדקים שמחים ועלזים - אני ממליץ. מעבירה מידע לאנגלים. אני אוה ריגול. ממש מעניין, ספר הרפתקה מתח, הצלת מדינה, עצוב, הרבה מתגברת על קשיים. זהו ספר שהגיבורה היא בת לשם שינוי".

"הבכור לבית אבי" - "מילדות עד בגרות. החיאת השפה"
"גיא אונז" - "מרחיב את הידע על התקופה לפני קום המדינה, לא סה מוסיף גם עניין".

כפי שציינתי הפיזור רב מאד, ההמלצות נוגעות לכל תחומי החיים בהווה יש המלצות לקריאה על מלחמת העולם השנייה - כגון "אי הילדים" הגי "דרכי החיים בג'ונגל והישרדות. או בהסתמכם על הספר "התחנה טהון", "מימי מלחמת העולם השנייה, מעניין כי יש שם דברים שעוזרים לש באמת היה במלחמת העולם השנייה".

יש ממליצים על הייחס לילד נכה - "אור ואלכסנדרה", יש ממליצים ע לערבים כגון נאדיה: הסדר עוסק בציונות ובשנאה בין יהודים וערבים ויש בודדים שממליצים בנושא דת, כגון: ישו - למרות שמדובר בדת אחר סיפורי ירושלים, יש בו דברי קדושה ומתח, סיפורים מרתקים, חלק מן ה יש הממליצים על ספר הרפתקאות: החמישייה השישית, השביעית חסמבה, ג'ינג'י, יד הנפץ, "בגלל המתח אני קוראת את הספר בשלמותו", אלה יש גם הנמקה נוספת: "למי שאהב לשקוע בחלומות ובפנטזיה".

לא מעט תלמידים מתייחסים למרד נגד הגדולים.
נושאים אקטואליים אינם זרים לתלמידינו.
אלכס כבר לא עולה חדש - "מסקרן, ולמדתי איך לקבל אותו כשבא לכ חדש".

"מאד יפה, מסופר על מאבק להכנס לחברה, ויש תמיד חברים טובים שיע בעיות של עולים חדשים ועל כל הפתרונות שמוצאים בסוף". "שבועת עצוב על האתופים, סיפור מאד יפה".

"יומן מלחמה פרטי" - "לילדים בגילנו" (זו) "איך להיות במלחמה, מה אנחנו צריכים לעשות, לא להילחץ, להמשיך בחיים רגילים, על התנגשות בשאתה מרגיש שמתאהב (ראה אהבה) מרשים, מותח, קצת מציאות, הרפתקה גדולה. מותח, ומספר על תקופה קשה בארץ, ילדים שבקושי שורדים, אבל הם מקימים חבורה ויוצאים למבצעים".

"שרה גיברת נילי" - "מעניין, אם אתה מתחיל לקרוא זה מושך עד הסוף. יש פרקים שמחים ולילדים - אני ממליץ. מעבירה מידע לאנגלים. אני אוהב ספרי ריגול. ממש מעניין, ספר הרפתקה מתח, הצלת מדינה, עיצוב, הרבה הנאה מתבררת על קשיים. זהו ספר שהגיבורה היא בת לשם שינוי".
"הבכור לבית אבי" - "מילדות עד בגרות, החיאת השפה".
"גיא אורי" - "מרחיב את הידע על התקופה לפני קום המדינה, לא סתם רקע, מוסיף גם עניין".

כפי שצינתי הפיזור רב מאד, ההמלצות נוגעות לכל תחומי החיים בהווה ובעבר. יש המלצות לקריאה על מלחמת העולם השנייה - כגון "אי הילדים" הנמוק הוא "דרכי החיים בגזנגל והישרדות. או בהסתמכם על הספר "התחנה סחרן", הנימוק: "מימי מלחמת העולם השנייה, מעניין כי יש שם דברים שעוזרים לשאר, מה באמת היה במלחמת העולם השנייה".

יש ממליצים על הייחס לילד נכה - "אור ואלכסנדרה", יש ממליצים על יחסו לערבים כגון נאדיה: הסדד עוסק בציונות ובשנאה בין יהודים וערבים.
ויש בודדים שממליצים בנושא דת, כגון: ישן - למרות שמדובר בדת אחרת" בספר סיפורי ירושלים. יש בו דברי קדושה ומתח, סיפורים מרתקים, חלק מן הגמרא.

יש הממליצים על ספר הרפתקאות: החמישיה השישית השביעיה הסודית (חסמבה, גינז'י, יד הנפץ, בגלל המחח אני קוראת את הספר בשלמותו", לספרים אלה יש גם הנמקה נוספת: "למי שאהב לשקוע בחלומות ובפנטזיה".
לא מעט תלמידים מתייחסים למרד נגד הגדולים.

נושאים אקטואליים אינם זרים לתלמידנו.
אלכס כבר לא עולה חדש - "מסקרן, ולמדתי איך לקבל אותו כשבא לכיתה עולה חדש".

"מאד יפה, מסופר על מאבק להכנס לחברה, ויש תמיד חברים טובים שעוזרים על "בעיית של עולים חדישים ועל כל הפחדונות שמוצאים בסוף" "שבועת האדום" - "עצוב על האתיופים, סיפור מאד יפה".

ליצים על ספרים בנושא השואה מנמקים שהספרים מיידעים על החיים מודדות במצב הפוליטי, דרך ההימלסות, מרגש, אמיתי, מעלה מחשבות עלבון ליחודים.

צריך לדעת מה היה בתקופת השואה".
צריך לדעת, "ספר אמיתי, לאלה שמתעניינים בתקופת השואה".
הם ייחיים שאין זה נושא שמעניין את כולם, אלא קבוצה נבחרת, בלבד וגם צריך לרת את הדעת.
"ילדים קטנים יכולים ליהשרד" (מוכרי הסינריות).

ציתה זו ויוד מתייחסים הרבה לנושא האהבה.

חיים את הספרים: המאהב, לאהוב עד מות, האחות יעל, לב פראי. הם כי יש בהם: "הרבה קטעים יפים, רומן יפה, קטעים מעניינים, מסתורי, אפשיית, נפתח עם תוכן ואקשן, אישה שהתאהבה באדם שעזב אותה".

אהבה בין שני צעירים על חיים אמיתיים טובים ורעים, מתאים לעשרות בגרות, מכתבי אהבה מעניינים - ממליצה לקרוא ולהתרשם, "מרגש, אהבה מביאה לידי דמעות בעיניים".

פגש שנייה" - מעין אנדה. אשה שבורחת מהבית עם מאהבה, נעשית דת ומתחנת עם אדם מכובד, ושוכחת את הקטע של הבריחה.
ם מתות בסתר" - ספר המכיל אהבה, שינאה, קינאה ומתח. מקסים, לללה מרתקת, דמויות מעניינות. ולצד נושא אהבה ממליצים על ספר גירשין.

נוצרת

חוקי (אהבה בפרדסים) חוקי
"ארגונים" "הגנה, אציל, לה"י, (אהבה בפרדסים) חוקי
האות, אהבותיהם".

עאת: ירדנה הדס וזיגה דינאלי

מצוא

על מדף הספרים של הילד מצויים ספרים רבים, הקרויים על שם תכונתם המרכזית של גיבוריהם. כוהי כל סידרת ה"מר"ים, המפורז מכפר או"ר" של לאה גולדברג ואחרים. יש שהשם אינו אלא צרוף שמו הפרטי של הגיבור לתכונתו העיקרית או לכינוי המזהה אותה (כגון: "הושע הפרוע"² סידרלה - Cinder-Ella כלומר: אלה המלוכלכת, ברמן, וכו'). יש ששמו של הספר מכיל את מהותו של הגיבור בלבד, והוא בעצם חסר "תועדת זהות", כגון: "הנסיך הקטן"³. ויש ששמותיהם של הגבורים מעידים על עמדתם היסודית כלפי החברה ומוסכמותיה, המשפיעות עליהם. כוהו "דוקא כן ואי אפשר", סיפורה המחרוז של גידה הראל.⁴

לענין זה: כשעמדת הגיבור משתנה או כשמצבו נהפך, חל לא פעם שינוי ב"שמות" או בכינוי הנלווה לשם. למשל: "דוקא כן" נהפך ל"כ" ו"אי אפשר" נעשה "אפשר" (ג. הראל). נודית זרחי מעניקה לגיבורתה האינדיבידואליסטית את השם, שאינו מצוי במציאות: "מפלה".⁵ חשוב שבפתח העיסוק ביצירה - ובמיוחד בכזו העוסקת ביוצר עצמו

כך גם על הספר יש ילדים המתחייחים להווי החיים היומיומי, וממליצים

בחימויות על ספרים מסוג זה כגון: "אליפים" מתחייח לנוער בכל מיני אהבות מרובות, התלבטויות והחלטות בין נערים ונערות.

או "הקין של אביה" - "יפה, מעניין מאוד מרתק, מספרים על חיים בלי אמא, נוגע ללב, עצוב, אמא של אביה גוזרת את שערותיה כי גילתה כינים. סוג של ספר עצוב".

וכן גם בהמלצותיהם לספר "שחר" - "ילדותו התברורתו, קשיים רבים שעבר בחייו, הפרידה, דיסקליה, מלחמות ישראל, ספר נוגע ללב על ילדים יתומים ועניים".

התלמידים שמים לב לתופעות במשפחה: "ברחה מסבתא, מרגש, ילד עם קשיים; מצליח להתקדם, איך סטה מהרגליו במשפחה מאומצת. ילד בגילנו מתגבר, אביו בבית-הסוהר". בכתה יוד ממליצים על הספר (פאדק הורה) העוסק בניסויים לא מבוקרים בהנדסה גנטית. אך הממליץ מוסיף: "לא בטוח שהספר יתאים לכולם, מפני שזוהו ספר אימה ממש עם תיאורים של מעיים נשפכים".

ויש גם המתעניינים בסודות מחייו האישיים של גיבוריהם לדוגמא: דן בן-אמון.

יש גם תלמידים מתחכמים:

"לא אגלה לכם - תקראו";

"אם תרצו לדעת - קראו";

"תקראי לבדך";

"לא אוכל לענות, כי אני מאמינה שכל אחד צריך לקרוא ספר לפי תחום העניין שלו".

ומתחכם ידען כותב: כשאני שומע שם הספר - אני כבר יודע שהספר מעניין. ויש גם הדרכה לעידוד הקריאה: נתתי את הספר לילדים שלא קראו בכלל - הם קראו ונהנו.

לתשומת לב המחנכים :

כדאי לשים לב, שבבי"ס מסויים הספרים המומלצים של תלמידי יוד ברובם

תגום ואין המלצות לספרים הפופולריים המקוריים.

ובאותו בי"ס רק מחצית התלמידים, 15 מתוך 30, הביאו המלצות ומחציתם התעלמו, אם מתוך התנשאות, שאינם מתחייחים למה שנתבקשו להשיב בשאלון, או מתוך זלזול לבקשה.

א. החלוגה והנפלה

המשל בגרסאותיו השונות מ הנצחון ואת זכות המלה לנפלה העמלנית. "ידידנו ש"כל ימי-הקיק שר", נוח וקופא מקור בבוא החרף אינה מוכנה להעניק לו משמעות שאגדה כל הקיק. היא פו האמן הדעב באמרי מוסרתי יצרנית, עניינית וצדקנית.

כותרות ומרות, ויצר ויצירה - בספרות הילדים

עארת: ירדנה רזים וזינר דניאלי⁵

מבוא

- יעמוד המתוך, או המספר, על עניין השם, ויבקש מן הילד הקורא (או המאזין) לנסות לצפות מראש במה תעסוק היצירה.

נחרכו בשליש יצירת, שעניין - היצר וסביבתו. נאזכר יצירות נוספות לשם הרהרה וביסוס דבריו, שכן, במרבית היצירות העוסקות ביצר, אין ההברה מעניקה לו את האקלים הסביבתי הנוחין והראוי לו.

היצירות שבחרנו בהן מתאימות לגיל הרך, והן:

"החרגול והמלה" - לה פונטיין - משל.
"דוקא כן ואי אפשר" - נירה הראל - סיפור מחורז.

"הצפור פמפלה" - נורית זרחי - שיר⁶.

א. תחרוגול והמלה

המשל בנרסאותיו השונות מעניק את הנוחון ואת זכות המלה האחרונה לנמלה העמלנית. "לידנו הצרצר", ש"ל ימי-הקיץ שר", נותר רעב וקופא מקור בבוא החורף. הנמלה אינה מוכנה להעניק לו פשה ממה שאגדה היא פוטרת את האמן הרעב באמרי מוסר והטפה יצרנית, עניינית וצדקנית.

על מודף הספרים של הילד מצויים ספרים רבים, הקרויים על שם תכונתם המרכזית של גיבוריהם. כוחי כל סידרת ה"מ"ים, "המפוזר מכפר אז"י" של לאה גולדברג ואחרים.

יש שהשם אינו אלא צדוף שמו הפטיש של הגיבור לתכונתו העיקרית או לכינויו המזהה אותה (כגון: "הזשע הפרוע"² סינדללה - Cinder-Ella כלומר: אלה המלוכלכת, ברמץ, וכו').

יש ששמו של הספר מכיל את מהותו של הגיבור בלבד, והוא בעצם חסר "תעודת זכות", כגון: "הנסיך הקטן"³. ויש ששמותיהם של הגבורים מעידים על עמדתם היסודית כלפי ההברה ומוסכמותיה, המשפיעות עליהם. כזה "דוקא כן ואי אפשר", סיפורה המחורז של נירה הראל⁴.

לעניין זה: כשעמדת הגיבור משתנה או כשמצבו נהפך, חל לא פעם שינוי ב"שמות" או בכינוי הנלווה לשם. למשל "דוקא כן" נהפך לכן ואי אפשר" נעשה "אפשר" (ג. הראל). נורית זרחי מעניקה לגיבורתה האינדיבידואליסטית את השם, שאינו מצוי במציאות: "פמפלה"⁵. חשוב שבפחת העיסוק ביצירה - ובמיוחד בכזו העוסקת ביצר עצמו

ל הספר יש ילדים המתייחסים להווי החיים היומיומי, וממלצים על ספרים מסוג זה כגון:

"מתניחם לנוער בכל מיני אהבות מרובות, התלבטויות והחלטות בין יריות".

של אביה" - "יפה, מעניין מאוד מרחק, מספרים על חיים בלי אמא, נוגע ב, אמא של אביה גוררת את שערוותיה כי גילתה כינים. סוג של ספר ההמצאותיהם לספר "שחר" - "ילדותו התגברתו, קשיים רבים שעבר ויזדה, דיסקלטיה, מלהמות ישראל, ספר נוגע ללב על ילדים יתומים

ש שמים לב לתופעות במשפחה: "בריתה מסבחת, מרגש, ילד עם קשיים, חתקים, איך טטה מהרגלי במשפחה מאומצת. ילד בגילנו מתגבר, אביו וזה". בכתה יוד ממלצים על הספר (פארק הירוק) העוסק בניסויים לא בהנדסה גנטית. אך הממלץ מוסיף: "לא בטוח שהספר יתאים לכולם, וזו ספר אימה ממש עם תיאורים של מיעים נשפכים".

מתעניינים בסודות מחייו האישיים של גיבוריהם לדוגמא: דן בן-אמין. ללמידים מתחכמים:

ל כם - תקראו!
ו ליעת - קראו!
גברד",

ל לענות, כי אני מאמינה שכל אחד צריך לקרוא ספר לפי תחום העניין שלו.
ל המתחכים:
יים לב, שבב"ס מסויים הספרים המומלצים של תלמידי יוד ברובם יוצן המלצות לספרים הפופולריים המקוריים.
ס"ס"י רק מתצית התלמידים, 15 מתוך 30, הביאו המלצות ומחציתם אם מתוך התנשאות, שאינם מתייחסים למה שנתבקשו להשיב בשאלון, ולזול לבקשה.

שני הגיבורים שלנו (דוקא אפשר) גרים בכפר אחד, וביספורנו בזה אחד זה, כשלא שיתאחד הוא אי-אפשר, (שידע לשיר, אהב לרקוד, ה שירים יפים מאוד; סיפור ב וגם כתב, / אפילו לצייר אותה

אנשי הכפר אינם שבעי התושב הזה, כי לטעמם אי ומהווה "דוגמה רעה" לילדים כמותה מפלה, הוא חש שאינה לחיות כך הלאה, אך בשונה הוא שומר על עצמיותו - ו עוזב את הכפר (הנושם לרוחו אך דוקא אז מתעוררת בכ חדשה: אינדיבידואליסט מתבלט בכפר. זהו איש א העוסק בפילוסופיה לאחר ואינו משתתף בחיי החברה ל כינוי של הפילוסוף הוא "ד אנשי הכפר מטיחים בו: ("אתה פשוט תולעת של ס זה מזיק לאחרים").

הם אינם מפרטים כיצד מ שונותו, אך הם מציקים ל לעזיבתו.

הוא בטלן גמור, אך השוני שבינו לבין שכניו-ידידיו אינו מטרד איש, יתר על כן -

"ולא רק אנתוני,
כל רחוב שמגר
שמתים

כשהודו שמחה שר"¹⁰.

ע. הלל אינו מנסה לחנכנו לאהבת משוררים, לקבלת-השונה או לסובלנות. הוא יוצר מצב. תמונת המצב הזה היא הדוברת אלנו ויוצרת בנו הזדהות עם היוצר ושכניו היצרנים.

ע. הלל אינו מספר עלילה. הוא יוצר אורה, אורה של שמחה, הנאה, חיים טובים, אידיאליים. הדובר (הילד) אוהב את דודו ומקבל בהנאה ובהומור את שינויותיו. אין היצירה כל מימד של בקורת.

המחנכים עשויים להפיק הנאה מרובה מהגשת שתי היצירות הללו, זו בצד זו, כשבאחת אנו קולטים את הציור בקבלת הזולת, ב"חיה ותן לחיות", ובאחרת אנו נהנים מהדו-קיום בשלום שבין יצירה ויוצרות. בחברה טובה באמת מעניק כל אחד לזולתו, ואיש איש מקבל מאחרים ויוצא נשכר. כל אחד נשאר כפי שהוא, "נשאר ממנו הכל" - אם נשתמש במשפט הסיום של "הצפור מפלה".

3. הציפור מפלה⁹

מפלה היא צפור, שאינה ביולוגית וכולה שירה, סקרנות, תאוות חיים, יצריות, האופי והמנהגים שלה מפריעים לסביבה, שבעים אינה ניזוקה מהם כלל.

הרשעות הקיבוצית (או - חוסר הנכונות לקבל את השונות כזכותו של הפרט, גם אם אינה מזיקה לזולת) גורמת לשינוקה היצרתי של מפלה, המנסה להתאים עצמה לדרושותי הבלתי צודקות של הכלל. היא מאבדת מרצון את זהותה, את סקרנותה, את הצורך לשיר "לא נשאר ממנה כלום".

נורית זרחי, משוררת אינדיבידואלית ומקורית מאוד, אינה "מספקת" לקוראיה הקטנים "סופים טובים". היא גם אינה מכתובה עמדות. אשמת החברה (בשיתוקה - מרצון או ב"התאבדותה" היצרית של מפלה) מרומזת בלבד ("הרגישה הציפור מפלה / שאי-אפשר לחיות כך הלאה". מי גרם לה להרגיש כך? כיצד גרמו לה זאת? כל אלה הן שאלות, שהקורא משיב עליהן לעצמו, בעצמו).

לעומתה, יוצר ע. הלל דמות "מפלית" אנושית מקסימה, הלא הוא הודו שמחה, הגור בבית-קומות. דירתו בקומה הששית. שכניו כולם עמלים יצרנים: חיים הסנדלר, אפרים הספר, בן הנגר, הרופא, משה האופה. כולם מחבבים את דוד שמחה, שלכאורה

"מה עשית כל הקוץ עת מילאתי את הבית?"
וכן:

"שירת? אז במקום לאכול קום וצא נא במחול..."

הממשל אינו מסתפק בדברי הנמלה, אלא "מתפצב לצדה" באמרו ש"מי שסרח לפני שבת / הוא יאכל ביום שבת".⁷

כאן המקום להזכיר, כי דוקא בגן-הילדים הושמעה ועדיין מושמעת גירסה מרוכזת של המשל.⁸ גירסה זו מספקת סוף טוב לסיפור הדידאקטי: החוב המסכן והעווב מוזמן ע"י הנמלים לטעוד עמו ולהתחמם בקנו:

"...וכברוהו ככל טוב.

התעווד, קם הקגב,

הוציא את פטרו ונאו.

והיה זה שיר הלל לנמלים,

והיה זה שיר שבח לעמלים:

הקשיבו הנמלים, החלו להבין:

צרו עקשיו גם לחוב מקום להכין,

גם הוא חשוב, גם הוא נחוץ,

בגל זמרו הוא הרוץ..."

יבדה זה של בלה הוא בבחינת תופעה שולית, אך מבורכת. ראוייה לציון העובדה, שהספר ראה אור בשנת תש"ד, כשערך הייצור הועלה על נס, כפי שנועשה מאז ראשית ההתיישבות בארץ, בעוד שהיצירה האמנותית לא עמדה בראש מעייניו של סדר העדיפויות החברתי.

ג. "דוקא פן יאזי אפשי" ז

שני הגיבורים שלנו (דוקא בן ואי אפשי) גרים בכפר אחד, ומופיעים בסיפורנו בזה אחר זה, כשלא מדומה כל קשר ביניהם בראשית העלילה. האחד הוא אי-אפשי,

(שידע לשוין, אהב לרקוד, המציא שירים וסיים מאוור; סיפר בדיחות וגם כתב, / אפילו לציון אהב").

אנשי הכפר אינם שבעי נחת מן התושב הזה, כי לטעמם אינו עובד, ומחוה "דוגמה רעה" לילדים ולנוער. כאותה פמפלה, הוא חש שאי אפשר לחיות כך הלאה, אך בשונה ממנה - הוא שומר על עצמותו - ולשם כך, עוזב את הכפר (הנושם לרוחה).

אך דוקא אז מתעוררת בכפר בעיה חדשה: אינדיבידואליטי חדש מתבלט בכפר. זהו איש אשכולות, העוסק בפלסופיה לאחר העבודה ואינו משתתף בחיי החברה של הכפר. כינויו של הפילוסוף הוא "דוקא בן". אנשי הכפר מטיחים בו:

"אתה פשוט תולעת של ספרים, / זה מזיק לאחרים".

הם אינם מפרטים כיצד מזיקה להם שנותו, אך הם מציינים לו ומזמינים לעזיבתו.

הוא בטלן גמור, אך השוני שבינו לבין שכניו-ידידיו אינו מטריד איש, יחדה על בן -

"ולא רק אנתון, -
פל רחוב שממן
שמתים
פשתוד שמקה שר"ס

ע. הלל אינו מנסה להנבט לאהבת משוררים, לקבלת-השונה או לטובלות. הוא יוצר מצב. תמונת המצב הזה היא הדוברת אלינו ויצרת בנן הדחות עם היוצר ושכניו היצרנים.

ע. הלל אינו מספר עלילה. הוא יוצר אורה, אורה של שמחה, הנאה, חיים טובים, אידיאלים. הדובר (הילד) אהב את דודו ומקבל בהנאה ובהתמור את שגינותו. אין היצירה כל מימד של בקורת.

המתוכנים עשויים להפיק הנאה מדוברה מהגשת שתי היצירות הללו, זו בצד זו, כשבאות את קולטים את הצורך בקבלת הזולת, ב"חיה ותן לחיות", ובאחרת את נהנים מהדו-קיום בשלום שבין יצירה ויצרנות. בחברה טובה באמת מעניק כל אחד לזולתו, ואיש-איש מקבל מאחרים ויצא נשכר. כל אחד נשאר כפי שהוא, "נשאר ממנו הכל" - אם נשתמש במשפט הסיקים של "הצפור פמפלה".

ב. העצירה פמפלה⁹

פמפלה היא צפור, שאינה בילגונגית וכולה שירה, סקרנות, תאוות חיים, יצירת, האופי והמנהגים שלה מפורטים לסביבה, שבעצם אינה ניזוקה מהם כלל.

הרשעות הקיבוצית (או - חוסר הנכונות לקבל את השונות כזכותו של הפרט, גם אם אינה מזיקה לזולת) גורמת לשיחיתוקה היצרתי של פמפלה, המנסה להתאים עצמה לדרשיותו הבלתי צודקת של הכלל. היא מאבדת מרצון את זכותה, את סקרנותה, את הצורך לשיר "לא נשאר ממנה כלום".

נורית זרחי, משוררת אינדיבידואלית אלסטית ומקורית מאוד, אינה "מספקת" לקוראיה הקטנים "סופים טובים". היא גם אינה מכתובה עמדות אשמות החברה (בשיחיתוק - מרצון או ב"התאבדותה" היצרית של פמפלה) מרומות בלבד ("הרגישה הצילפור פמפלה / שאי-אפשר לחיות כך הלאה". מי גרם לה להרגיש כך? כיצד גרמו לה זאת? כל אלה הן שאלות, שהקורא משיב עליהן לעצמו, בעצמו).

לעומתה, יוצר ע. הלל דמות "פמפלה" אנושית מקסימה, הלא הוא הילד שמחה, הנג בבית-קומות. ילדותו בקומה הששית. שכניו כולם עמלים יצרניים: חיים הסנדלר, אפרים הספר, בן הנגר, חרופא, משה האופת. כולם מתבטאים את דוד שמחה, שלכלאורא

שחיות כל הקיץ עת מילאתי
זית?¹⁰

זא במקום לאטל
צא וא כחול"...

אינו מפתח בדברי הנמלה,
יציג לצדה" באמרו ש"מי
הוא יאכל ביום

להזכיר, כי דוקא
הושמעה ועדיין
גירסה מרוככת של
גירסה זו מספקת סוף טוב
הדיאקטי: החגב המסכן
הנמלים לסעד
ותחם בקתן:

דוחו ככל טוב.
ד, קם החגב,
את פתו ונגן.
ה שיר הלל לנמלים,
ה שיר שכתב לעמלים:
ה הנמלים, החלו להקבין:
ה קשיו גם לחגב מקום להקין,
א חשוב, גם הוא נחניץ,
קר הוא חרניץ"...

ד של בלה הוא בבחינת
אך מבורכת. ראיה
שהספר ראה אור
ד, כשערך הייצור הועלה
כפי שנועשה מאז ראשית
ועוד שהיצירה
ז לא עמדה בראש מעייני
העדיפויות החברתי.

הכפר הופך לכפר לדוגמה, כולו אחידות ועמלנות - ובתור שכזה הוא גם מוקד לתיירות, אך משוחח חסר:

(כסרם נקי ומצוחצח, / אבל משעמם כל-כך!!!)

הרופא, שאליו פונים אנשי הכפר במצוקתם, מציג להם, שיזמינו אליהם

(חושב חוץ / שיגוון קצת את הנוף / ויעניק מעט מעוף, / כמו צימוק בתוך עוגה, / כמו חדליל בערוגה).

וכך, להפתעת עצמם, מוצאים הכפריים את עצמם מחזירים אל הכפר את שני האינדיזינדיאליסטים

- היוצרים ("כך") ו"אפשר", להעשיר את חייהם בריקוד, ציור, שיר ופילוסופיה.

לכאורה - סוף טוב. אבל הספר מסתיים ברימוז לסופים אחרים

אפשריים (ואולי גם צפויים), שעל הקורא לספקם לעצמו:

"נסו אתם את כוונכם. המציאו סוף בעצמכם ואם יהיה לכם מעוף, תראו, שלסופים אין סוף"...

סיכום

נשים לב לכך, ששלוש היצירות המרכזיות שדנו בהן - קרויות על שם גיבוריהן: החרגול, דוקא כן, אי-אפשר ופמפלה. היוצר עצמו מצוי במרכז-היצירה, אך לא תמיד הוא תופס את מקומו הראוי לו בלב

החברה שבה הוא חי. לעתים, החברה מגמדת ומשתקקת אותו ("החרגול" המקורי, "הצפור

פמפלה"), לעתים הוא שורד ואף זוכה להכרה ולחרות-יצירה (עיבודה של הלה ב"החגב והנמלים" וסיפורה המחורז של ג. הראל "דוקא כן ואי אפשר").

נזכור, כי יחס עיזן או מתנכר, בקורת הרסנית, ניצול ולולזל - עלולים לגמד ולהרוס יצירותיו של הפרט (כמקרה שמעיד עליו המספר ב"הנסיך הקטן"¹² ומקרהו של כלפא מספר הסיפורים

ב"הרון וים-הסיפורים"¹³) בימים, שבהם מאיימת קנאות חשוכה על פינות רבות בעולמו ועל יוצרים (דוגמת

סלמן רושדי תוליה ...) - מן הראוי, שנקצה שעות-סיפור ודין ליצירות, העוסקות בזכותו של השונה להיות כדרכו ולהתבטא באורח חפשי ומכובד.

הערות:

1. כל סדרות המרי"ס, ראה ביבליוגרפיה - וכן לגבי כל היצירות הנזכרות
2. "הושע הפרוע", "שוע הפרוע", "פתח המלכך", "אפתניק" וכו'.
3. "הנסיך הקטן", אנטואן דה סנט אקזופר.
4. בסיפור זה תבנית המשמעותית "משולשת": יוצר, פילוסוף וחברה יצרנית.
5. "הצפור פמפלה".
6. ראה פרטים על גיטאות שונות של לפונטיין ביבליוגרפיה. מספר 6.
7. ראה: הצרצר והנמלה בעיבודו של אוריאל אופק.
8. "החגב והנמלים", מעובד ע"י בלה.
9. בתוך: "פס על כל העיר".
10. מתוך "קול דודי שמחה". וראה מאמרה של מרים רות "דודי שמחה". הד הנק' כרך כ"א. חוברת א' 1964. עמ' 96-94. וכן בספרה "ספרות לגיל הרך", עמ' 34.
11. ראה מס. 5 ביבליוגרפיה.
12. וראה פרק, שבו מסביר המספר מדוע חדל לצייר.
13. וראה פרק 1 עמוד 17. שם ואגב אורחוא: הספר מומלץ כספר-קריאה לכל המתחבים וכספר קריאה לבני

ביבליוגרפיה

- טקסטים (לפי סדר הופעתם במאמר):
1. סדרות המרי"ס: הדינזבס, רוג'ר; "מר דינזינג", "מר שמש", "מר בום", "מר יואף", "מר אפצ'י", "מר קטינאי" וכו'. תורגמו לעברית ע"י: סהולב, יחיעם פדן ולאה נאור, 1971.
  2. "המפוז מכפר א'ז", לאה גולדברג, וכן "מר גוזמאי הבדאי", ספרית פועלים, 1978.
  3. "הושע הפרוע", הופמן, היינריך, גרסה עברית (בין היתר): "שוע הפרוע", תורגם ע"י אוריאל אופק, 1943. וראה: "פגישה מופלאה במדבר", בתוך "משלגי מאת א. אופק, מסדה, תשכ"ז".
  4. "דוקא כן ואי-אפשר", גייה הראל, עם עובד, 1981.
  5. "הצפור פמפלה", נורית, ורח'י, בתוך "פס על כל העיר".
  6. "החרגול והנמלה", מצוי גם בשם "הצרצר והנמלה", בתוך "משלי איזופוס ולפונטיין", מסדה, 1978.
  7. "החגב והנמלים", עבוד: בלה, בתוך: "מה אספר לילד", ערכו: יחידית גורביץ ושמואל נבון, 1990.
  8. עמ' 106. הוצאת עמית.
  8. "הרון וים הסיפורים", סלמן רושדי. עברית: ר. ג. בן ישראל. הוצאת כתר, 1991.

מאמרים

1. לעניין החרגול והנמלה: ראה הקובץ "העבודה כערך", בעריכת ד"ר שבח אדן. המתחברות העובדים. מדור "דברי ספרות".
2. לעניין "דודי שמחה": ראה "ספרות לגיל הרך", מאת מרים רות, הוצאת "אוצר המורה", ת"ת (וכן: המאמרים פרי עטה, הערת שוליים מס' 12).
3. ראה גם: עדותו של ע. הלל עצמו על "דודי שמחה" - עמ' 68 בתוך "סדרות משולחן הכותב מספרים על עצמם", בעריכת מירי ברך, הוצאת "דומיני", 1990.

הערות:

1. כל סדרת המר"ים, ראה ביבליוגרפיה - וכן לגבי כל היצירות הנזכרות
2. "התשע הפרוע", "שוע הפרוע", "פתח המלכך", "ופתחתיו" וכו'.
3. "הנסיך הקטן" אנוואן דה סנט אקזופרי.
4. בסיפור זה תובנת המשמעות "משולשת": יוצר, פילוסוף וחברת יצרנית.
5. "הצפור מפלגה".
6. ראה פרטים על גרסאות שונות של לפונטיין ביבליוגרפיה, מספר 6.
7. ראה הצרף הנמלה בעיבוד של אוריאל אופק.
8. "החגב והמלכך", מעובד ע"י בלה.
9. בתוך: "פס על כל העיר".
10. מתוך "קול דודי שמחה", ראה מאמרה של מרים רות "דודי שמחה", חד הנגן כרך י"א, חוברת א', ספטמבר, 1964 עמ' 94-96. וכן בספרה "ספרות לגיל הרוך", עמ' 34.
11. ראה מס. 5 ביבליוגרפיה.
12. וראה פרק שבו מסביר המספר מדוע חדל לצייר.
13. וראה פרק 1 עמוד ע' שם. ואגב אורחא: חסר מומלך כספר-קריאה לכל המתחבים וכספר קריאה לבני הנעורים.

ביבליוגרפיה

סקיטס לנפי סידר והפערס במאמר:

1. סדרת המר"ים: הרובינס, רוג'ר; "מר דינגדוג", "מר שמה", "מר בוס", "מר יואף", "מר אפיזי", "מר בלמוס", "מר קטינא" וכו' וכו'. תרגמו לעברית ע"י טהולב, והעם פוד ולאח נאר, 1971.
2. "מפוסד מכפר ארז", וכן ג'ולדברג, וכן "מר ג'וזף הברואי", ספריית פועלים, 1978.
3. "התשע הפרוע", הופמן, היינריך, ג'וסף עברית (בין היתר): "שוע הפרוע", תרגם ע"י אוריאל אופק.
4. "הנסיך הקטן", אנוואן דה סנט אקזופרי, 1943 וראה: "פגישה מפלגה במדבר", בתוך 'משלגיה ועד אסיל', מאת א. אופק, מסדה, תשי"ז.
5. "דוקא כן ואי-אפשר", נירה הורא, עם עובד, 1981.
6. "דוציסור מפלגה", נורית זרחי, בתוך "פס על כל העיר".
7. "החגב והמלכך", "הצרף והמולה", בתוך 'משלי איזופוס ולפונטיין, מסדה, 1961 עמ' 5.
8. "החגב והמלכך", ענוד: בלה. בתוך: "מה אספר לילד", ערכו: יהודית גורביץ ושמואל נבון. כרך 2, עמ' 101. הוצאת עמותת.
9. "הרוץ וים הסופרים", סלמן רושדי, עברית: ר. גו. בן ישראל, הוצאת כתר, 1991.

מאמרים

1. לענין החיוב והתמלול: ראה הקובץ "העפדה נערך", בעריכת ד"ר שבה ארן. המחלקה לחינוך והסתדרות העובדים מחד "יבדי ספרות".
2. לענין "דודי שמחה": ראה "ספרות לגיל הרוך" מאת מרים רות, הוצאת "אוצר המורה", תשי"ט, עמ' 34 (וכן: המאמרים פיר עטרה, הערת שוליים מס' 12).
3. וראה גם: עדותו של ע' הלל עצמו על "דודי שמחה" - עמ' 68 בתוך "סודות משולחן הכתיבה, סופרים מספרים על עצמם", בעריכת מליר ברוך, הוצאת "דומינו", 1990.

סיכום

נשים לב לכך, ששלוש היצירות המרכזיות שדנו בהן - קרויות על שם גיבוריהן: החגב, דוקא כן ו-אי-אפשר ומפלגה. היוצר עצמו מצוי במרכז-היצירה, אך לא תמיד הוא תופס את מקומו הראוי לו בלב החברה שבה הוא חי.

לעיתים, החברה מגמדת ומשתדקת אותו ("החגב" - המקורי, "הצפור ממפלגה"), לעתים הוא שורד ואף זוכה להכרה ולחרות-יצירה (עיבודה של הלה ב"החגב והמלכך" וסיפורה המחורז של נ. הוראל "דוקא כן ואי אפשר").

זכור, כי יחס עיון או מתנכר, בקורת הרסנית, ניצול וזלזול - עלולים לגמד ולהרוס יצירותיו של הפרט (כמקרה שמעיד עליי המספר ב"הנסיך הקטן"¹² וכמקרהו של כלילפא מספר הספורים ב"הרוץ וים-הסיפורים")¹³ בימים, שבהם מאיימת קצאת השוכה על פירות רבות בעולמנו ועל יוצרים (ודוגמת סלמן רושדי תוכיח ...) - מן הראוי, שנקצה שעות-סיפור דיון ליצירות, העוסקות בזכותו של השונה להיות כדרוכו ולהתבטא באורח הפשי ומכובד.

ומפך לכפר לדוגמה, כולו ועמלנות - ובתור שכוח מוקד לתיירות, אך משהו

ם נקי ומצוחצח, / אבל הם כל-כך ווי...)

ששאליו פונים אנשי הכפר שיימינו להם, שיימינו

כחוצי/ שיעון קצת את התוף ק מעט מעוף, / כמו צמוק / כמו רחליל בערוגה").

ופתנית עצמם, מוצאים את עצמם מחזירים אל שני האינדיוידואליסטים

להעשיר ("כו" ו"אפשר"), להעשיר בהם בריקוד, ציור, שיר

הם את טוב. אבל הספר ברימוז לסופים אחרים (ואליל גם צפויים), שעל פקס לעצמו:

תם את חתכם. ו סוף בעצמכם ו סוף קעוף, וקלסם אין סוף"...

"הפרייה מכתנה" כספור לילדים?

עאת: שלונית רוזינגר.

"כמו אחים" (דורית אורגד, "כמו אחים", הוצאת "הדר" 1994), הוא ספר שקראת בהנאה רבה, בשקיקה ממש, נמשכת לקרוא עוד ועוד ולא יכולה להאט את הקצב כדי להאריך את חדות הקריאה, אין זה ספר מתח, רב עלילות והרפתקאה, מה, אם כן, עושה אותו לקריא כל כך? קודם כל זהו שטף הכתיבה. או, מאחר שהוא כתוב בגוף ראשון מפיה של היל בת ה-10, אפשר לומר ששטף הסיפור שלה הוא שכיבש את הקורא. היל מספרת אירועים יומיומיים מחייה; מה עובר עליה בבית, בכיתה, בחופשה באילת, בחופש הגדול. היא פורשת מצוקות ושמוחות, אירועים שונים ומערכות יחסים, והקורא מזדהה אותה ורוצה לדעת עוד ועוד. הכל אמיתי וכן, ממש כמו בחיים. והכל נמסר בשפת ילדים אמיתית, לא מצועצעות ומתיללת, אף לא גבוהה ומלצית, בדיקן כפי שילדה בגיל זה חושבת, מרגישה ומדברת, שאפילו הערות-לווי, כניסה לפרטים או הערות בסוגריים שבאות להסביר משהו ואפשר בלעדיהן, הם חיוניים לנכתב וחלק בלתי נפרד מה'מה והאיך' שלו. כמו למשל ב - "אמרת שחזרתגלתי להיות לבד, (זה היה שקר, אבל לא רציתי שסבתא תדאג)" (עמ' 28), או - "...אכלנו את הפיצות שאמא חממה לנו בתנור ועגת אהבה גם את הגזר המבושל עם אפונה שנשארה מהבישולים של יוכבד... אבל אצלנו היא אכלה מה שאני אכלתי, ביצת-עין ופרוסה של לחם קלוי עם חמאה וגבינה צהובה". (ע' 37).

ואם אני בדרך כלל אוהבת ספרים שכל מילה בהם נבחרה בקפידה ואין מלה מיותרת, אפשר לומר שכאן אהבתי את הכתיבה דוקא בשל ה"פספוס" שבה, שמודגש שאין הוא מקרי והוא תורם את חלקו בבניית דמותהמספרת והאמנות שלה.

הספור ב"כמו אחים" נפרש על פני כמה מישורים, אולם המוטיב המרכזי שבו הוא כמיהתה של בת-יחידה לאח או אחות ואשר בו משתלב המידע על "הפרייה מבחנה". מידע מעניין ובודאי גם מהימן, שמשתלב אינטגרלית בסיפור הכללי, כך שכלל לא ניכר שבעצם מלמדים פה משהו. גם המידע הנמסר בקטע העוסק בשיעור לטבע, חומר שיהיה ברקע הדברים הנוגעים להפרייה, הוא חלק חי מהסיפור ולא הוראה ריצית לדעת על אברי הרבייה? המשיכה המורה בפנים

רציניים וראיתי את האוזניים של ארז נצבעות אדום. הוא שתק. המורה את עיניה מארז לילדים אחרים והביטה גם ב', אתם יודעים איך מתרבים? 'כמו שהיה עם הכלבה שלנו והכלב של השכנים, קדא יונתן, שלהם הכניס לכלבה שלנו את הזרעים שלו ומזה צמחו לה בבטן גורים. כ שלי הסביד לי, הוא אמר שקוראים לזה הזוזוגות. שוב התפרצו הילדים וצר היה לי, וכך בודאי גם לקוראים הצעירים, שלא היה "הפי אנד" הנסיון לא הצליח ולהילי יהיו רק חברים "כמו אחים" ולא אחי-ש-ל-ממש. זה, הוא חלק מהאמינות של הספר, שאין לו סוף מתקתק כפי שהיינו רוצים עם קורטוב-של-מתק בפיצוי שמוצאת הילי בחבריה.

פועל יוצא מהמוטיב המרכזי שהוזכר לעיל, הוא מוטיב ה"אחים במשפח גם הוא נשזר היטב בסיפור והוא חלק אינטנטי ממנו. המחברות מיטיב את החיוב והשלילה שבקיום אחים במשפחה, ולא רק את האידיאליזציה יוצרת לעצמה בהשתקקות שלה לאח קטן. אולם תמורה בעיני מדוע הסופרת את ההורים, ומה גם שהאם היא רופאה, כהורים הסותמים לפה כשהיא מקשה קושיות ומביעה משאלות, מתעלמים ממצוקתה ולא לה הסבר ענייני מניח את הדעת. אותו הסבר שהיא מקבלת אחר-כך מס גם לומדים הקוראים, מדוע אין האם יכולה להביא עוד ילד לעולם.

במסגרת הנגיעה בנושא ה"אחים במשפחה", יפה בעיניי במיוחד היא הצגת מרבית הילדים מאילת. זו שעם בת-שבע, הבת הבכורה שבה, יוצרת הילי כך יפה ונכון מוצגת אם המשפחה, פועלת-נקיון פשוטה שבעלה נפגע בתא מפרנסת בקושי את משפחתה, ללא קובלנה ותלונה וללא מרידות, והיא החום האנושי, הפתיחות, מאור-הפנים ורוחב הלב, שאנשים כמותה נהנתהגות ותכונות שמקרינות על היחסים בתוך המשפחה - הריעות שבה והאחריות של הילדים הבוגרים לאחיהם הקטנים.

מקום נכבד בספר תופשות מערכות היחסים של היל עם חבריה: עם ע חברתה הטובה ביותר, ועל הילי להבליג על מצוקתה שלה כדי לבעיותיה של ענת (פרידת ההורים) ולהיות שותפה לחן; עם זיוויותה הכייתה", שמתנכלת להילי, מנדה אותה ומסיתה את החברה נגדה; עם החברה מאילת ועם יונתן, החבר שמביא שלה ללבה וגם נוטן לה כל.

בו כדי לנחם על הסרון האח.

טפוסים שונים, התנגשויות שונות, ארועים ופתוח מערכות-יחסים - ב בוא ויוצרים מרקם כן ואמיתי של חווי חיי ילדים.

י"ת מבנתה" כספור לילדים?

של צפורה רייזנר

רציניים וראיתי את האוזניים של ארז נצבעות אדום. הוא שתק. המורה העברה את עיניה מארז לילדים אחרים והביטה גם בי, אתם יודעים איך החלזונות מתרביים? כמו שהיה עם הכלבה שלנו והכלב של השכנים, קרא יונתן, הפודל שלהם הכניס לכלבה שלנו את הזרעים שלו ומזה צמחו לה בבטן גורים. ככה אבא שלי הסביר לי, הוא אמר שקוראים לה הזדווגות. שוב התפרצו הילדים בצחוק. וצר היה לי, וכך בודאי גם לקוראים הצעירים, שלא היה "הפי אנד" לסיפור. הונסיון לא הצליח ולהילי יהיו רק חברים "כמו אחים" ולא אחד-של-ממש. אולם גם זה, הוא חלק מהאמינות של הספר, שאין לו סוף מהקתק כפי שהיינו רוצים, אלא סיום ריאלי עם קורטוב-של-מתק בפיצוי שמוצאת הילי בחבריה.

פועל יוצא מהמוטיב המרכזי שהוזכר לעיל, הוא מוטיב ה"אחים במשפחה", אשר גם הוא נשזר היטב בסיפור והוא חלק אינטנטי ממנו. המחברת מיטיבה להציג את החיוב והשלילה שבקיום אחים במשפחה, ולא רק את האידיאליזציה שהילדה יוצרת לעצמה בהשתקקות שלה לאח קטן. אולם תמונה בעיני מדוע העמידה הסופרת את החורים, ומה גם שהאם היא רופאה, כחורים הסותמים לבתם את הפה כשהיא מקשיה קושיות ומביעה משאלות, מתעלמים ממצוקתה ולא נותנים לה הסבר ענייני מניח את הדעת. אותו הסבר שהיא מקבלת אחר-כך מסבתה וכך גם לומדים הקוראים, מדוע אין האם יכולה להביא עוד ילד לעולם.

במסגרת הנגיעה בנושא ה"אחים במשפחה", יפה בעיניי במיוחד היא הצגת המשפחה מרובת-הילדים מאולת. זו שעם בת-שבע, הבת הבכורה שבה, יוצרת חילי קשך. כל כך יפה ונכון מוצגת אם המשפחה, פועלת-נקיזן פשוטה שבעלה נפגע בתאונה והיא מפרנסת בקושי את משפחתה, ללא קובלנה ותלונה וללא מרידות, והיא מגלה את החום האנושי, הפתיחות, מאור-הפנים ורוחב הלב, שאנשים כמותה נחנו בהם. התנהגות ותכונות שמקדירות על היחסים בתוך המשפחה - היעדר שבין האחים והאחיות של הילדים הבוגרים לאחיהם הקטנים.

מקום נכבד בספר תופשות מערכות היחסים של הילי עם חבריה: עם ענת, שהיא חברתה הטובה ביותר, ועל חילי להבליג על מצוקתה שלה כדי להקשיב לבעיותיה של ענת (פרדידת החורים) ולהיות שותפה להן; עם זיווית, "מלכת הכיתה", שמתנכלת להילי, מנדה אותה ומסיתה את החברה נגדה; עם בת-שבע, החברה מאולת ועם יונתן, החבר שמביא שלה ללבה וגם נותן לה כלכלה, שיש בו כדי לנחם על חסרון האח.

טפוסים שונים, התנהגויות שונות, אורעים ופתוח מערכות-יחסים - נשזרים זה בזה ויוצרים מרקם כן וזמיתי של חזי חיי ילדים.

ים" (דורית אורג). "כמו אחים", הוצאת "הדד" (1994), הוא ספר שקראתי בשקיקה ממש, נמשכת לקרוא עוד ועוד ולא יכולה להאט את הקצב ידך את חדוות-הקריאה, אין זה ספר מותח, רב עלילות והרפתקאה, מה, אם אותו לקריא כל כך קודם כל זהו שטף הכתיבה. או, מאחר שהוא כתוב ויון מפיה של הילי בת ה-10, אפשר לומר ששטף הסיפור שלה הוא שכיבש א. הילי מספרת אירועים יומיומיים מחייה; מה עובר עליה בבית, בכיתה, באילת, בחופש הגדול. היא פורשת מצוקות ושמחות, אירועים שונים יחסים, והקורא מזדהה איתה והוצה ליעת עוד ועוד. הכל אמיתי וכן, ממש ים. והכל נמסר בשפת ילדים אמיתית, לא מצועצעת ומת"ללדת, אף לא ליצית, בדייק כפי שילדה בגלל זה חושבת, מרגישה ומדברת, שאפילו הם חיוניים לנכת וחלק בלתי נפרד מה"מה והיא" שלו. כמו למשל ב - "ההתרגלות להיות לבד, (זה היה שקר, אבל לא רציני שסבתא תדאג)" (עמ' 100). "אכלנו את הפיצות שאמא חממה לנו בתנור וענת אהבה גם את הגזר עם אפונה שנשארה מהבישולים של לחם קלוי עם חמאה ונביעה צחובה" (ע' 37).

דרך כלל אוהבת ספרים שכל מילה בהם נבחרה בקפידה ואין מילה מיותרת, אך שכאן אהבתי את התכיחה דוקא בשל ה"טפוסים" שבה, שמתרגש שאין והוא תורם את חלקו בביגית זמות-המשפחה והאמינות שלה.

כמו אחים" נפרש על פני כמה מישורים, אולם המוטיב המרכזי שבו הוא כשל בת-יחידה לאח או אחות ואשר בו משתלב המידע על "הפייית מילדע מעניין ובודאי גם מהימן, שמשתלב אינטגרלית בסיפור הכללי, כך ניכר שבעצם מלמדים פה משהו. גם המידע הנמסר בקטע העוסק גילטבע, חומר שיהיה ברקע הדברים הנוגעים להפרייה, הוא חלק חי ולא הוראה-רצינית ליעת על אברי הרבייה' המשיכה המורה בפנים

שם זהה ואופי שונה

עאת: עלים לות

בספרות הילדים נפגוש שמות רבים המייצגים תכונות מיוחדות:
יהושע הפרנע" - מורד במוסכמות ונענש על התנהגותו.

זכורים לנו, הרשלה, החלמאים, עליזה בארץ הפלאות ועוד דמויות רבות שנכנסו לתודעה כסמלים, איזכורים ומטאפורות לחינוך ולדבורינו.
לא כך קרה עם השם יואש.

יואש של ע. הלל

יואש

כחוש,

לא אכל,

היה

תשוש,

לא שתה,

חלש

כמו יתוש,

לא ביצה

כמו קש

לא חביתה....

מתוך הספר: "בוקר טוב" הוצאת הקיבוץ המאוחד 1961 (עמ' 34)

יואש הבריא רק כששמע לעצת הרופא, אבל הכל "הגדיל שרירים כמו הרים"
"יואש ממש ילד חדש".

יואש של ע. הלל נכתב בתקופה שהמזון לא היה בשפע ובעיות התזונה העסיקו את ההורים.

יואש השני מופיע בספר: "יואש ראש קש"

כתבה מיכל סנונית. איורים שמואל כץ. הוצאת מסדה 1975.

וכך יואש מוצג בשיר:

"יואש ראש קש

ממש כלם אומרים גואש

הכל הפוך אצלו מרגל ועד קודקוד,

יואש ראש קש אומרים

ואין זה סוד.

יואש ראש קש וזהו זה,

הכל הפוך אצלו מגב ועד חזה..."

יואש זה מבלבל את הכל שוכח הכל, אבל הוא ילד מתוק.

ליואש החלש וליואש ראש קש מצורף יואש חדש: "יואש ראש דבש"
כתבה: מיריק שניר. איורים: גילי אלון קורנאל
הוצאת: הקיבוץ המאוחד 1994.

ספור חביב שהאם מספרת לבנה בזמן שהיא מסרקת את שערותיה.

הסיפור על ילד שלא אהב להסתרק והצפורים חשבו את ראשו הפרוע לער

לפניו הקטע היפה משיחת הצפורים:

"לא קש

לא קש!

זה היה

יואש,

יואש!

שהחוצה הסתלק,

אי!

מבלי להסתרק!"

הסכנה המרחפת מעל שונאי המסרק מתוארת בחיך ובחריזה נקיה

ההומור הקל שמופיע גם בתוכן הסיפור וגם בצורתו הקולחת באים במק

ומוסר השכל דיזקטי - וטוב שזה כך.

הספר זכה לאיורים ורישום בקו עדין וצבעי פסטל עדינים.

יואש נעדר רק משתי תמונות,

במהלך האיורים ניתן למצוא תמונה של יואש המבליטה את ראש הדב

ומאיידך גם את "הילד הטוב" אחרי שנכנע למסרק, התמליל הייחני

האיורים ואין לראות בו "פסנט" שישנה את עקשנותם של הילדים.

ליואש החלש וליואש ראש קש מצורף יואש חדש: "יואש ראש דבש"
כתבה: מיריק שניר. איורים: גילי אלון קוריאל

הוצאת: הקיבוץ המאוחד 1994.

ספור חביב שהאם מספרת לבנה בזמן שהיא מסרקות את שערותיה.
הסיפור על ילד שלא אהב להסתרק והצפורים חשבו את ראשו הפרוע לערמת קש.
לפניו הקטע היפה משיחת הצפורים:

"לא קש

לא קשי

זה היה

יואש,

יואשי

שהחוצה הסתלק,

אני

מבלי להסתרק!"

הסכנה המרחפת מעל שונאי המסרק מתוארת בחיך ובחריזה נקיה וקולחת.
החומר קל שמופיע גם בתוכן הסיפור וגם בצורתו הקולחת באים במקום הספה
ומוסר השכל דיזקטי - וטוב שזה כך.

הספר זכה לאיורים ורישום בקו עדין וצבעי פסטל עדינים.

יואש נעדר רק משתי תמונות,

במהלך האיורים ניתן למצוא תמונה של יואש המבלטת את ראש הדבש הפרוע
ומאידך גם את "הילד הטוב" אחרי שנכנע למסרק, התמליל הייבני וכך גם
האיורים ואין לראות בו "פסוטי" שישנה את עקשנותם של הילדים.

זורה ואופי שונה

ערים לזית

הילדים נפגוש שמות רבים המייצגים תכונות מיוחדות:
"פרוע" - מורד במוסכמות ונעיש על התנהגותו.

כסמלים, איזכורים ומטאפורות לחיינו ולדבורינו.

זורה עם השם יואש.

ל ע. הלל

כחוש, לא אכל,

תשוש, לא שתה,

כמו יתוש, לא ביצה

לא חביתה...

ספרי: "בוקר טוב" הוצאת הקיבוץ המאוחד 1961 (עמ' 34)
"הגדיל שדירים כמו חרים"
ממש ילד חדש".

ל ע. הלל נכתב בתקופה שהמזון לא היה בשפע ובעיות התזונה העסיקו
רבים.

שני מופיע בספר: "יואש ראש קש"

ש יוכל סנונית. איורים שמואל כץ. הוצאת מסדה 1975.

ש מוצג בשיר:

אש קש

אם אומרים נושא

אך אצלו מרגל ועד קודקוד,

אש קש אומרים

סוד.

אש קש וזהו זה,

אך אצלו מרגל ועד חזה..."

מבלבל את הכל שוכח הכל, אבל הוא ילד מתוק.

במבט ראשוני

עאת: ג. ברגסון

דיסה פתוקה,

כתבה על פי אגדת עם: דנה ק. אבני, אידיה: מרים ברטוב, הוצאת לילך, 1995, צבעוני.
בהודעה לעיתונות כותבת המערכת כי "אגדת עם של האחים גרים מהווה כאן רק סיפור מסוגד", ונראה לי כי המערכת שכחה שמוטיב זה כבר מופיע במלכים ב' פרק ד' 2-5, הסיפור על אסוך שמן שנבע בשפע עד שכל הכלים נתמלאו ויעמוד השמן. יש בשני הסיפורים כמעט זהות בסגנון ובתוכן:

במלכים א': "אין לשפחתך כל בבית. בסיפורנו: אך במטבח אין כלים.
ב' שאלו לך כלים מן החוץ האישה נתנה לתמר סיר כחול (מבחון)

השוני הוא בסיפור אלשיע – השמן עמד, כאשר הכלים התמלאו, ובסיפורנו – האישה שכחה את הביטוי "אנא עצור", והדיסה המשיכה לגלוש מעבר לסיודים שהכינו.

בספרו של אדיר כהן בפרק פלאי פלאים, אנו קוראים על שפע שלא בדרך הטבע, בשתי האגדות באה העזרה ע"י אנשים טובים מבחון. אלשיע הטוב והמיטיב היה ידוע במתן עזרה לאנשים עניים ונדכאים, ראה: הצלתו את האשה מנשות בני הנביאים, עזרתו בלידת הילד של השונמית והחייאתו של אותו ילד.

גם באגדתנו העזרה הגיעה מידי אשה טובה וישישה, שבאה לעזרת אנשים רעבים. בשני המקורות, העזרה ניתנה לנשים מסכנות.

מוטיב נוסף שבתוך האגדה הוא: אי השתלטותו של היוצר על יוצרו. אמה של תמר שכחה את המלה "אנא עצור", ולא יכלה להפסיק את שפעת הדיסה, לא שלטה ביצור כפיה.

מוטיב זה ידוע לנו מהאגדה של המהד"ל מפרג שלא השתלט על יציר כפיו הגולמי, וכן גם על שולייית והקוסם של דיקא, גם ביצירה זאת התקשו היוצרים להשתלט על יצירתם.

הגיבורה של האגדה היא תמר. אין אנו יודעים בת כמה היתה תמר לא ידוע לנו מה גרם לה לצאת ליער, הרי לשבת ולחשוב על מתן עצה אפשר היה גם בביתה.

אם לסמוך על האירים שודאי נעשו על דעת המחברת תמר היא ילדה ורגליים.

בדרך-פלאים הופיעה ביער אשה טובה וישישה, ותמר הביאה את בעלילה מסופר שאמה של תמר, שכחה את הקוד להפסיק את שפעת הדי במקום עזרה לרעבים, השפע נהפך לרועץ: "אך מה נהלו האכרים בשדו כל עוד נפשם בם".

והמהפך לטובה בא שוב ע"י תמר שזכרה יותר טוב מאמה ואמרה לכ עצור".

האיורים, בצורה כמעט קריקטוריסטית, תואמים את המסופר, החק שהדיסה מתחילה לגלוש בו ועד, הדייסות הזורמות על גגות הכפר והופכ

פגלים עולם,

כתבה: עמואלה בוסולאטי, אורים: סבריה אורלנדו. תרגום: (מאיטלקית) תור ש 1995, עמ' 62, פורמט גדול 22x30, נייר כדומן, צבעוני, מנוקד, כריכה קשה.
הנמענים של הספר הם ילדים קטנים, והמגמה היא לספק מידע טרד העולם הסובב אותנו.

ההוצאה מציינת שניתנו "הסברים תמציתיים הכתובים בהירות".
וכל הכתוב מסביב בעזרת איורים, את המסר שהמחברת משתדלת להע אכן יש לומר, שהמונח "תמציתיים" תואם את את הנאמר, והפזיטיב בספר יענו על דרישותיו של הילד הקטן, משום שתלמיד בכיתה ג' ומע להסברים הרבה יותר ממצים מאלה שנמסרו בספר. זהו כעין לקסיקון בהיקף של שני עמודים בממוצע התופעות שבו לנושא - על עולמנו - קטן צופה בו ומסתקרן לדעת מה משמעות או שמא כדאי לנו, המבוגר תשומת-לבו לתופעות היומיומיות של היקום.

הספר עוסק בנושאים: להולד ולגדול, המזון, בעלי-חיים, בתים, לבונו כוחות טבע ותופעות טבע, כוכבי הלכת, ויש בו גם הצעות לפעילות

הבובה זיוה,

כתב: דפאל אליעז, צילומים: פטר מרום, הטקסט מרוכז, צבעוני, הקיבוץ המ הספר הבובה זיוה ראה אור בשנת 1957, מאז הוצאה מהדורה שניה ב- מהדורה שלישית ב-1995.

סקירה על הספר פרסמו בקטלוג המומק "ספרי קריאה לילדים שלישית תשמ"ב.

אם לסמוך על האזורים שודאי נעשו על דעת המחברת תמר היא ילדה והיא קלת רגלים.

בדרך-פלאים הופיעה בינר אשה טובה וישישה, וחמר הביאה את הישועה. בעלילה מסופר שאמה של תמר, שכחה את הקוד להפסיק את שפעת הדייטה, ואז במקום עזרה לרעבים, השפע נהפך לרועץ: "אך מה נבהלו האכרים בשדה?... ונסו כל עוד נפשים בים".

והמהפך לטובה בא שוב ע"י תמר שזכרה יותר טוב מאמה ואמרה לסיר "אנא עצור".

האזורים, בצורה כמעט קריקטוריסטית, תואמים את המסופר, החל מהסיר שהזייטה מתחילה לגלוש בו ועד, הדייסות הזורמות על גגות הכפר והופכות לנהר.

עגלים עולם,

כתובה: עמנואלה בוסלאטי, אירום: סבירנה אורלינד. תרגום: (מאטלקית) תור שרב, מסדה 1995, עמ' 62, פורטיפ גודל 22x30, נייר כרומי, צבעוני, מנוקד, כריכה קשה.

הנמענים של הספר הם ילדים קטנים, והמגמה היא לספק מידע טריטוריאלי על העולם הטובב אותנו.

ההוצאה מציגת שניתנו "הסברים תמציתיים הכתובים בבהירות" וכל הכתוב מסביר בעזרת איורים, את המסר שהמחברת משתדלת להעניק לילד. אכן יש לומר, שהמגמה "תמציתיים" תואם את הנאמר, והפרטים שנמסרו בספר יענו על דרישותיו של הילד הקטן. משום שתלמיד בכיתה ג' ומעלה מצפה להסברים הרבה יותר ממצים מאלה שנמסרו בספר. זהו כעין לקסיקון מצומצם - בהיקף של שני עמודים בממציע התופעות שבו לנושא - על עולמנו - שגם ילד קטן צופה בו ומסתפקן לדעת מה משמעות או שמא כדאי לנו, המבוגרים, להסב תשומת-לב לתופעות הימיומיות של היקום.

הספר עוסק בנושאים: להולד ולגדול, המזון, בעלי-חיים, בהנים, לכוש, צמחים, כוחות טבע ותופעות טבע, כוכבי הלכת, ויש בו גם הצעות לפעילות מעשית.

מבזבז זיוני,

כתב: רפאל אליעזר, יולומים: פטר מרים, הטקסט מרוכז, צבעוני, מנוקד, הקובץ המאוחד, 1995. הספר תורבה זיוה ראה אור בשנת 1957, מאז הוצאה מהדורה שניה ב-1977, וכעת מהדורה שלישית ב-1995.

סקירה על הספר פרסמנו בקטלוג המנומק "ספרי קריאה לילדים", מהדורה שלישית תשמ"ב.

ראיון ג. ברנסון

ענתותיקה,

ג. ברנסון: אייזיק אבדח עם: רנה ק. אבני, אייריה: מרים ברטוב, הוצאת לילד, 1995, צבעוני.

הסיפורים כמעט זרות בסגנון ובחוכן:
אין לשפחתך כל בבית. בסיפורנו: אך במטבח אין כלים.
(ב') שאלי לך כלים מן החוץ האשה נתנה לתמר סיר כחול (מבחוק)

ג. ברנסון: האשה שכחה את הביטוי "אנא עצור", והדייטה המשיכה לגלוש יורים שהכינו.

אז אדיד כחן בפרק פלאי פלאים, אנו קוראים על שפע שלא בדרך הטבע, ידוע באה העזרה ע"י אנשים טובים מבחוק. אלישע הטוב והמליטיב היה מעזרתו בלידת הילד של השונמית והחייאתו של אותו ילד.

העזרה הגיעה מידי אשה טובה וישישה, שבאה לעזרת אנשים רעבים. וחוורת, העזרה ניתנה לנשים מסכנות.

הן שבתוך האגדה הוא: אי השתלטותו של היוצר על יוצרו.

תמר שכחה את המלה "אנא עצור", ולא יכלה להפסיק את שפעת א שלטה ביצור כפיה.

ידוע לנו מהאגדה של המהר"ל מפרג שלא השתלט על יציר כפיו על שולית והקוסם של דיקא, גם ביצירה זאת התקשו היוצרים. על יצירתם.

ספר שכולו תמונות צבעוניות ותאור קולות! מהיער הגדול והירוק. העכבר מנסה לישון אך שירה ופטפוט של צפרדעים, תוכים וקופים מונג מנוחתו. ואז נעשה שקט - אך השקט מפחית וברשקט נשמע רעש חדש - קול עצים נברתים הדעש נורא, העכבר מוחה והנהג שרכת את העצים לרצע, חש בדממה, ראה עצים שבורים וקניני שנפלו - ועיניים כועסות נעוצות בו. אחרי מחשבה ולא חזר לעולם. ועכבר העץ יכול לישון במנוחה

אגדה מחורזת על שלושה גדיים רעבים הרוצני את הגשר אל השדה הירוק והרענן כדי לאכול. אך לגשר אורב להם שד. איך הם פותרים את הבעיה ומטיבים של אגדות מופיעים כאן בקלילות ו כאשר הסוף הטוב ברור מן ההתחלה: התכמ מנצחים. הצירוף צבעוניים ומתארים הי המתרחש.

שירים לפעוטות ולקטנים על בעיות יום יומי חשובות להם. בספר שירי הפעלה, שירי אצבע משחק. הצירוף של אלישבע געש מאירי עיניים ושוב מוזה הוא כפר של אומנים, ציירים, סופרים ומי הם חיים בשלווה ואינם מודעים לסכנה המתקרבת לכפרם. ענק אהב ענקית. זה יעשה עבורה את הדבר המהיר ביותר בעולם ביותר בעולם או היפה ביותר בעולם. ועל כן ה

היער הגדול והירוק
כתב: פול גרטי,
הרגום: עודד בארי,
ציורים: לא מצויין,
הוצאת דני ספרים,
מהדורה שנייה 1993,
לא ממוספר, מנוקד.

מעשה בשלושה גדיים
כתבה: יעל רוזמן,
ציורים: שדה בת-אור,
הוצאת דני ספרים 1995,
לא ממוספר, מנוקד.

הפול קורה זיוקא לי
כתבה: חסידה פעיל,
ציורים: אלישבע געש,
הוצאת כתר, 1994,
לא ממוספר, מנוקד.

הענק שבא לבקר
כתבה: עפרה גלבט-אבני,
ערך: עודד בארי,
ציורים: טניה רויטמן,
הוצאת דני ספרים,

העלילה על הבובה זיוה מוגשת בחרוזים שוטפים וקלילים. בגב הספר כותבת ד"ר מירי ברוך: "הבובה זיוה, היא יצירת מופת שהוכיחה את עצמה בעמידה בפני האופנות המתחלפות בספרות ילדים".

"הספר בנוי משורה של אפיזודות לכן ניתן להפגיש את הילד הקטן עם הספור קטע אחר קטע".

גם יעל

כתבה: נירה הראל, אירדה: טניה רויטמן, הוצאת ידיעות-אחרונות, ספר-חמד 1995, פורמט אלבומי, שחור לבן, 48 עמ'.

בספר 12 סיפורים קצרים. הסיפורים נכתבו במקורם כשיחות רדיו למבוגרים על ילדים, ונערכו מחדש ע"י הסופרת לילדים.

הסיפורים מבוססים על הווי החיים במשפחה, ומנסים להשיב לשאלות הרווחות בין ילדים בעינינים יומיומיים.

הסיפורים נוגעים למשאלות לב של הילדים, כגון: בסיפור-הטיול, הילדה רוצה להיות לבד עם אבא ומדמנת: "ככה נטייל לנו שנינו, ואבא לא ידבר עם אף אחד, ולא יחשוב מחשבות עצובות, ולא ימהר לשום מקום". הנושאים שנירה הראל מעלה בסיפוריה הם חינוכיים במובהק, ומוגשים כך שלא מודגשת הטפת מוסר.

סירת העטאטא

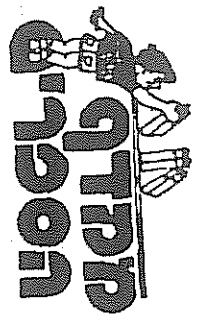
כתבה: נעמי בן-גור, אירדה: הלה חנקין, הקיבוץ המאוחד 1955, 20 עמ', צבעוני, מנוקד, פורמט אלבומי.

סיפור דמיוני מלווה אירורים של הילה חבקין.

עירון הוא ילד שלא נמסר מה גילו. ובצדק, כי לדמיון יכולים ילדים בגילאים שונים, ולא משנה אם הוא בן 5 או בן 8.

עירון מדמיון בעזרת המתנה שקיבל מסבו - מטאטא שנהפך למשוט. בעזרת הפצים שונים שבחדרו הוא מפליג בים ושם הוא נתקל באירועים שונים. נאבק עם כריש ושודדי ים וכמובן מנצח אותם.

סיפור הרפתקאות יפה, וילדים ודאי ילמדו ממנו גם על ים וגם על כנפי הדמיון.

מנוחות

ספר שכולו תמונות צבעוניות ותאור קולות וצלילים מהיער הגדול והירוק. העכבר מנסה לישון אך קולות שירה ופספוט של צפרדעים, תוכים וקופים מונעים את מנוחתו. ואז נעשה שקט - אך השקט מפחיד מאוד. ובשקט נשמע רעש חדש - קול עצים נכרתים ונופלים. הרעש נורא, העכבר מוחה והתגה שכרת את העצים עצר לדגני, חיש בדממה, ראה עצים שבורים וקיני ציפרים שנופלו - ושיניים כועסות נעוצות בו. אחרי מחשבה - הלך ולא חזר לעולם. ועכבר העץ יכול לישון במנוחה.

אגדה מהודות על שלושה גדיים רעבים הרוצים לעבור את הגשר אל השדה הירוק והרענן כדי לאכול. אך מתחת לגשר אורב להם שד. איך הם פותרים את הבעיה? תכנים ומטביבים של אגדות מופיעים כאן בקלילות ובמתח - כאשר הסוף הטוב ברור מן ההתחלה: החכמה והכוח מגנחים. הצירים צבעוניים ומתארים היטב את המתרחש.

שרים לפעוטות ולקטנים על בעיות יום יומיות שבי"ח חשובות להם. בספר שירי הפעלה, שירי אצבעות ושירי משחק.

הצירים של אלישבע געש מאירי עיניים ושובי לב.

מוזה הוא כפר של אומנים, ציירים, סופרים ומנסיקאים. הם חיים בשלווה ואינם מודעים לסכנה הנוראה המתקרבת לכפרם. ענק אהב ענקית. וזו רצתה כי יעשה עבורה את הדבר המהיר ביותר בעולם. החכם ביותר בעולם או היפה ביותר בעולם. ועל כן הוא התקרב

היער הגדול והירוק
כתב: פול גרטי,
תרגום: עודד באר,
ציורים: לא מצויין,
הוצאת דגי ספרים,
מהדורה שנייה 1993,
לא ממוספר, מנוקד.

מעשה בשלושה גדיים
כתב: יעל רוזמן,
ציורים: שרה בת-אר,
הוצאת דגי ספרים 1995,
לא ממוספר, מנוקד.

המול קורה דווקא לי
כתב: הסידה פעיל,
ציורים: אלישבע געש,
הוצאת כתר, 1994,
לא ממוספר, מנוקד.

הענק שבא לבקר
כתב: עפרה גלברט-אבני,
ערך: עודד באר,
ציורים: טוויה רוטמן,
הוצאת דגי ספרים,

ל הבובה זיזה מונגשת בחרוזים שוטפים וקלילים.

כתבת ד"ר מירי ברוך:

כתיבה, היא יצירת מופת שהוכיחה את עצמה בעמידה בפני האופנות
בספרות ילדים."

משררה של אפיזודות לכן ניתן להפגיש את הילד הקטן עם הספור
קטעי".

הראל, איירה: טוויה רוטמן, הוצאת ידיעות-אחדונות, ספרי-חמד 1995, פורמט
חוור לבן, 48 עמ".

סיפורים קצרים. הסיפורים נכתבו במקורם כשיחות רדיו למבוגרים על
רכו מחדש ע"י הסופרת לילדים.

מבוססים על הווי החיים במשפחה, ומנסים להשיב לשאלות הרווחות
בעינינו יומיומיים.

נוגעים למשאלות לב של הילדים, כגון: בסיפור-הטיול, הילדה רוצה
י עם אבא ומדמיינת: "ככה נטייל לנו שנינו, ואבא לא ידבר עם אף אחד,
מחשבות עצובות, ולא ימהר לשום מקום". הנושאים שנירה הראל
פוריה הם חינוכיים במובהק, ומוגשים כך שלא מורגשת הטפת מוסר.

פגש

ב-גמר, איורים: חלה חבקין, הקיבוץ המאוחד 1955, 20 עמ", צבעוני, מנוקד,
מני

רטי מלוחה איורים של הילה חבקין.

ילד שלא נמסר מה גילו. ובצדק, כי לדמיון יכולים ללדים בגילאים
משנה אם הוא בין 5 או 8.

יין בעזרת המתנה שקיבל מסבו - מטאטא שנהפך למשוט. בעזרת
גלים שבהדרה הוא מפליג בים ושם הוא נתקל באירועים שונים. נאבק
שודדי ים וכמוכן מנצח אותם.

תקאות יפה, וילדים ודאי ילמדו ממנו גם על ים וגם על כנפי הדמיון.

מחברים אנומימיים, רובם של הספרים ואהובים.

79 עמ', מנוקד.

חלומות בעננים

כתבה: דפנה הימוביץ,

ציורים: אמי רובינגר,

הוצאת מעריב 1994,

31 עמ', מנוקד.

סיפורים בשבת בצוקי

ערכה: נירה הראל,

ציורה: טניה רייטמן,

עם-עובד 1994,

95 עמ', מנוקד.

שירים להגור

כתבה: הילה אשכול, איידה:

תרחו בן-מאיר, הוצאת

הקיבוץ-המאוחד 1994.

הפרפר של תות

כתבה וציירה: נורית שני,

הוצאת ירון גולן, 1994,

לא ממוספר, מנוקד.

ספרקציה

כתבה וציירה: נורית יובל,

הוצאת דני ספרים 1994,

45 עמ', מנוקד.

שירים על חלומות, נשיקות, טעמים והפתעות. מחוזרים. על תמונות ורגעים בחיי הילדים. ההסתכלות של הילד. בשירים יש הזמור וחר קלים ומהנים, בלויות חן האיורים.

לפט של 18 סיפורים של מחברים ישראלים הסיפורים קצרים מעניינים ואכן מתאימים ל של שבת בבוקר" ולהדדמנויות אחרות. האיור בצבע אחיד, מלאי הבעה. חלקם של הסיפורים אהובים ומוכרים.

סיפור פיוטי לקטנים על הילדה תות ויחסיה עם הפרפר ישן ע"י תות. אולי הוא מפחד? אולי תות משחקת עמו, מכירה אותו ואת תכונות משלחת אותו לחפשי. כל זאת בלשון עדינה וממש כמו הפרפר - בלויי ציורים עדינים ומלאי נושא המכשפות אינו יורד מן הפרק. עוד סט ארוכות של הפצים לכשפים - וזה מלאה! שתפרה לעצמה המכשפת לבסוף נעלמת, כ האופנה. (6 פעמים חזרת הרישימה).

חיפוש הידידה מלווה רשימה של צידה (6x).

לכפר והתחיל לאכול את בתי.

"שמחתי כשנודע לי שהכפר כולו הוא של אומנים! בדעתי לאכול 10 אומנים מדי יום" האמנים מצליחים לשכנעו לשנות את תכניו וללמדו אומנות - והענק מתחיל לעסק בביקורת אומנות... סיפור עם הזמור וחר.

ספר חידות נוסף, הכולל אות גדולה מנוקדת וציורים צבעוניים יפים. הנושא - חיות. הספר בצורתו מיועד לקטנים, ואילו החידות, בחלקן, מסובכות.

סיפור קצר ומחורז על פרה שהתפררה - וכל זאת בחלום וכל זאת עם יותר מקורט של הזמור.

בספר 32 שירים מחייכים "על קוף האדם ועל גס", הם משקפים, את הרהורי הילדים ותחושותיהם ומלווים באיורים מתאימים.

ספר מידע לקטנים המתכוון לעזור לילדים ללמוד לקרוא שיעון ולהבינ את מושג הזמן. הספר גדוש משחקים מגרים ופעילויות יצירתיות, נכתב בעזרת מומחים ויועצים בתחומי החינוך והמתמטיקה.

שנים-עשר סיפורים, שחזר וסיפר יהודה אטלס, ע"פ זכרונו, וכמובן על פי בחירתו. ארבעה מן הסיפורים כתובים בחרוזים. והם מלווים ברצף של איורים. הסיפורים הם סיפורי עם של מחברים ידועים ושל

לא מצויינת שנת הוצאה, 48 עמ', מנוקד.

חיות חיות
כתב: דוד בן-קיקי,
ציורים: פפי מרזל,
הוצאת דני ספרים 1994,
לא ממוספר, מנוקד.

פרה פרפרה
כתבה: מרים רות,
איירה: כריסטנה קדמון,
ספרית פועלים, 1993,
23 עמ', מנוקד.

אבל אני פרה
כתבה: לאה נאור,
איירה: הילה חבקין,
ספרית פועלים 1993,
31 עמ', מנוקד.

השעון והזמן
כתב: קלייר לואלן,
נוסח עברי: רינה וגדעון
ברוך, כתב 1993, לא
ממוספר, מצולם, מנוקד.

סיפורים שאהבתי
חזר וספר: יהודה אטלס,
צייר: דני קדמן,
הוצאת "שבא" 1985,

מתגברים אנומימיים, ורובם של הספורים מוכרים ואהובים.

79 עמי, מנוקד.

שירים על חלומות, נשיקות, טעמים והפתעות. השירים מחוזרים על תמונות ורגעים בחיי הילדים. מזווית ההסתכלות של הילד. בשירים יש הזמור והריזה. הם קלים ומתנים, בלזיית חן האיורים.

חלומות בעצבים
כתבה: דפנה חיימוביץ,
ציורים: אמיל רובינגר,
הוצאת מעריב 1994,
31 עמי, מנוקד.

לקט של 18 סיפורים של מתגברים ישראלים ואחרים. הסיפורים קצרים מעניינים ואכן מתאימים ל"סיפורים של שבת בבוקר" ולהדמויות אחרות. האיורים, כולם בצבע אחיד, מלאי הבעה. חלקם של הסיפורים הם סיפורים אהובים ומוכרים.

סיפורים בשבת בצוקי
ערכה: נירה הראל,
ציורה: טניה רויטמן,
עם-עורב 1994,
95 עמי, מנוקד.

ספר לפעוטות ובו שירים קצוצרים המיועדים לילדים בשנתם הראשונה והשנייה. כל שיר הוא סיפור מחורז, בו 4 שורות. האיורים - תצלומים של תמונות-ל"בד. בצבעים חזקים, יפים.

שירים לתמר
כתבה: חילה אשכול, איירה:
תרזה בן-מאיר, הוצאת
הקיבוץ-המאוחד 1994

סיפור פיוטי לקטנים על הילדה תות ויחסיה עם הפרפר. הפרפר ישן ע"י תות. אולי הוא מיוחד? אולי הוא עייף? תות משחקת עמו, מכירה אותו ואת תכונותיו ולבסוף משלחת אותו לחפשי. כל זאת בלשונו עדינה ומרפרפת - ממש כמו הפרפר - בלזי ציורים עדינים ומלאי הבעה.

הפרפר של תות
כתבה וציירה: נורית שני,
הוצאת ירון גולן, 1994,
לא ממוספר, מנוקד.

נושא המכשפות אינו יורד מן הפרק. עוד ספר המתאר דמות "מכשפת" האוספת כל מיני הפצים (בנוסח "הגברת מרד" בצלאל" אך בלי ההזמור) ומכשפת שהכל יעלם כי ביתה עמוס מדי. המחברת חוזרת על רשימות ארוכות של הפצים לכשפים - וזה מלאה. גם שמלה שתפרה לעצמה המכשפת לבסוף נעלמת, כי יצאה מן האופנה. (6 פעמים חוזרת הרשימה).

סצוקצוקצוק
כתבה וציירה: נורית יובל,
הוצאת דני ספרים 1994,
45 עמי, מנוקד.

לכפר והתחיל לאכול את בתי.
"שמחתו כשנדע לי שהכפר כולו הוא של אומנים!
בדעתי לאכול 10 אומנים מדי יום". האמנים מצליחים
לשכנעו לשתות את תכניתו וללמדו אומנות - והענק
מתחיל לעסוק בביקורת אומנות... סיפור עם הזמור וחן.

ספר חידות נוסף, הכולל את גדולה מנוקדת וציוריים
צבעוניים יפיפים. הנושא - חיות. הספר בצורתו מיועד
לקטנים, ואילו החידות, בהלקן, מסובכות.

1994

מנוקד.

סיפור קצר ומחורז על פרה שהתפררה - וכל זאת
בהלם וכל זאת עם יותר מקורט של הזמור.

1993

ינה קדמון

בספר 32 שירים מחייכים "על קוף האדם ועל גים", הם
משקפים, את הרהורי הילדים ותחושותיהם ומלווים
באיורים מתאימים.

1993

ובקין,

ספר מידע לקטנים המתכוון לעזור לילדים ללמוד לקרוא
שעון ולהבין את מושג הזמן. הספר גדוש משחקים
מגרים ופעילויות יצירתיות, נכתב בעזרת מומחים
וייעצים בתחומי החינוך והמתמטיקה.

1991

לא

שנים-עשר סיפורים, שחור וסיפר יחודה אטלס ע"פ
זכרונן, וכמובן על פי בחירתו. ארבעה מן הסיפורים
כתובים בחרוזים. והם מלווים ברצף של איורים.
הסיפורים הם סיפורי עם של מתגברים ידועים ושל

1985

ציורים: יעל חביב, הוצאת שבתאי גל-און, תשנ"ד, 51 עמ'.

פרצוף צעיר

כתב: ברוך תור-רז, ציורים: דני קרמן, הוצאת ירון גולן, 1994, 125 עמ'.

והיתר סיפורים מהחיים בארץ. בולט נושא החינוקה מקליפות תפוזים, חנוכיה מסירה קווי חנילים, ו"חנוכיה בנכר", של נער יורד המתגונגג.

3 סיפורי זכרונות על לידות והווי שכונה דרומית בימי טרום המדינה. השפה הספיונית שווה המבוגרים. הניבור, המכונה "גאנדי", נער רכור מגברתני השכונה שבתאי ומושוו נכנע להם. עם התרבותי והקיקין שביניהם, חבר הנועית "הנוי והלומד", ואף מכניס לשם את ילדי השכונה. משחקי הילדים בבגדודות, טיאות ושיט ביד ויריבות, משולבים ביטוים רבים מן העגה של ה-40 הזכרונות אישיים אך יש בהם יסודות כללי לעניין ילדים גם כיום.

מגילת זמירות האדם

כתב: אנדי אוסצ'יב, תרגום: אלנה רייכוורג, ציורים: ואדים מדז'בובסקי, עם עובד 1994, 49 עמ', מנוקד.

איש ירוק קטן מנסה ללמד את בני האדם האדם וכיצד יש לשמור עליהן. הסיפור מנסה ערכים של צדק, שוויון ואחוה בדרך סיפורית רבוי הפרטים והארועים מלאה במקצת ויכבד עם עובד 1994, 49 עמ', מנוקד. הקוראים הצעירים.

דופי האריות

כתב: אריה חורשי, הוצאת ירון גולן 1991, 190 עמ'.

בספר שבעה סיפורים, מפרס, מתמזן, מספר עלראק וממירוק. הסיפורים ממזגים פולקלוריסטיים והיסטוריים של עדות המזרח.

כמו אחים

כתבה: דורית אורג, ציורים: הילה מעוז, הוצאת הדר 1994, 149 עמ'.

הילי היא בת יחידה. הרוצה מאד אח או אר מבדידותה. גם בחברה יש לה קשיים ושכח הלימודים, זיוות, מתנכלת לה. האם עוברת טיפולי הפרייה, אך ללא הצל באילת מפגישה את המשפחה עם משפחה באיביהם חולה. אמה של הילי רופאה והלהעבירו לתל-השומר והוא נרפא. הספר כתוב בצורה דחוסה ומודבקת, המון

כותבת ספר על כישוף. לפי הא"ב. ומתברר שחכמת הכישוף נשארה בספר ופרחה מראשה. היא זורקת את הספר וחוזרת לכשף. מה תורם ספר כזה. ולמי - איני יודעת. סתם שעשוע דמיוני של המחברת. הילדים בוודאי אינם חושבים כך על מכשפות! הספר אלבומי (יקר בוודאי!) והאיורים מעניינים יותר מהטקסט...

לקט שירים מתוך ספרי השירים של י. גפן "שירים שענת אוהבת במיוחד" "הכוכבים הם הילדים של הירח" "הכבש הששה-עשר" "ספר שלם על חתול אחד" "הדקרון הלא נכון" כל ציורי הספר הם צבים צבעוניים.

על הכבש הששה עשר - עיין קטלוג מנומק לספרי ילדים מס' 3 ערך 320 עמ' 53 על הכוכבים הם הילדים של הירח - עיין קטלוג מנומק לספרי ילדים מס' 3 ערך 322 עמ' 53.

בינורים

חוויה ידועה. הולכים לקחת כלב, לוקחים גור שהוא גם חמוד וגם שקט, בתחילה הוא שוכב בשקט אבל לאחר מכן הוא מקלקל, שובר, הורס. מוציאים אותו אל החצר, גם שם הוא משתולל, בינתיים עובר זמן, ומתחילים לחבבו על אף הכל. מה נעשה עם ג'ג'ר - השאלה נשארת פתוחה. ספור חביב ומובן מעורר הזדהות.

ספר שנוכל בעקבות שיחות עם זקני העדה המרוקאית והוא מקבץ בתוכו את האגדות והסיפורים המופלאים הנפוצים בין ותיקי העדה המרוקאית. ז'ז'ז בוזגלו, הוא מעין טיל או ליספיגל של העדה המרוקאית. בצחוקו ובתעלוליו הוא מבטל את הגזירות שהוטלו על הקהילה ע"י מושל העיר.

10 סיפורים קצרים, חלקם זכרונות ילדות של המחברת מסופיה בירת בולגריה בימי מלחמת העולם השנייה.

שירים שיהונתן אותה

במיוחד

כתב: יהונתן גפן, ציור: אלדד זיו, דביר 1994, 144 עמ', מנוקד.

מה נעשה עם ג'ג'ר כתבה: חיה שנהב, ציירה: מיכל לויט. עם-עובד, 1994, לא ממוספר, מנוקד.

עלילותיו של ז'ז'ז, בוזגלו כתב: אריה חורשי, הוצאת ירון גולן, 1994

מן הבלקן עד פאן, כתבה: שושנה חביב,

והיתר סיפורים מהחיים בארץ. בולט נושא התנוכה - 4 סיפורי תנוכיות שונות בתקופות שונות, במלחמה, תנוכיה מקליפות תפוזים, תנוכיה מסירה קוצנית ע"י חיליים, ו"תנוכיה בנכר", של נער קורד המתגעגע לחזור.

3 סיפורי זכרונות על לילות והווי שכונה דרומית בתל-אביב בימי טרום המדינה. השפה הספגיונית שולטת בפי המבוגרים. הגיבור, המכונה "גאגד", נער רכרוכי הפחד מגברתני השכונה שבתאי ומושון ונכנע להם. עם זאת הוא התרברתי והקריין שביניהם, חבר תנועת "הנוער העובד והלומד", ואף מכניס לשם את ילדי השכונה. מתוארים משחקי הילדים בבנודרות, טיאות ושיט בידקון, קנאה ויריבויות, משולבים ביסויים רבים מן העגה של ימי שנות ת-40. הזכרונות אישיים אך יש בהם יסודות כלליים שיוכל לעניין ילדים גם כיום.

אישי ירוק קטן מנסה ללמד את בני האדם מהן זכויות האדם וכיצד יש לשמור עליהן. הסיפור מנסה להקנות ערכים של צדק, שוויון ואחריות בדרך סיפורית עם הומור. רבוי הפרטים והאורעיים מלאה במקצת ויכביד על הנאת הקוראים הצעירים.

בספר שבעה סיפורים, מפרס, מתימן, מספרד, ממרוקו, עיראק וממזרח ארץ. הסיפורים ממוגים יסודות פולקלוריסטיים והיסטוריים של עדות המזרח.

הילי היא בת יחידה. הרוצה מאד אח או אחות וסובלת מבדידותה. גם בחברה יש לה קשיים ושכנתה לספסל הלומדים, זיקת, מתגבלת לה. האם עוברת טיפולי הפרייה, אך ללא הצלחה, חופשה באילת מפגישה את המשפחה עם משפחה ברוכת ילדים שאביהם חולה. אמה של הילי רופאה והיא דואגת להעבירו להל-השומר והוא נרפא.

הספר כותב בצורה דחוסה ומדיבקת, המון עניינים. לא

צירים: יעל חביב,
הוצאת שבטאי גל-און,
תשנ"ד, 51 עמ'.
פציף צפון

כתב: ברוך תור-רז,
ציריב: דני קרמן,
הוצאת ירון גולן, 1994,
125 עמ'.

מגילת זמירות האדם
כתב: אנדי אוסצ'וב,
תרגום: אלנה רייכוורטר,
צירים: זואיס מולדובנסקי,
עם עובד 1994, 49 עמ', מוקד.

דורפצי האריות
כתב: אריק חורשן, הוצאת
ירון גולן 1991, 190 עמ'.

כמה אחים
כתב: דורית אורמד,
צירים: הילה מעוז,
הוצאת חרד 1994,
149 עמ'.

כותבת ספר על כישוף. לפי הא"ב. ומתברר שהכמת הכישוף נשארה בספר ופרחה מראשה. היא זורקת את הספר וחוזרת לכסף. מה תורם ספר כזה. ולמי - איני יודעת. סתם שעשועי דמיוני של המחברת. הילדים בודדאי אינם חושבים כך על מכשפותיו הספר אלבומי (יקר בודדאי?) והאזורים מעניינים יותר מהסקסט...

לקט שירים מתוך ספרי השירים של י: זפן "שירים שעתה אוחבת במיוחד" "הכוכבים הם הילדים של הירח" "הכבש השנה-עשיר" "ספר שלם על חתול אחד" "הדקריון הלא נכון" כל ציורי הספר הם צבים צבעוניים.
על הכבש הששה עשר - עיין קטלוג מנומק לספרי ילדים מס' 3 ערך 320 עמ' 53
על הכוכבים הם הילדים של הירח - עיין קטלוג מנומק לספרי ילדים מס' 3 ערך 322 עמ' 53.

ביכורים

חוויה ידועה. הולכים לקחת כלב, לוקחים גור שהוא גם חמוד וגם שקט, בתחילה הוא שוכב בשקט אבל לאחר מכן הוא מקלקל, שובר, הורס. מוציאים אותו אל החצר, גם שם הוא משתולל, בינתיים עובר זמן, ומתחילים לחבבו על אף הכל. מה נעשה עם גוג'ר - השאלה נשארת פתוחה. ספור חביב ומוכן מעורר הזדהות.

ספר שנוגד בעקבות שיחות עם זקני העדה המרוקאית והוא מקבץ בתוכו את האגדות והסיפורים המופלאים הנפוצים בין רתיקי העדה המרוקאית. זיזיזי בוזגלו, הוא מעין טייל או ליספגל של העדה המרוקאית. בצחוקו ובתעלוליו הוא מבטל את המזירות שהוטלו על הקהילה ע"י מושל העיר.

10 סיפורים קצרים, חלקם זכרונות לידות של המחברת מסופיה בירת בולגריה בימי מלחמת העולם השנייה.

ממון אורב

גנפן,
דבר
מוקד.

גינג'ר

גרב,
ויט.
גו,
מוקד.

ישן,
גולן, 1994

באן,
חביב,

זה קרה שנית
כתבה: רבקה רייך -
יעקובוביץ, ציורים: ג'קי,
הוצאת רכונולד ושות'
1994, 17 עמ'.

מסכת הגבורה של נפילת גוש עציון במלחמת
עולה כאן שוב מבעד זכרונותיה האישיים ש
רייך. אין זו ספרות בדיונית לילדים או לנוער. א
זכרונות אישיים המתעדים את מה שחווהתה
המחברת שהיתה במשוואות יצחק ואף יצאה לש
עם הלוחמים. למשך 6 שבועות. המחברת,
שואה ועולה חדשה מתארת את הקשיים בהם נ
הגיעה ואחרי השחרור. על תקופה זו נכתב בכ
עציון במלחמתנו" המקיף ומתעד הדבה יותר, ו
אין ראיה מקיפה. חשוב שנוער יקרא ספרות

מה, באמת?
לא מצויין שם המחבר,
הרגום מאנגלית: ד"ר
עמוס כרמל,
הוצאת מעריב 1990,
103 עמ'.

ספר מידע. תשובות לשאלות מסוגים שונים.
בפעילות גופנית תופעות בטבע. בחלל.
התשובות מנוסחות בלשון הווה. ההסבר
בצלומים בהירים ובאיורים. לשאלות אחד
מספר הסברים כיוון שהמדענים נותנים להם
שונים ובינתניים אין יודעים מהו ההסבר הנכון
שעשועים עם פיסיקה
כתבה: סוזן מקגראת,
הוצאת מעריב 1991,
104 עמ'.

רגע לפני
כתבה: מאירה פלשטיין,
מעריב, תשנ"ה,
261 עמ'.

ספר מידע כולל תשובות לשאלות של צעירי
לפני אהבה חדשה, לפני חברות, לפני פ
קיום יחסי מין בפעם הראשונה. השאלות
עוסקות בעולמם של אנשים צעירים,
ההתבגרות ועד לגיל הגיוס. הספר נועד לצ
לחורים הרוצים לסייע לילדיהם ולהבינם טו

מרתק כלל. יותר דוחות על מה שקרה במקום עלילה ממובשת.

שכונת בלגנה
כתבו: הרצל ובלפור חקק,
ציורים: רבקה תפאורת,
הוצאת ירון גולן 1994,
37 עמ', מנוקד.

שלושה סיפורים מחורזים הרוצים להצחיק בכל מחיר.
מין "עולם הפוך", הרחוק משלונסקי מרחק עצום!
"שכונת בלגנה" היא שכונה שאנשיה נוהגים
באבסורדיות וחוסר הגיון. מועצת העיר אינה מוצאת
פתרון, רק דנה הילדה מציעה להופכה ללונה-פארק
ולגבות כסף. "פארקוריקו" - התרגולים כובשים לעצמם
פארק, הם מואנשים ומדברים כבני-אדם.
נסיין לבקר את ראש העיר, "כך נצחנו בתחרות פורים" -
המחזות מגלגת אסתר, שבה משולב החמור נמרוד, זוכה
בפרס במתנ"ס.
העברית מאולצת והחריזה נאנסת. אולי ילדים יצחקו.

האודיססיים של אוסי
כתב: יצחק ינאי,
ציורים: מספר רישומים
ללא ציין שם הרושם,
הוצאת ירון גולן 1994,
98 עמ'.

חבל שלזכרם של הבמאי א.א. אנסקי והסופר יגאל
מוסנזון מוקדש ספר כה משעמם וגרוע. חברי מועצת
"תיאטרון לעם" מחליטים על הקמת תיאטרון לילדים.
הבמאי אוסי פונה לבתי-ספר ו"מגייס" חבורת
שחקנים-ילדים והם מציגים את דון קישוט. משה,
שמנמן ומפונק מגיע עם אמו כמועמד לתיאטרון -
ומגורש בשל התנהגות רעה.
הצגת הבכורה עוברת בהצלחה, ואז מחליטים שהמחזה
הבא יהיה המחזה של הסמבה מאת יגאל מוסנזון.

בגללך כלנו נסתבך
כתבה: חיה ישורון.
הוצאת כתר, 1995,
16 עמ', מנוקד.

סיפור שמתחיל בחשדנות ושנאה ונגמר בפיוס עם סיכוי
לעתידי.
הרקע - תוך שיחות השלום בין ישראל והפלסטינאים.
יואב וחבריו חושדים בנער ערבי מהכפר השכן כי הוא
כתב על קיר, באתר בניה כתובת תמיכה באשף.
יואב לומד כי יש ערבים שונים. במפגש בין ילדי הכפר
היהודי והערבי נוכחים הילדים כי רב הדמיון בינם לבין
הילדים בני העם השני, ממתקים וכדורגל אוהבים
כולם....
סיפור חשוב על דו קיום בשלום.

מסכת הגבורה של נפילת גוש עציון במלחמת השחרור, עולה כאן שוב מבעד זכרונותיה האישיים של רבקה רייך. אין זו ספרות בדייונית לילדים או לנוער. אלא פרקי זכרונות אישיים המתעדים את מה שחווה וראתה המתוברת שהיתה במשואות יצחק ואף יצאה לשבי בירדן עם הלאומים. למשך 6 שבועות, המחברת, כפלישת שיאה ועולה חדשה מתארת את הקשיים בהם נתקלה עם הגיעה ואחרי השחרור. על תקופה זו נכתב בספר "גוש עציון במלחמתנו" המקיף ומתעד הרבה יותר, ואילו כאן אין ראייה מקיפה. חשוב שנוער יקרא ספרות כזו.

ספר מידע, תשובות לשאלות מסוגים שונים. הקשורות בפעילות גופנית תופעות בטבע.. בחלל. התשובות מנוסחות בלשון הזוהר. ההסברים מלווים בצלומים בהירים ובאיוורים. לשאלות אחדות נותנים מספר הסברים כיוון שהמדענים נותנים להם הסברים שונים ובינתיים אין יודעים מהו החסבר הנכון.

ספר מידע לנוער. פרקי הספר פסיקה משעשעת. פסיקה בטבע, פסיקה בבית (ההצעות לעריכת נסיונות המדענים חוקים פיסיקליים) פסיקה בספורט. מילון מונחים, מוזיאונים למדע, והצעות לקריאה נוספת. הספר מלווה בצילומים. מתאים לנוער המתעניין או מבקר בחוגים למדע.

ספר מידע כולל תשובות לשאלות של צעירים. לפני אהבה חדישה, לפני חברות, לפני פרידה בחילות, קיים יחסי מין בפעם הראשונה. השאלות והתשובות עוסקות בעולמם של אנשים צעירים, מראשית ההתבגרות ועד לגיל הגיוס. הספר נועד לצעירים וכן להורים הרוצים לסייע ליליהם ולהבינם טוב יותר.

זה קרה שנית
כתבה: רבקה רייך -
יעקובוב, ציורים: גלי,
הוצאת רכנולד ושתי,
1994, 77 עמ'.
מאת?

לא מצויין שם המחבר,
תרגום מאנגלית: ד"ר
עמוס כרמל,
הוצאת מעריב 1990,
103 עמ'.

שעשועים עם פסיקה
סוזן מקמראת,
הוצאת מעריב 1991,
104 עמ'.

ראע לפני
כתבה: מאירה פלשטיין,
מעריב, תשנ"ה,
261 עמ'.

מרתק ככל יותרו דוחות על מה שקרה במקום עלילה מוגזשת שולשה סיפורים מחורזים הרוצים להצחיק בכל מחיר. מין "עולם הפוך", הדחוק משלונוסקי מרחק עצום! "שכונת בלגנה" היא שכונה שאנשיה נהגים באבסורדיות וחוסר הגיון. מועצת העיר אינה מוצאת פתרון, רק דנה הילדה מציעה לחופכה ללונה-פארק ולגבות כסף. "פארקוריקו" - התרנגולים כובשים לעצמם פארק, הם מואנשים ומדברים כבוג-אדם.
נסיון לבקר את ראש העיר, "כך נצחנו בתחרות פורים" - המחזה מגילת אסתר, שבה משולב החמור נמרוד, זוכה בפרס במתנ"ס.
העברית מאולצת והחריזה נאוסת. אולי ילדים יצחקו.

חבל שילזכרם של הבמאי א.א. אנסקי והסופר יגאל מוססנזון מוקדש ספר כה משעמם וגרוע. חברי מועצת "תיאטרון לעם" מחליטים על הקמת תיאטרון לילדים. הבמאי אנסי פונה לבת-ספר ו"מגייס" חבורת שחקנים-ילדים והם מציגים את דין קישוט. משה, שמממן ומפונק מגיע עם אמו כמועמד לתיאטרון - ומגורש בשל התנהגות רעה.

הצגת הבכורה עוברת בהצלחה, ואז מחליטים שהמחזה הבא יהיה המחזה של חסמבה מאת יגאל מוססנזון.

סיפור שמתחיל בחשדנות ושנאה ונגמר בפיוס עם סיכוי לעתיד.

הרקע - תוך שיחות השלום בין ישראל והפלסטינאים. יואב וחבריו הוישדים בנער ערובי מהכפר השכן כי הוא כתב על קיר, באתר בנייה כתובת תמיכה באשף.

יואב לומד כי יש ערבים שונים. במפגש בין ילדי הכפר היהודי והערבי נוכחים הילדים כי רב הדמיון בינם לבין הילדים בני העם השני, ממתקים וכדורגל אותבים כולם...

סיפור חשוב על דו קיום בשלום.

ה'ה
ובלפור חקק,
ה תפארת,
גולן 1994

של אנשי
יגאל,
- רישומים
הודשים,
גולן 1994

נשתבז
שורון.
1995

אסור לבזבז שקיעות
כתבה: חוה חבשי,
עיצוב עטיפה: ברכה
אלחסיד-גרזמר,
הוצאת מסדה 1994
עמ' 87

עימות בין מיקי בן ה-12 לילד מתבגר. ובין אמו. האב חייל
בצבא קבע. בא מעט הביתה. האם המתמסרת בעבר
לבנה יחידה, עסוקה יותר ונדמה למיקי שהוא זנוח. הסב,
שהרחק מנכדו כי לקח "חברה" במקום הסבתא
שנפטרה, נעשה קרוב למיקי, תחליף אב - הסב פוקח
עיניו לראות שגם "הורים הם בני-אדם". ויש להם צרכים
ובעיות משלהם. הספר כתוב כמונולוג ב"זרם התודעה",
היזכריות ואסוציאציות. יש אמת פנימית בעלילה
ובדמויות, משמעותיות סמליות מעמיקות ונקרא בריתוק.
מומלץ מאד!

בדרך ללא מוצא
כתבה: אירנה ליבמן,
צורים: יעקב גוטמן,
הוצאת מורשת 1994
עמ' 66

12 סיפורים עצובים, כתובים בכשרון וברגישות על רקע
השואה. ילד מספר על גבר מבוגר התומך בו ועוזר לו
בטרבלניקה. כולו אוטופימיות עד הרגע שהוריו הזקנים
מגיעים למחנה ואז הוא רוצח שומר נאצי - נדרצח מיד
רוכל בערב ראש השנה.
על מלה שמנסה לברוח ממחנה ריכוז ונתפשת... על כוחם
של תקוה ואופטימיות לחזק את אנשי המחנה. על אנשי
העיריה לאחיה שהיו הראשונים למרוד בגרמנים ועל
האש בגטו טוויין.
"הלואי שתמצאי כוח לטפר לעולם כולו, אך בעיקר
לאחך היהודים כאשר הם שם, על האש הגדולה שבערה
בגטו שלנו בעיריה אחת נידחת ושמה טיציין. הלואי..."

הדפנות של מאירקה
(סיפורים על ילדים
בשואה),
כתבה: אירנה ליבמן,
הוצאת ירון גולן 1994
עמ' 55

תשעה סיפורים מרתקים כתובים בעדינות ובכשרון על
ילדים בתקופת השואה. מרישה מתחבאת במנזר
ומתדידת עם הוויז - עד המלחמה, ואז עולה לארץ
ישראל. הדסה מוצאת מחבוא אצל האוקראינים. נאלצת
לעזוב - ואולי תשרוד. שרה'לה חיה בגטו עם משפחתה,
פרט לאחותה הגדולה אותה היא מעריצה - היא לא
יכולה להשאיר בכלוב מסוגר - הגרמנים יורים בה, בדרך
לחופש.
נוגע ללב במיוחד הסיפור הנושא את שם הקובץ -
הרכבות של מאירקה. על ילד החולם על רכבות, כמו אלו

אהבה ירושלמית,
כתבה: אורית עוזיאל,
צייר: אבי כץ,
הוצאת הקיבוץ המאוחד
1993

סיפור אהבה על רקע חיי היהודים הספרדים בימי
בשכונת אבן ישראל בשנים הראשונות של
אברמו ורפאל עוזבים את אינסטנבול ומגיעים
ישראל. מנמל יפו הם עולים לירושלים לדודתם
הילדים. אברמו מצליח בעבודתו ומתאהב בבלג
שהוריה משדכים אותה לחתן עשיר ומבוגר ממ
האהבה מנצחת.
תאור אמין ומרתק של החיים והמנהגים בירוש
פעם.

מסע בעקבות האהבה,
כתבה: עמי גדליה,
צורים: כריסטינה קדמון,
הוצאת הקיבוץ המאוחד
1995, עמ' 174

קארינה, גיבורת הסיפור, מסיימת את חוק
בשבדיה הרחוקה ונוסעת לירושלים כדי לחתן
שרשיה ולגלות את עברה. כל זאת בעקבות
שהגיע אל משפחתה שבשבדיה בתחילת המאה
הסופרת מגוללת פרשייה היסטורית מרתקת
בעלית ילדי תימן בראשית המאה. הייתה
בגדלה של הקהילה הנוצרית-אמריקנים ושם
אז בירושלים "באמריקן קולוני"
הסופרת משלבת את סיפורי ירושלים של ראש
הנמצאים ביומן עב-כרס שנתגלה בעלית
ירושלים של היום. קארינה מתגוררת
לומדת להכיר את סימטאותיה ואת הווי
היום. ויחד עם זאת לומדת הרבה על עבר מש
זאת בעזרת איתן - נצר לאותה משפחה שעל
ומשתלבת בחיי משפחתה של קארינה.
סיפור שיש בו הרבה: עבר והווה, מתח ומיסו
ואכזבות, אהבה ותקווה - כל זאת בכתיב
ומלאת קצב של עמי גדליה. אירויה של כריסטי
עשויים בצורה של סרט צילום ומוסיפים
מיסתוריות לסיפור.

שראה בחלון הראווה של חנות צעצועים. ובבוא היום לעלות עם משפחתו לרכבת משא הוא מרגיש שלא צריך לנסוע ברכבת כזו - ונמלט.

סיפור אהבה על רקע חיי היהודים הספרדים בירושלים בשכונת אבן ישראל בשנים הראשונות של המאה. אברמו ורפאל עוזבים את אינסטיטוטל ומגיעים לארץ ישראל. מנמל יפו הם עולים לירושלים לדודתם חשוכה הלדים. אברמו מצליח בעבודתו ומתאהב בבלקה היפה שהוריה משדרים אותה לחתן עשיר ומבוגר ממנה. אך האהבה מנצחת.

תאור אמין ומרתק של החיים והמנהגים בירושלים של פעם.

אהבה קיטשעלמית,
כתבה: אורית עוזיאל,
צייר: אבי כץ,
הוצאת הקיבוץ המאוחד
1993

משע בעקבות האהבה,
כתבה: עמי גדליה,
ציורים: כריסטונה קדמון,
הוצאת הקיבוץ המאוחד
1995, עמ' 174

קארינה, גיבורת הסיפור, מסיימת את חוק לימודיה בשבדיה הדחוקה ונוסעת לירושלים כדי להתחקות על שרשיה ולגלות את עברה. כל זאת בעקבות מכתב שהגיע אל משפחתה שבשבדיה בתחילת המאה ב-1901 הסופרת מגוללת פרשייה היסטורית מרתקת העוסקת בעליית ילדי תימן בראשית המאה. חיהם שזורים בגורלה של הקהילה הנוצרית-אמריקנים ושבים שהיו אז בירושלים "באמריקן קולוני"
הסופרת משלבת את סיפורי ירושלים של ראשית המאה, הנמצאים ביומן עב-כרס שנתגלה בעליית נג. עם ירושלים של היום. קארינה מתגוררת בירושלים, לומדת להכיר את סימטאותיה ואת הווי החיים של היום. ויחד עם זאת לומדת הרבה על עבר משפחתה. כל זאת בעזרת איתן - נצר לאותה משפחה שעלתה מתימן ומשתלבת בחיי משפחתה של קארינה.
סיפור שיש בו הרבה: עבר והווה, מתח ומיסותרין, כאב ואכזבות, אהבה ותקווה - כל זאת בכתיבה עשירה ומלאה קצב של עמי גדליה. איוריה של כריסטונה קדמון עשויים בצורה של סרט צילום ומוסיפים נופך של מיסתוריות לסיפור.

עימות בין מיקי בן ה-12 ילד מתינוג, ובין אמו. האב חיייל בצבא קבע. בא משט הביתה. האם המתמסרת בעבר לבנה היחידה, עסוקה יותר ונדמה למיקי שהוא זנוח. הסב שהורה מנכדו כי לקח "חברה" במקום הסבתא שנפטרה, נעשה קרוב למיקי, תחליף אב - הסב פוקח עיניו לראות שגם "הורים הם בני-אדם", ויש להם צרכים ובעיות משלהם. הספר כתוב כמונולוג ב"זרם התודעה", היזכריות ואסוציאציות. יש אמת פנימית בעלילה ובדמויות, משמעותיות סמליות מעמיקות וקראא בריתוק. מומלץ מאוד!

12 סיפורים עצובים, כתובים בכשרון וברגישות על רקע השואה. ילד מספר על גבר מבוגר התומך בו ועוזר לו בטרבלנקים. כולו אופטימיות עד הרגע שהוריו הזקנים מגיעים למחנה ואז הוא רוצח שומר נאצי - ורצח מיד רוכל בערב ראש השנה.

על מלה שמנסה לברוח ממחנה ריכוז ונתפשת... על כוחם של תקות ואופטימיות לחזק את אנשי המחנה. על אנשי העיירה לאחור שהיו הראשונים למרוד בגרמנים ועל האש בגטו טווען.

"הלואי שתמצא כוח לספר לעולם כולו, אך בעיקר לאחייך היהודים כאשר הם שם, על האש הגדולה שבוערה בגטו שלנו בעיירה אחת נידחת ושמה טיציין. הלואי..."

תשעה סיפורים מרתקים כתובים בעדינות ובכשרון על ילדים בתקופת השואה. מרישה מתחבאת במנוח ומתידדת עם חוץ - עד המלחמה, ואז עולה לארץ ישראל. הדסה מוצאת מחבוא אצל האוקראינים. נאליצת לעוזב - ואולי תשרוד. שרה'לה חיה עם משפחתה, פרט לאחותה הגדולה אותה היא מעריצה - היא לא יכולה להשאיר בכלוב מסוגר - הגרמנים יורים בה, בדרכה לחופש.

נוגע ללב במיוחד הסיפור הנושא את שם הקובץ - הרכבות של מאירקה. על ילד החולם על רכבות, כמו אלו

שקיעות
בושי,
: ברכה
ר,
1994
אמצע
ליבמן,
מסמן,
1994 ז

אאמיקה
לדים
ליבמן,
1994

אלונה פרנקל - איורים לספרי ילדים
תערוכה בבית יד לבנים, רעננה

כ-150 איורים לספרי ילדים, מאת אלונה פרנקל, הוצגו בתערוכה מיוחדת, על פני שלוש קומות, בבית "יד לבנים" ברעננה. בבית נמצאת ספריית ילדים ונוער גדולה ורבת פעילות.

אלונה פרנקל כותבת סקסטים משלה ומאיירת אותם. הידועה ביותר היא הסידרה לקטנים "סיר הסירים", "ס' הפילפלים" "ס' לילה טוב", "ס' הבגדים" ואחרים שאותם התחילה לכתוב לילדיה לקטנים. משנת 1975 כתבה ואיירה 25 ספרים שבהם סיפורים מן החיים (כמו הסידרה המוזכרת) וסיפורים על נסיכים ודרקונים ("מאדמירל ועד תמוז", "על גמדים, פטריות ומה עוד?") כן איירה 20 ספרים שנכתבו ע"י אחרים (ע' הלל, לאה נאור, נועה בלאס, נילי אורון, דבורה הכהן ואחרים). ספרים של אלונה תורגמו לתשע שפות וחלק מהם מוצגים בתערוכה זו.

איוריה של אלונה רבי פנים. איורים בשחור-לבן לצד צבעוניות רבה, גוונים רבים לאותו צבע. חוש הומור עם דיזקטיקה מוסווית - כל אלה מועלים בעיבודים מושלמים של קו וצבע. באיוריה של אלונה פרנקל הרבה חיות (ואהבה מיוחדת לחתולים ארוכי-זנב) עם הגזמות והבלטות: חדק גדול, מקורים, קרניים, זנבות ארוכים וגדולים-מאוד צבעוניים - וגם לאנשים: כובעים גדולים, שערות ומשקפיים מוגזמים ומושכים את העין והלב. וגם הטיפוסים חוזרים על עצמם. התערוכה מסודרת בטוב טעם, עם מרחב מחיה בין האיורים, בגדלים שונים ובתצוגה מעניינת.

במקום נערכו גם פעילויות לגנים ובתי-ספר. פגישות עם המאירת וסדנאות יצירה של התלמידים.

כדאי היה להעביר תערוכה חשובה זו ברחבי הארץ.

מושט בעולמו

הספר הטוב בעיני הילד

מפעל הספר הטוב במחיר המחול קיים משנת תשל"ל בשיתוף המדור ילדים וקרן הספריות לילדי ישראל. פעולה זו מתבצעת 3 פעמים בלמודים ונועדה לעידוד רכישת ספרים לספרייתו הפרטית של התלמיד המוזל עודד גם את בתי הספר לרכוש מערכות ספרים לקריאה מונחית וכו' ביה"ס.

בשנותיים האחרונות (תשנ"ד-ת"ה) הוספו ספרים גם לכתות הגן ולאחר לביה"ס התיכון.

ואלה הספרים שהופצו בשנת תשנ"ד

מעשה במעיל רקדן,	דינה דז'טלובסקי,	ס' פועלים
הספור על אקו ולוגי,	תמר אדר	עם עובד
קישואון,	ברברה דנה	מסדה
המסמר האחרון,	יצחק נוי	הקבוץ המאוחד
מפריח היונים,	אלי עמי	עם עובד
הסבון בכח מאד,	מרים ילן שטקליס,	דביר
הספר הגדול של דתיה	בן-דור,	עם עובד
קשה להרוג קקטוס,	חנה חבושי,	דביר
מסטול,	גרון-פדר,	מודן
עוגיות המלח של סנתאסולטנה, בניחו פרי,	מורשת	כתר
אין פרפרים פה,	מרים רות,	הקבוץ המאוחד
אני אוהב לחפש,	גיל הר אבן,	עם עובד
אגדה חדשה,	נגוה מרון,	נועם
הרפתקאה לילית,	תמר ברגמן,	שוקן
לאורך המסילה,	תומס קנילי,	כתר

סה"כ נרכשו בשנת תשנ"ד למעלה מ-33.400 ספרים.

מטוס בעולמו

הספר העוב בעיניו העיוני

מפעיל הספר הטוב במחירי המזל קיים משנת תש"ל בשיתוף המדור לספרות ילדים וקוץ הספרייה לילדי ישראל. פעולה זו מתבצעת 3 פעמים בכל שנה למודים ונועדה לעידוד רכישת ספרים לספרייתו הפרטית של התלמיד. המחיר המזל עומד גם את הספר לרכוש מערכות ספרים לקריאה מונוחית ולספרייה ביה"ס.

בשנתיים האחרונות (תשנ"ד-ג"ה) הוספו ספרים גם לכתות הנג ולאחרונה גם לביה"ס התכון.

זאת הספרים שהופצו בשנת תשנ"ד

מעשה במעיל רקדן,	דינה דזיסלבסקי,	ס' פועלים
הספור על אקו ולוגי,	תמר אדר	עם עובד
קישואון,	ברברה דנה	מסדה
המסמר האחרון,	יצחק נוי	הקבוץ המאוחד
מפריח היונים,	אלי עמי	עם עובד
הסבון בכה מאד,	מרים ילן שטקליס,	דביר
הספר המדול של דתיה	בן-דור,	עם עובד
קשה להרוג קקטוס,	חווה חבושי,	דביר
מסטול,	גרוץ-פדר,	מודד
עוגיות המלח של סבתא סולטנה,	בניהו פרי,	כתר.
איץ פרפרים פה,	מורישת	
אני אותה לחפשי,	מרים רות,	הקבוץ המאוחד
אנדה חדישה,	גיל חר אבן,	עם עובד
הרפתקאה לילית,	נמה מרון,	נועים
לאורך המסילה,	תמר ברגמן,	שווקן
רשימת שינדלר,	תומס קנילי,	כתר

סה"כ נרכשו בשנת תשנ"ד למעלה מ-33,400 ספרים.

פרינקל - אוויריים לספרי ילדים

בבית יד לבנים, רעננה

ימים לספרי ילדים, מאת אלונה פרנקל, הוצגו בתערוכה מיוחדת, על פני גזרת, בבית "יד לבנים" ברעננה. בבית נמצאת ספרייה ילדים ונוער ת פעילות.

האנגל כותבת טקסטים משלה ומאייירת אותם. הידועה ביותר היא קטנים "סיר הסירים", "ס' הפילפלים" "ס' לילה טוב", "ס' הבגדים" אותם התחילה לכתוב לילדיה הקטנים. משנת 1975 כתבה ואייירה 25 מהם. סיפורים ועד תמונה, "על גמדים, פטריות ומה עוד?" כן איירה 20 כתבו ע"י אחריים (ע' הלל, לאה נאר, נועה בלאס, גילי אורון, דבורה דרים). ספרים של אלונה תורגמו לתשע שפות וחלק מהם מוצגים הן.

אלונה רבי פנים. איורים בשחור-לבן לצד צבעוניות רבה, גוונים רבים ע. חוש חומר עם דידקטיקה מוסווית - כל אלה מועלים בעיבודים של קו וצבע. באיוריה של אלונה פרנקל הובה חיות (ואהבה מיוחדת אורז-זנב) עם הזמרות והבלטות: חדק גדול, מקורים, קרניים, זנבות מודוליים-מאוד צבעוניים- וגם לאנשים: כובעים גדולים, שערות מוזמנים ומושכים את העין והלב. וגם הטיפוסים חוזרים על עצמם. מסודרת בטוב טעם, עם מרחב מחיה בין האיורים, במדלים שונים ועניינות.

רכו גם פעילויות לגנים ובתי-ספר. פגישות עם המאייירת וסדנאות התלמידים.

להעביר תערוכה חשובה זו ברחבי הארץ.

רשמה עדה קרן.

עיון ומחקר
 זמן ומוסר בשיד "אינני רודף לטאות" מאת זאב - מיכל רוזנברג
 מרכיביו ותכונותיו של הרצף היוזאלי בספר הילדים המאוויר
 ובספר תמונות (המשך מחוברת 83) - ד"ר תור רות גונן
 על הבריחה מאירופה והתעפלה לארץ - ד"ר לאה חובב
 אמות מידה לתמצותותם של תלמידים על קריאת ספר - ג. ברגסון, פרופ' אריה לוי
 כותרת ומותת, יוצר ויצירה בספרות הילדים - ירדנה חדס, דינה דניאלי

ביקורת

"הפריית מבחנה" כסיפור לילדים - שלומית רוזנר
 שם זהה - אופי שונה - מרים רות
 במבט ראשון - ג. ברגסון
 ממדף הספרים
 משוט בעולמנו
 התוכן בעברית
 התוכן באנגלית

המשתתפים בחוברת

גרשון ברגסון - חוקר ספרות ילדים, משרד החינוך והתרבות.
 ד"ר תור רות גונן - חוקרת אזורי ספרות ילדים, מרצה במכללת לוינסקי.
 דינה דניאלי - מרצה, מבקרת, מכללת בית ברל.
 ירדנה חדס - מרצה, סופרת ומבקרת, מכללת בית ברל.
 לאה חובב - מרצה, חוקרת ספרות ילדים.
 פרופ' אריה לוי - אוניב. תל-אביב.
 שלומית רוזנר - סופרת, מבקרת.
 מיכל רוזנברג - מרצה, מכללת קיי, באר שבע.
 מרים רות - סופרת, מבקרת.

בשנת תשנ"ה הופצו הספרים הבאים:

הקבוץ המאוחד	תגידו איך קוראים לך, נירה הראל,
כתר	כשהנחש והעכבר נפגשו לראשונה, שלי אלקיים,
עם עובד	מעשה בקערה ובמצקת, מיכאל אנדה,
הדר	ידידות במבפון, דורית אורגד,
כרמא	נעורים במסתור, עמי גדליה,
עם עובד	כימים אחדים, מאיר שלו,
עם עובד	מה נעשה עם ג'ינג'ר, חיה שנהב,
הקבוץ המאוחד	נועם והעפיפון, מרסלה לונדון,
יד בן-צבי	הנסיך הקטן, אנטואן דה סנט, אכופר, עם עובד
עמית	שליחות של אהבה, פועה הרשלב,
כתר	תפילת הנזיר, אסתר שטרייט-וורצל,
פועלים	קטרינה, אהרן אפלפלד,
פועלים	מה תאכל, האודל, עדנה קרמר,
ידיעות אחרונות	פודי הקיפוד, מרים רות,
עם עובד	הדגג מיכל, מירה מאיר,
מסדה (מודן)	רקפות, דודו לוי,
דוד גורסמן,	אסור לבזבו שקיעות, חוה חבושי,
	יש ילדים זיגוג,
	הקבוץ המאוחד.

סה"כ נרכשו בשנת תשנ"ה 33.400 ספרים.

התוכן

עיון ומחקר

- 1 . . . . . זמן ומוסר בשיר "אינני רודף לטאות" מאת זאב - מיכל רוזנברג
- 13 . . . . . מרכיביו ותכונותיו של הרצף הזיזואלי בספר הילדים המאווייר ובספר תמונות (המשד מחוברת 83) - ד"ר תור רות גונן
- 25 . . . . . על הבריוח מאירופה והתעפלה לארץ - ד"ר לאה חובב
- 33 . . . . . אמות מידה להמלצותיהם של תלמידים על קריאת ספר - ג. ברגסון, פרופ' אריה לוי
- 41 . . . . . כותרות ומחזות, יוצר ויצירה בספרות הילדים - ירדנה חודס, דינה דניאלי

ביקורת

- 46 . . . . . "הפריקת מבתולה" כסיפור לילדים - שלומית רוזנר
- 48 . . . . . שם זהה - אופי שונה - מרים רות
- 50 . . . . . במבט ראשון - ג. ברגסון
- 53 . . . . . ממוף הספרים
- 62 . . . . . משיט בעולמו
- 65 . . . . . החנוך בעברית
- 66 . . . . . החנוך באנגלית

המשתתפים בהצגות

- גישון ברגסון - חוקר ספרות ילדים, משרד החינוך והתרבות.
- ד"ר תור רות גונן - חוקרת אמרי ספרות ילדים, מרצה במכללת לוינסקי.
- דינה דניאלי - מרצה, מבקרת, מכללת בית ברל.
- לאה חובב - מרצה, חוקרת ספרות ילדים.
- פרופ' אריה לוי - אוניב. תל-אביב.
- שלומית רוזנר - סופרת, מבקרת.
- מיכל רוזנברג - מרצה, מכללת קיי, באר שבע.
- מרים רות - סופרת, מבקרת.

ההופעה הספרים תנאים:

- הקבוצה המאוחדת . . . . . גירה חדש, עכבר נמגשו לראשונה, שלי אלקיים, כתר
- עם עובד . . . . . מיכאל אנדה, דרורית אורגד, עם עובד
- הדר . . . . . עמי גדליה, כרסא
- עם עובד . . . . . מאיר שלי, עם עובד
- עם עובד . . . . . חיה שנהב, עם עובד
- הקבוצה המאוחדת . . . . . מרסלה לונדון, אנוסואן דה סנט, אכזפרי, עם עובד
- יד בן-צבי . . . . . פועה הרשלא, אהבה
- עמיהי . . . . . אסתר שטר"יט-זורצל, אהבה
- כתר . . . . . אהרן אפלפלד, אהבה
- פועלים . . . . . האגודל, עדנה קורמר, אהבה
- פועלים . . . . . מרים רות, אהבה
- ידיעות אחרונות . . . . . מירה מאיר, אהבה
- עם עובד . . . . . דודו לוי, אהבה
- מסדה (מודד) . . . . . חוה חבושי, אהבה
- דוד גרוסמן, ... יש ילדים זינגו, אהבה

בשנת תשנ"ה 33,400 ספרים.

June 1995, Vol XXIII No. 4(84)
ISSN 0334-276X
Editor G. BERGSON

Deborah Haneviah Str.
Lev-Ram Bldg.
Jerusalem, Israel

CONTENTS

STUDY AND RESEARCH

Time & Ethics in the Poem "I am not Rushing to Err" by Zeev - Michael Rosenberg . . . 1

The Contents & Construction of the Visual Continuity in Children's Books, Illustrated & with a Picture Book - Dr. Tur Ruth Gonen (cont. from Vol. 83) 13

On the Flight from Europe & the Illegal Immigration to Israel - Dr. Leah Hovav 25

Criteria for Children's Recommendations in Reading Books - G. Bergson, Prof. A. Levi 33

Titles & Essentials: Creator & Creation in Children's Literature - Yardena Hadas & Dina Danieli 41

Review

"Fertilization from the Laboratory" as a Children's Story - Shlomit Roziner 46

Same Name - Different Character - Miryam Roth 48

At First Glance - G. Bergson 50

From the Bookshelf 53

Contents in Hebrew 65

Contents in English 66

